

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA A VEDY UKRAJINY
ŠTÁTNA VYSOKÁ ŠKOLA
UŽHORODSKÁ NÁRODNÁ UNIVERZITA

Filologická fakulta
Katedra slovenskej filológie

Lesia Budnikovová

SÚČASNÝ SLOVENSKÝ SPISOVNÝ JAZYK. MORFOLÓGIA

Študijná príručka

Užhorod 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Філологічний факультет
Кафедра словацької філології

ЛЕСЯ ТОМАШІВНА БУДНІКОВА

СУЧАСНА СЛОВАЦЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА. МОРФОЛОГІЯ

навчальний посібник для студентів ОПП бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.036. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - словацька»

Ужгород – 2022

УДК 811.162.4'366(075.8)
ББК Ш 141.52-21я73
Б-90

Буднікова Л.Т. Сучасна словацька літературна мова. Морфологія: навчальний посібник для студентів ОПП бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.036. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - словацька». Ужгород, 2022. 145 с.

Рецензенти: д. ф. н., проф. Пахомова С. М.,
к. ф. н., доц. О. Л. Мадяр

Обговорено і затверджено засіданням
кафедри словацької філології
30 серпня 2022 р., протокол № 1

Рекомендовано до друку вченою радою
філологічного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Протокол № 1 від 16 вересня 2022 року

OBSAH

Úvod	5
1. Podstata a predmet morfológie	6
2. Podstatné meno: klasifikácia a morfológické kategórie	9
3. Skloňovanie podstatných mien mužského rodu	13
4. Skloňovanie podstatných mien ženského rodu	17
5. Skloňovanie podstatných mien stredného rodu	21
6. Skloňovanie cudzích podstatných mien	24
7. Prídavné meno: klasifikácia a morfológické kategórie	28
8. Stupňovanie a skloňovanie prídavných mien	32
9. Podstata zámen: klasifikácia a morfológické kategórie	35
10. Skloňovanie ukazovacích, opytovacích a osobných zámen	38
11. Skloňovanie a charakteristika zvratných, vymedzovacích a neurčitých zámen	42
12. Číslovky: klasifikácia a charakteristika	45
13. Charakteristika a skloňovanie základných, skupinových a násobných čísloviek	49
14. Skloňovanie radových a druhových čísloviek	52
15. Slovesá: všeobecná charakteristika slovesa ako slovného druhu	56
16. Pomocné slovesá	60
17. Kategória slovesnej intencie	63
18. Kategória slovesného vidu a slovesného rodu	67
19. Kategória slovesného spôsobu	71
20. Kategória slovesného času a osoby	74
21. Časovanie sloves	78
22. Príslovky	82
23. Stupňovanie a pravopis prísloviek	86
24. Predložky	89
25. Klasifikácia a používanie predložiek	93
26. Spojky	96
27. Častice: klasifikácia a funkcie častíc	99
28. Citoslovčia	103
Testy na precvičovanie slovných druhov	106
Postup pri morfológickom rozboře	122
Kontrolné otázky	128
Zoznam bibliografických odkazov	130

ÚVOD

Študijná príručka je určená pre študentov slovenského oddelenia Filologickej fakulty Užhorodskej národnej univerzity na praktické cvičenia z morfológie súčasnej spisovnej slovenčiny. Z hľadiska rozsahu a obsahu učiva, ako aj používanej terminológie, vychádza a opiera sa o platnú vysokoškolskú učebnicu morfológie slovenského spisovného jazyka (*Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 2. vyd. Bratislava: SPN, 1988*). V príručke sa venujeme podstate a predmetu morfológie a desiatim slovným druhom (podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá, príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia).

Študijná príručka obsahuje metodické odporúčania k praktickým cvičeniam z predmetu *Súčasný slovenský spisovný jazyk: morfológia*. Každá téma problematizuje zároveň aj gramatické cvičenia, ktoré sú zamerané na tvorenie substantívnych a adjektívnych tvarov, tvarov zámen a čísloviek v jednotlivých pádoch, časovanie sloves, tvorenie prísloviek a iných slovných druhov a na ich použitie vo vetách. Na začiatku každej témy uvádzame povinnú a odporúčanú literatúru vo výbere zameranom na študijné potreby. V príručke uvádzame v závere postup pri morfológickom rozbere spracovaný na základe učebnice M. Sokolovej *Kapitolky zo slovenskej morfológie*. Súčasťou príručky sú testy na precvičovanie všetkých slovných druhov.

Cieľom príručky je upevniť a prehĺbiť poznatky študentov získané na prednáškach z morfológie spisovnej slovenčiny, podnietiť samostatné myslenie študentov a pripraviť študujúcich na skúšku z morfológie súčasnej spisovnej slovenčiny.

1. PODSTATA A PREDMET MORFOLÓGIE (2 hod.)

1. Pojem morfológie a jej vzťah k iným rovinám jazyka.
2. Morfológický typ slovenčiny.
3. Pojem morfologickej kategórie.
4. Podstata, vývin a delenie slovných druhov v slovenčine.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Czambel, S.: Rukoväť spisovnej reči slovenskej. 3. vyd. Turčiansky Sv. Martin: Vydanie Kníhkupecko- nakladateľského spolku 1919. 376 s.
2. Dolník, J.: Koncepcia novej morfológie slovenského jazyka. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 4, s. 193-210.
3. Dvonč, L.: Dynamika slovenskej morfológie. Bratislava: Veda 1984. 124 s.
4. Horecký, J. – Buzássyová, K. – Bosák, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava, Veda 1989. 436 s.
5. Horecký, J.: Morfematická štruktúra slovenčiny. Bratislava: SAV 1964.
6. Kesselová, J.: Morfológia v komunikácii detí. Prešov: Vydavateľstvo Anna Nagyová 2003. 149 s.
7. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava: SPN 1994. 168 s.
8. Ondruš, Š. – Sabol, J.: Úvod do štúdia jazykov. Bratislava: SPN 1987. 344 s.
9. Oravec, J.: Pol storočia vo výskume slovenskej gramatiky. In: Slovenská reč, 34, 1969, č. 3, s. 129-137.
10. Pauliny, E.: Krátka gramatika slovenská. Bratislava: SPN 1971. 216 s.
11. Ružička, J.: Sporné otázky slovenskej morfológie. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 3-19.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Doplňte vynechané hlásky. Určte slovné druhy zvýraznených slov.

Človek nie je v prírode jediný tvor, ktorý si **stavia** príb_tky. Vtáky si v_jú hniezd_, zajace si hlbia brloh_ a mravce si budujú **mraveniská**. Všetk_tieto výtvyry majú slúžiť ako útočišt_pre mlád'atá. Ľudia však stavajú aj chrámy na_ohoslužby, mosty na dopravu, divadlá na zábavu a pevnosti na obranu. Navrhovanie budov a **iných** stavieb sa nazýva architektúra. Jej úloho_ je v_ **lepšovať** okolie, v ktorom žijeme. Keby sme nemali inú možnosť, v_čšina z nás **by** si vedela postaviť prístrešok. Moderná architektúra nás často prekvapuje svoj_m_ nezvyčajnými tvarm_. Umožňujú to nové stavebné materiál_. Betón spevnený oceľov_mi tyčami je **veľmi** pekný a zároveň sa dá dobre tvarovať.

2. Vymenujte a rozdeľte slovné druhy do piatich základných rovín.

Idem, žiak, dobrý, otec, súrodenci, dva, dvojaký, jaj, ja, že, zaujímavý, o, celý, dosť, zima, neviem, okno, tento, matkin, kde, na, veľmi, prepáč, byť, kúpalisko, o, ani, smiech, pozdrav, pre, obraz, a, tri, dvoje, od, jeho, ona, idea, smetisko, text, so.

3. Doplňte i, í, y, ý.

Dostala som nov_ mob_l. Narc_s je žlt_ kvet. Det_ majú rad_ sladkost_. Moja mama si kúp_la novú tašku, klobúk, sukňu, šat_ a tr_čko. Čokoláda je veľm_ sladká. Aj v_ sa teš_te na Veľkú Noc? Veľm_ som sa prekvap_la. Včera som spadla na b_c_kl_. Č_ps_ sa v_rabajú zo zemiakov. Táto m_k_na je veľm_ hrubá na jar. Očn_ klam.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Zdôvodnite zaradenie homonymných slov medzi slovné druhy.

Idem domov. To je môj domov. Bola zima. Bolo zima. Je veľmi teplo. Je tu veľké teplo. Dost' sa tam musel narobiť. Dost' dobre neviem, čo chcel. Má už asi dost'. Chlapec je celý otec. Kúpil celý chlieb. Vstal dnes skôr. Ide skôr o názor než o fakty. Skôr než odídeš, aspoň mi zbohom daj. Prosím o prepáčenie. Prepáčte, prosím. Pod' ďalej. Kúpila potraviny, ďalej ošatenie a zaplatila za byt. Postavil sa ďalej od okna. Ďalej ho už nezaujímala.

2. Rozdeľte slová podľa ohybnosti.

Na, slovensky, písal, pero, pred, beda, jaj, och, žena, dom, dobre, áno, môj, švagriná, mäkký, vraj, perla, a, čítať, choroba, radosť, štvrt', pred, ahoj, napokon, jeden, večer, obed, deň, sviatok, vysvedčenie, nad, okolo, hore, šesť, po.

3. Vyhl'adajte základné kvalitatívne pomenovania.

Slovo, matka, áno, písať, na, chcel som, dobre, dobrý, výborne, pekný, pekne, človek, myslieť, jaj, že, tvoj, stôl, seba, dva, štvoro, žiak, myslieť, veľmi, dobre,

dobré, pracovať, pekné, jej, pekne, chodiť, och, čo, vynechať, pod, srdce, cezeň, nim, nikto, niktoš, slovenský, po slovensky, veľký.

4. Vyhľadajte základné kvantitatívne pomenovania.

Okno, pre, jeden, chodiť, matka, žena, dvadsať, vidieť, dvakrát, prvý, päť, a, slovenský, môj, náš, dvojnásobný, chlap, dub, trinásť, sto, desať, jedenásť, otec, trikrát, stolička, dvadsiaty prvý, budova, sto, trojaký, tisíci, písať, päťsto, štvoraký, chlapec, on, miliarda, nultý, o, dvanásť, cez, dvadsaťnásobný, storaký, čítať, tridsaťdva, dostať sa, seba, sedem.

5. Vyhľadajte deiktické pomenovania.

Môj, vedro, váš, chlapec, osobnosť, seba, všetok, počítač, stolička, písať, ty, podlaha, že, pred, on, koberec, behať, ja, tento, ceruzka, dosť, onen, vy, nikto, mať, dvoje, všetky, počítač, mňa, má, ma, pekný, poistenie, tamten, tu, tú, moja, otcov, či, sám, chodiť, všetko, aký, ktorý, matka, svoj, niekto, čokoľvek, palec, hociaký, deväť, slovenský, hocikde.

6. Ktoré z uvedených slov sú plnovýznamové (autosémantické) ?

Pero, dosť, och, kikirikí, človek, dub, beh, staroba, teplý, teplo, môj, chcem, dva, na, o, vysoký, behať, dobre, pekný, pekne, veľa, žena, nad, hocikedy, dobrák, iste, isté, smelý, jej, smelo, pracovať, sem, tam, čakať.

7. Ktoré z uvedených slov sú autosyntagmatické a ktoré synsyntagmatické?

Ulica, tieň, včera, tancoval, pred, i, zlý, troje, zima, každý, veľký, syn, o, otec, chodiť, áno, kniha, v, choroba, cez, počítať, hospodárstvo, pracovať, veľmi, žart, nad, aj, jazyk, buch, búchanie, búchať, jaj, jar, pekný, dvojnásobný, prvý, že, dcéra, a, stôl, chcieť, pred, doparoma, písanie, kikirikí.

8. Doplníte vynechané hlásky. Určte slovné druhy zvýraznených slov.

Tetrov je hôrn_ **sliapočka**. Ale taká bojazliv_, ostražitá a nedôverčivá. **Zazrieť** ju nie je jednoduché a **poprizerat' sa** jej zbl_ zka, to sa podarilo iba málokomu. No **keď** sed_ na hniezde, vted_ môžeš stáť vedľa nej – an_ sa nepohne! Schúli sa, zmeravie, ešte **aj** žmurkať prestane. **Veľmi** sa spolieha na svoje **ochranné** sfarbenie. A daktorá je taká **dôverčivá**, že sa jej môžeš dotknúť a pohladkať ju. No hoci je tetrov sliapočka, nie je predsa domác_, ale horn_. A môže sa tak v_ľakať, **že** opust_ svoje vajíčka. Potom **to** bude vaša vina, keď sa v hore nezjaví **tucet** prekrásn_ ch horn_ ch kuriatok.

9. Doplníte krátke a dlhé samohlásky. Určte slovné druhy doplnených slov.

1. Všetky kvety, čo m_me, dáme večer m_me. 2. Slovensk_ jazyk sa uč_me preto, aby sme hovorili a p_sali spr_vne po slovensk_. 3. Tam, kde m_lo byť veľa, bolo m_lo. 4. Ak_ s_ to l_tky vo v_klade? 5. L_tky na plote bol_ vytrhan_. 6. Keď sme bol_ u lek_ra, M_ria skr_kla: "Jaj, bol_!" 7. Na tv_ri mal nechápavý výraz, lebo tv_ry sôch boli akési divné. 8. Som r_d, že v obchode neb_l dlh_ r_d. 9. Zato oč_

priviera, lebo s n_m zatoč_. **10.** Stark_ je v_nný za to, že sa z v_na stal v_nny ocot. **11.** Horí ohn_k, hor_, dym sa val_ z hor_.

10. Určte morfológické kategórie zvýraznených slov.

Každý rok príde **obdobie**, keď sa ľudia začnú pozerat' s **nedôverou** aj na kľučky na dverách. Je to obdobie **chrípky**. Spôsoby šírenia chrípky sú **dobře** známe. Ľudia **sa** často **nakazia** aj po dotyku predmetu, **ktorý** prichádza do kontaktu s množstvom ľudí. Tieto predmety **slúžia** doslova ako zberné stanice pre rôzne **vírusy**. Zničiť vírus predtým, ako nakazí **d'alších** ľudí, by preto mohlo aspoň časť z nich ochrániť. Vedci preto **pracujú** na protichrípkovom nátere, ktorý **by dokázal** vírus likvidovať. **Látka**, ktorú **vynašli** v **americkom** inštitúte, by to mohla dokázať. Na vybrané **predmety** sa dá nastriekať alebo natrieť.

2. PODSTATNÉ MENO. KLASIFIKÁCIA A MORFOLOGICKÉ KATEGÓRIE (2 hod.)

1. Definícia a lexikálno-gramatické vlastnosti podstatných mien.
2. Klasifikácia podstatných mien.
3. Kategória rodu podstatných mien.
4. Kategória čísla podstatných mien.
5. Kategória pádu podstatných mien.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
5. Navrátil, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
6. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
7. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
8. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
9. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

10. Sokolová, M.: Nový deklinačný systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Kategória množného čísla pri vlastných menách v spisovnej slovenčine. In.: Jazykovedný časopis, 10, 1959, s. 138-150.
2. Dvonč, L.: K štylistickým rozdielom v dvojtvaroch podstatných mien. In.: Jazykovedné štúdie, 8. Bratislava, SAV 1965, s. 160-187.
3. Dvonč, L.: O skloňovacích tvaroch podstatných mien. In: Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 24-28.
4. Dvonč, L.: Z problematiky podstatných mien. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 21-30.
5. Horák, G.: Gramatický vzor. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 300-304.
6. Horák, G.: O tak zvanom absolútnom akuzatíve. In: Slovenská reč, 22, 1957, č. 3, s. 177-183.
7. Miko, F.: K otázke vokatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 32-40.
8. Miko, F.: Niektoré typy nominatívu. In: Slovenská reč, 25, 1960, č. 1, s. 25-38.
9. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava: SNP 1994. 168 s.
10. Oravec, J.: Podstata záporového genitívu v súčasnej slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 81-91.
11. Palkovič, K.: Rod podstatných mien v slovenčine. In: Slovenská reč, 44, 1971, č. 1, s. 38-44.
12. Pauliny, E.: Krátka gramatika slovenská. Bratislava: SPN 1971. 216 s.
13. Sokolová, M. – Jarošová, A.: Optimalizácia gramatickej charakteristiky substantív v Slovníku súčasného slovenského jazyka. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 4, s. 212-220.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Roztried'te podstatné mená na konkrétne a abstraktné.

Kalendár, šťastie, kúpele, kniha, mladosť obilie, túžba, krása, svedomie, obloha, vietor, slabosť, stuha, výzdoba, biológ, smiech, výchova, bájka, kazateľ, usilovnosť.

2. Určte gramatické kategórie (rod, číslo, pád) podčiarknutých podstatných mien.

Vlak stojí v tuneli. Remeslo má zlaté dno. Z literatúry čerpá ľud poučenie. S čistým svedomím najďalej zájdeš. Nad poľami zaspieval škovránok.

3. Vypíšte nesklonné podstatné mená.

Sympóziu, ataše, Cicero, pyr, interview, kakao, skóre, lady, dáta, kakadu, kupé, finále, múzeum, madam, filé, ilúzia, kivi, Ikea, idea, duetá.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Určte rod (prirodzený/gramatický) a rodovú morfému (silnú/slabú) v slovách.

Oheň, vatra, kameň, skala, bralo, náručie, hrobár, baník, poľovník, kominár, sebec, letuška, rodička, balerína, dušička, sirota, bojko, rojko, človek, génius, tlčhuba, bytosť, kapacita, Kapušany, Tatry, Dvory, Košice, Piešťany, tenor, knieža, psisko, babisko, reťaz, garáž, pištoľ, dožinky, šaty, čary, odev, šľapaj, obyčaj.

2. Zarad'te substantíva medzi konkrétne, pravé abstraktné a nepravé abstraktné.

Jednotka, spoločenstvo, krása, duch, číslo, vzduch, blesk, chyba, východ, choroba, teplo, rodina, kresba, redakcia, krádež, armáda, výška, odvaha, plač, tanec, rod, ľudstvo, stôl, jedlo, žena, okno, priateľstvo, čítanie, stolička, prechod, radosť, človek, vlasť, láska, mladosť, stôl, malinčie.

3. Určte životné a neživotné, všeobecné a vlastné, počítateľné a nepočítateľné podstatné mená.

Chlap, žena, Bratislava, Košičan, Alpy, stôl, vlk, učiteľ, učiteľka, vlčica, pravda, Pravda, talian, Helena, rastlinstvo, mládež, stolička, podmienka, rok, droždie, palivo, bravčovina, Turek, Talian, blato, plyn, nemota, okno, múdrosť, hlasivky, rukavice, Ján, večera.

4. Podľa ktorých pádov možno určiť rod a vzor pomnožných podstatných mien.

Brehy, Lúky, Psiare, Krompachy, Nemce, Mlynky, Vráble, Tlmače, Zbehy, Repáše, husle, topánky, nohavice, Košice, hodinky, čary, výzvedy, zápisky, Leváre, Topoľčianky, kazematy, rukavice, jasle, korálky.

5. Určte rod v neohybných prevzatých slovách.

Paša, šejk, efendi, nymfa, trofej, esej, livrej, delikatesa, systém, diplom, dementi, fasáda, vernisáž, kakadu, masáž, whisky, Capri, pony, atašé, madam, menu, taxi, tiráž, seansa, brandy, karé, derby, gymnázium, epiteton, dražé, Labe.

6. Z radu pomnožných podstatných mien vyberte pomnožné podstatné mená stredného rodu.

Tatry, plúca, ústa, okuliare, Piešťany, bradlá, pomyje, kliešte, prsia, Košariská, Kúty, Donovaly, dvercia, nožnice, husle, sane, Vianoce, Alpy, kvasnice, rodidlá, kríže, vazy, šediny, ostatky, čary, čachre, klebety, machinácie, machle, maniere, mravy, neporiadky, opletačky, osídla, ovácie, pomery, poriadky, spôsoby, trampoty, skriptá, zápisky, aktíva.

7. Vo vetách určte pády a ich významy.

Hanka je dobré dievča. Boli sme piati dobrí priatelia. Kôš je určený na odpadky. Nádoba je vyrobená zo skla. Zložil som vetrovku s hodinkami na zem. Janko po smrti

svojho svokra vládol nad všetkými krajinami. Buzola je prístroj, ktorý ukazuje svetové strany a smer postupu v prírode. Spev vtákov v záhrade ma rušil.

8. Vo vetách vyhl'adajte podstatné mená a určte ich gramatické kategórie.

Môžeš tisíckrát nazbierať kyticu lekien, vždy ti za hodinu celá zvädne. Ale nenatrhane lekná môžeš obdivovať celé leto. Zlaté lekno v ráme bielych voskových lupienkov si celý deň voľká medzi listím na vode a natfča sa slnku. Večer sa lupienky zatvárajú tak, ako sa biele prsty zvierajú do pästičky. A pästička s leknom uprostred sa pomaly vnára do vody. Spí až do rána pod vodou. Ale ráno sa kvieťa ako potápač zase vynára a roztvára sa. A znovu nastavuje slnku krčiaztek plný semienok. Z kvetov sa môžeme tešiť, kým dozrievajú semienka. Vtedy sa dajú podľa nich nastavovať aj hodinky. Lekná sa ráno roztvárajú vždy v tom istom čase. Ešte aj počasie vedia predpovedať. Keď má pršať, neroztvoria sa.

9. Určte rod a pád zvýraznených podstatných mien.

Rodina je základom našej **spoločnosti**. Každý človek by mal mať svoju **rodinu**. Vtedy je aj **dieťa** šťastné. Rodina v nás vyvoláva pocit **istoty**, spoľahlivosti a lásky. Láska **matky** a **otca** je pre dieťa **koreňom** života. **Rodičia** majú veľkú zodpovednosť voči svojim **deťom**. Láska, ktorú dávajú rodičia svojim deťom, je rovnaká bez ohľadu na to, či sú **deti** malé alebo už dospelé. V **rodine** si dieťa vytvára citové **vzťahy** nielen k **ľuďom**, ktorí s ním žijú, ale i k **veciam**, ktoré ich obklopujú, k prírodnému okoliu, ku **krajine**, k celému životnému **prostrediu**. Dieťa napodobňuje svojich **rodičov** a ani si to neuvedomuje. **Väzby** a **vzťahy** v rodine sú veľmi hlboké a dôležité. Teplo domova, citová väzba medzi manželmi i medzi **rodičmi** a deťmi, ale aj príbuzenské **vzťahy** poskytujú najlepšie **podmienky** pre šťastie **človeka**.

10. Vo vetách vyhl'adajte konkrétne a abstraktné, životné a neživotné podstatné mená.

Delfíny sú inteligentné a kultivované zvieratá. Vyčleňujú sa z ríše zvierat svojím správaním. Juhokórejskí bádatelia zistili zaujímavú vec. Počas plávania delfíny udržiavali na hladine jedinca, ktorý stratil vedomie. Z vlastných tiel sformovali plávajúcu posteľ. K jeho ústam priebežne fúkali vzduchové bubliny. Takto spoločenstvo delfínov do poslednej chvíle bojovalo o jeho život. S takýmto správaním u zvierat sa odborníci ešte nestretli.

3. SKLOŇOVANIE PODSTATNÝCH MIEN MUŽSKÉHO RODU (4 hod.)

1. Deklinácia podstatných mien v slovenčine.
2. Skloňovanie životných substantív podľa vzoru chlap.
3. Skloňovanie životných substantív podľa vzoru hrdina.
4. Skloňovanie neživotných substantív podľa vzoru dub.
5. Skloňovanie neživotných substantív podľa vzoru stroj.
6. Skloňovanie zvieracích podstatných mien.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
5. Navrátil, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
6. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
7. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
8. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
9. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
10. Sokolová, M.: Nový deklinačný systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Dat. a lok. sg. substantív typu človek. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 2, s. 62-93.
2. Dvonč, L.: Skloňovanie mien osôb alebo zvierat použitých na označenie neživých vecí. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 290-294.
3. Jacko, J.: Genitív mužských pomnožných miestnych názvov v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 5, s. 302-309.
4. Keder, A.: Gen. sg. niektorých substantív typu prezent. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 217-223.
5. Marsinová, M.: Nominatív plurálu v type sudca. In: Slovenská reč, 36, 1971, č. 2, s. 79-85.
6. Oravec, J.: Lokál s príponou -i pri vzore dub. In: Kultúra slova, 3, 1969, s. 41-45.
7. Oravec, J.: Rozhraničenie prípon -a/-u v genitíve sg. vzoru dub. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 161-169.
8. Pauliny, E.: Genitív sg. vzoru dub. In: Slovo a tvar, 3, 1949, s. 41-43.

9. Schenk, R.: K morfológickým kategóriám mužských podstatných mien. In: Slovenská reč, 22, 1955.
10. Štolc, J.: Poznámka o genitíve singuláru maskulín na -a/-u. In: Slovenská reč, 36, 1971, č. 1, s. 39-43.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Slová v zátvorkách dajte do správneho pádu

Vedeli ste, že sovy vidia aj dozadu? Vedia otočiť hlavu až o dvesto sedemdesiat (stupeň). (Zoológ) doteraz nemali tušenia, ako je to možné. U (človek) a u iných (cicavec) by takéto otočenie hlavy poškodilo vnútorné steny krčných ciev. To by spôsobilo okamžité krvácanie do (mozog). Jeden zo (zoológ) urobil pokus na vypreparovaných krčných cievach uhynutých (vták). Nainjektoval do nich farebnú indikačnú tekutinu. Farba ukázala, že na artériách, ktoré vedú ku oku, sú malé nádržky so silnými stenami. Tie dobre odolávajú mechanickej námahe. A tak tieto nočné (vták) môžu bez (problem) otočiť hlavu aj dozadu.

2. Doplňte chýbajúce pádové prípony. Určte vzor podstatných mien.

Po vyhlásení poplachu druhého stupňa všetci Indián_, Komanč_ či Apač_ bežali cez plot_. Bleskove sa ocitli v parku, v kraj_ Komanč_. Boli v ňom malé borovicové lesík_ a húštin_. V parku neboli žiadni dedk_, srýk_, otc_, ba ani strážnic_. Nezavadzali tu žiadne zemiak_, orgován_ ani kurín_. Preto sa najdvôležitejšie dobrodružné zážitky odohrávali práve tu.

3. Obyvateľské mená dajte do N. pl.

Egypt'an, Riman, Bratislavčan, Slovan, Ind, Grék, Ukrajinec, Slovák, Čech, Nemeč, Rusín, Róm, Košičan.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Uvedené podstatné mená dajte do G. sg.

Dotyk, sudca, génius, ľan, dom, dub, stroj, stôl, havran, hosť, breh, dedo, čaj, cieľ, vozeň, Krasko, ľud, škrob, autobus, parlament, kozmos, potok, ujo, interval, hrach, plášť, Hečko.

2. Uvedené životné podstatné mená dajte do N. pl. Vysvetlite používanie pádových prípon.

Chirurg, dedo, človek, génius, otec, učiteľ, filológ, poeta, gazda, starosta, záujemca, turista, výherca, Bratislavčan, spisovateľ, sused, šéf, svedok, člen, strýko, otec, brat, hosť, bojovník, náčelník, dobrodruh, poslanec, žiak, hráč, kovboj, svokor, kmotor, zať, manžel, švager, futbalista, syn, predok, bandita, vojak, mních, čitateľ,

Košičan, chlapec, ochranca, černochoch, hudobník, žurnalista, novinár, turista, rodič, beloch.

3. Uvedené neživotné podstatné mená dajte do N. pl.

Strom, peniaz, vozeň, dub, senát, príbeh, prales, kameň, chlieb, mráz, varič, koberec, stôl, lakeť, nápoj, priestor, plot, kraj, stupeň, kľúč, kurín, pokoj, krajec, mínus, oheň, kalich, vozeň, vagón, kus, kôš.

4. Slová v zátvorkách dajte do správneho pádu. Určte ich gramatické kategórie.

Rozhovor ... (test) s mladým (zat) bol veľmi živý. Napísal som pozdrav jednému ... (Angličan), jednému (Nemec), jednému (Španiel). O tomto... (človek) som už veľa počul. Rozprávali sme sa o ... (Peter Michalica a Juraj Ďuriček). Bol dobrým ... (gazda). Dvadsať rokov bol hokejovým ... (tréner) a teraz sa stal ... (prezident) hokejového klubu. V aule sa stretli všetci ... (študent, profesor, docent, asistent i vedecký pracovník) FF UK. Na svadbe boli ženíchovi ... (brat, rodič, sused) i ďalší ... (host). Transplantáciu srdca vykonali dvaja významní ... (chirurg). Pes a mačka sú verní ... (druh) človeka. (Sused, priateľ, spolužiak) sa vždy pekne pozdrav! Boli sme očitými ... (svedok) autonehody. Peter a Ivan sa stali nerozlučnými ... (priateľ).

5. Neživotné podstatné mená dajte do správneho pádu.

Dožil sa vysokého ... (vek). Šapito svetoznámeho... (cirkus) nájdete na hlavnom námestí. Dvere susedného ... (dom) sú zatvorené. Všetky izby nášho ... (hotel) sú už obsadené. Kvôli silnému ... (dážď) nemohli ísť do lesa. Všetci členovia rodiny a ostatní hostia si sadli k prestretému ... (stôl). Na čerstvo napadnutom ... (sneh) bolo vidieť len stopy lesného zvierat'a. Na najvyššom tatranskom ... (štít) sa stalo veľa nešťastí. Niekedy aj v ... (marec) napadne sneh. Na stole sú už všetky hlboké a plytké ... (tanier). Uplynulé štyri ... (deň) boli veľmi dlhé.

6. Miestne názvy roztried'te do dvoch skupín podľa tvaru genitívu.

Nové Zámky, Brehy, Lúky, Psiare, Krompachy, Piešťany, Potoky, Kúty, Margecany, Kapušany, Dvory, Považany, Lipany, Rudňany, Margecany, Bruty, Čechy, Hájniky, Dvorníky, Sokolníky.

7. Doplňte pádové prípony. Urobte morfológický rozbor zvýraznených slov.

Sedeli sme skrčení za **krík** a sledovali, čo sa robí okolo sýpky. Práve vtedy sa brána otvorila a vyšiel jeden z nich. Zdalo sa mi, že sa díva na nás, ale on išiel na roh sýpky a tam zostal stáť. Ustavične som sa díval na hodinky. Čas sa vliekol neuveriteľne pomaly. Hoci neprešlo ani pol hodiny, pripadalo my to ako večnosť. Odrazu sa ozvalo silné vrčanie. Nepochybne to bol zvuk niekoľkých motoriek, ktoré sa rýchlo blížili **smer** k nám. Jazc_ zastavili, vypli **motor**, odstavili motoroky a podišli k bráne. V maskách, prilbách, čierných kožených oblek_ vyzerali strašidelne. Podobalo sa to na inváziu **mimozemšťan**.

8. Uvedené slová dajte do L. sg. a N. pl.

Klavír, meter, ateliér, lavór, kalendár, kanál, tunel, hotel, sveter, podiel, šál, bar, majer, chotár, močiar, areál, ideál, apríl, poker, duál, model, revolver, bar, dozor, dvor, ejektor, ekvátor, elevátor, eliminátor, exkavátor, faktor, fosfor, manuál, materiál, generátor, granulátor, honor, hovor, kryštál, kvartál, lokál, memoriál, metál, bicykel, binokel, kábel, kilometer, adresár, komár.

9. Slová v zátvorkách dajte do správneho pádu. Zараd'ite do skloňovacích vzorov, určte gramatické kategórie.

Rodinu možno definovať ako zväzok pokrvných príbuzných. Tento zväzok je tvorený dvojgeneračne. Patria sem otec, matka a deti. Z tohto zväzku sú vylúčení (prarodič), (vnuk) a iní príbuzní zo vzdialenejších pokolení alebo vo vedľajšej príbuzenskej línii. Rodina je najdôležitejšia sociálna primárna skupina spojená (vzťah) manželstva a (vzťah) rodičia a deti. Je (produkt) historického (vývoj) spoločnosti, ktorý prešiel niekoľkými formami (vývoj), počnúc od formy pokrvného príbuzenstva, cez párové, polygamné formy, až po monogamný typ (matriarchát, patriarchát). V súčasnosti svetoví (odborník) diskutujú o postavení rodiny v spoločnosti, o jej životnej úrovni, o krízach ktorými prechádza a snažia sa nájsť možné riešenia.

10. Použite správne slovo pán v slovných spojeniach.

Išiel som s (pán docent), dajte tomu (pán), odošlite to (pán Novák), to sú ale (pán), dajte knihu (pan profesor Horák), stretol sa s (pán docent Kováč), pošlite list (pán inžinier Sokol).

11. Vysvetlite, čo majú spoločné alebo rozdielne podstatné mená.

V záveji, šuhaji, chlapi, chlpy, rybárovi, o hrdinovi, s dedom, kabinetom, kabinety, študenti.

12. Doplnite životné alebo neživotné tvary podstatných mien pes, vlk, vták.

Nakrmené ps_, nakrmení ps_, poľovné ps_, poľovní ps_, strážne ps_, strážni ps_, prípravky pre ps_, prípravky pre ps_, vodné vták_, sťahovaví vtác_, dravé vták_, vycvičení ps_, mokré ps_, dravé vlk_, skúsení vlc_.

13. Vytvorte lokál singuláru od nasledujúcich podstatných mien.

O (chlapec), v (mesiac), o (sused), na (plot), na (piesok), vo (vlak), na (koberec), o (kňaz), pri (autobus), v (Prešov), v (hotel), na (tanier), o (človek), na (kôň), o (pes), na (most), v (september), pri (manžel), o (patriotizmus), v (cirkus), v (kozmos), o (futbalista), o (profesor), o (zub), v (január).

14. Nájdite a zdôvodnite odchýlky od základných skloňovacích vzorov.

Čaj, chlapec, vtáčik, pes, vlk, čert, chlieb, stôl, husita, génus, vlak, piatok, Sofokles, vrah, rok, učiteľ, chirurg, duch, dedo, strýko, metalurg, zať, spisovateľ,

november, tanier, smiech, jún, realizmus, mních, Slovák, Bratislavčan, diabol, ujo, Ind, pracovník, zbeh, peniaz, člen, ženích.

15. Utvorte genitív singuláru od nasledujúcich priezvisk mužského rodu.

Adamec, Ďurovec, Martinec, Urbanec, Strelec, Martinček, Vrabec, Klinec, Vlcek, Zúbek, Pavlíček, Suchánek, Štefánek, Baránek, Strýček, Mravček, Vrabček, Koštek, Ferček, Herder, Marčok, Kopčok.

16. Vytvorte inštrumentál plurálu od nasledujúcich podstatných mien.

Prekladateľ, Slovák, agronóm, Bratislavčan, šéf, typograf, svedok, nováčik, synáčik, chlapec, chirurg, švagar, Ind, pacient, policajt, moslim, otčim, šašo, chodec, dedo, strýko, dramaturg, spisovateľ, diabol, sufix, index, dom, slovakizmus, chrbát, strom, koberec, prefix, krk, variant, most, necht.

17. Urobte morfológický rozbor zvýraznených slov.

Bývali sme v **dome** stráženom alejou líp, s malým **dvorom** a záhradkou obkľúčenou šíповými ružami. Na dvore boli dve marhule. Pod nimi v **piesku** a na hojdačke sme sa hrávali ako **škôlkari**. **Rodičia** sa pokúšali do záhrady zasadiť zeleninu a **zemiaky**, nikdy však nič nevyrástlo.

4. SKLOŇOVANIE PODSTATNÝCH MIEN ŽENSKÉHO RODU

(4 hod.)

1. Skloňovanie substantív ženského rodu podľa vzoru žena.
2. Skloňovanie substantív ženského rodu podľa vzoru ulica.
3. Skloňovanie substantív ženského rodu podľa vzoru dlaň.
4. Skloňovanie substantív ženského rodu podľa vzoru kosť.
5. Adjektívno-substantívne skloňovanie podstatných mien ženského rodu. Slová pani a mať.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
5. Navrátil, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
6. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.

7. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
8. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
9. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
10. Sokolová, M.: Nový deklináčny systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Forma gen. pl. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 4, 1950, s. 96-124.
2. Dvonč, L.: Karta – gen. pl. kariet/karát. In: Slovenská reč, 18, 1963, č. 6, s. 343-346.
3. Dvonč, L.: Rod pomnožných miestnych názvov na -y, -e v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 12. Bratislava, Veda 1974, s. 76-88.
4. Dvonč, L.: Ženské podstatné meno zoo. In: Slovenská reč, 29, 1964, č. 3, s. 187-188.
5. Jacko, J.: Poznámky k vzorom dlaň a kosť. In: Slovenská reč, 39, 1974, č. 1, s. 40-46.
6. Marsinová, M.: Genitív plurálu pri feminínach typu kazeta – kaziet. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 5, s. 302-308.
7. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava: SNP 1994. 168 s.
8. Pauliny, E.: Genitív plur. žen. typu bodka – bodiek. In: Slovo a tvar, 2, 1948, s. 44-46.
9. Pauliny, E.: Krátka gramatika slovenská. Bratislava: SPN 1971. 216 s.
10. Sabol, J.: Frekvencia deklináčnych typov feminín v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 27, 1976, s. 45-53.
11. Smiešková, E.: Genitív pl. podstatného mena deka. In: Slovenská reč, 24, 1959, č. 3, s. 178-181.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Doplňte správnu pádovú príponu.

Pýcha včelárík_ je v jeho zlatistom chrbátiku a hrud_. Včelárík_ chytajú včel_, škodlivé chrobák_, kobyľk_ a saranč_. Dokonca lapajú aj prenasledovateľ__ vč__l_, sršne, ktoré sú pre ne najväčší nepriatelia. Vážení včelár_ a milovníc_ med_! Skryte si svoje pušk_ a do r_k vezmite magnetofóny. Neodháňajte včelárík_ od včeln_c výstrelmi, ale poplašnými zvukmi z magnetofón_.

2. Uvedené podstatné mená zarad'te do skloňovacích vzorov.

Čerešňa, krása, rozprávka, radosť, pieseň, princezná, marhuľa, koža, soľ, višňa, kniha, idea, jabloň, aleja, povodeň, včela, brošňa, mladosť, tyč, športovkyňa, masť.

3. Podstatné mená v zátvorkách dajte do správneho pádu.

Cestovať do (Banská Bystrica), pozdrav z (Nízke Tatry), ujo z (Košice), stretnutie turistov v (Dobšiná), kúpele v (Trenčianske Teplice).

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Nájdite a zdôvodnite odchýlky od skloňovacích typov.

Idea, orchidea, medaila, šija, myseľ, tvár, Nataša, večera, úľava, stolička, obhajoba, metafora, parabola, paralela, anekdota, anketa, dvojka, bodka, tehla, fakľa, karta, kvapka, katedra, slza, bomba, výhra, krivda, vražda, kader, cirkev, piatačka, esej.

2. Uvedené slová dajte do D. a L. sg.

Stolička, idea, orchidea, krádež, Andrea, sestra, Kórea, anketa, ulica, armáda, nížina, skepsa, konopa, žena, podlaha, večera, funkcia, mokrad', akcia, hned', hrud', paprad'.

3. Uvedené podstatné mená zarad'te do skloňovacích typov.

Choroba, zemľa, dvere, Košice, pracovňa, posteľ, zem, zora, faloš, nádej, soľ, koľaj, pec, myš, voš, hus, vec, budova, čeľusť, zver, mládež, gazdinka, švagrína, mosadz, prax, streda, predpoveď, stryná, zbraň, pani, perla, fakľa, dielňa, šija, os, srst'.

4. Podstatné mená dajte do G. pl.

Višňa, papuča, akcia, čiara, medaila, kanva, nuansa, idea, služba, metla, knižnica, jamka, šľapaj, perla, čerešňa, letkyňa, fakľa, ulica, myseľ, budova, spálňa, neter, alternácia, kachľa, šija, orchidea, duša, táčna, pieseň, funkcia, gazdiná, kráľovná, teta, sestra, hlava, ruka, noha, brada, učnica, zástupkyňa, Alica, koža, veža, ryža, taška, kniha, písanka, vesta, čiapka, blúza, topánka, opica, levica, ovca, zmija, sukňa, košľa, papuča, líška, srna, koza, lopta, bába, kocka.

5. Doplňte vynechané písmená. Určte gramatické kategórie doplnených slov.

Z h_r a hol_ zišlo do údolia množstvo k_z. Z kríkov ostali len obhryzené pahýle. Tak prichýľ ich dedinka, nech všetci ľudia zalovia vo svojich spomienk_ a predstavia si aké bývali lúk_ na úpäť našich lesov. Na sten_ drevených domov visia krucifixy, na Paroma už Slováci zabudli, vyhnali slovanských bôžikov.

6. Slová v zátvorkách dajte do správneho pádu.

Vedel sa chopiť každej ... (robotu). Vypožičné hodiny seminárnej ... (knižnica) sú od desiatej ... (hodina) do dvanástej ... (hodina). Nikdy sa nevzdával ... (nádej). V jeho slovách bolo veľa ... (lož). Najkrajšie sú vždy rozprávky starej ... (mať). Mestskej ... (knižnica) darovali knihy v hodnote päť tisíc eur. Pod' k ... (tabuľa)! Kvôli ... (droga) prišiel o priateľov. Dekan vyhovel študentovej ... (žiadosť). Veriaci

venovali ... (cirkev) na opravu kostola pol milióna korún. ... (Kniha) položil na drevenú ... (polica). Musel si kúpiť novú ... (obuv). V Južnej ... (Kórea) sa začali rozhovory o juhovýchodnej ... (Ázia). Pociťil silnú bolesť v ... (hrud'). Tvoje ... (vec) sú už v kufri. Električkové ... (trať) sú teraz v rekonštrukcii. Pošlem ti pohľadnicu z Vysokých ... (Tatry). Prečítal si niekoľko športoých ... (reportáž). V časopise uverejnili výber z ... (báseň) Milana Rúfusa. Posielam ti veľa pekných ... (spomienka) na dovolenku v podobe ... (fotografia). Nevyhýbaj sa žiadnym ... (prekážka).

7. Vyhl'adajte podstatné mená ženského rodu. Určte gramatické kategórie a zarad'te do skloňovacieho vzoru.

Veľmi často sme svedkami tisícov katastrof, ktoré si ani neuvedomujeme. Takmer každý týždeň pribudne v červenej knihe organizmus, ktorý už nemá miesto v našom ekosystéme. Každý deň vyprodukuje tony drevených výrobkov, ktoré sú akoby nemými obeťami choroby našej doby, ktorá plieni všetko živé i prospešné. Pre honbu za majetkom sú ľudia schopní zničiť samých seba pod heslom prosperita. Firmy prosperujú, ľudia zarábajú, no čoraz ťažšie sa im dýcha.

8. Podstatné mená ženského rodu dajte do správneho tvaru a zarad'te do skloňovacieho vzoru.

(Katastrofa) našej (doba) je ľudské zmýšľanie, ktoré uprednostňuje život v luxuse v múroch veľkomesta pred čerstvým vzduchom a súladom s (príroda). Veľkomestá sú typickým dôkazom tej najväčšej (katastrofa) Zeme. Malé deti sa hrajú na ihriskách, pýšia sa tými najdrahšími (hračka), no len málokto z nich vám povie, že vie, čo je to príroda. Väčšina z nich pozná i to, kedysi najbežnejšie zviera, len zo zoologickej (záhrada). A to je katastrofa... Na celej (Zem) existuje len pár (rezervácia), kde príroda nie je poškodená ľuďmi.

9. V čom sú rovnaké a v čom sa líšia podstatné mená?

Ľadové kryhy, z rozčítanej knihy, do izby, malé izby, od ochotných predavačiek, zo zlých známok, na tvári, na koži, na masti, v soli, v dlani, z čerešní, z marhúľ, z višní, z rýb, do krvi, do hôr.

10. V ktorých prípadoch je slovo pani použité správne?

S pani učiteľkou, s paňou Novákovou, išiel som s paňou, panej Kováčovej, to sú veľké panie, pani docentke Sokolovej, poprosím tú paniu, dávam index pani profesorky, vážené panie, známa pani, idem s mojou paňou.

11. Ktoré z uvedených podstatných mien sa skloňujú podľa vzoru gazdiná?

Univerzita, princezná, kniha, kráľovná, stryná, žemľa, pekná, ujčiná, babizňa, hrdina, vysočina, kňazná, zelená, nížina, švagriná, zemina, testiná, chlapina, cisárovná, červená, cárovná.

12. Upravte výrazy v zátvorkách.

Stretnutie s (pani Nováková), išiel s (pani nášho známeho), odkaz pre (pani Kováčová), darček od (pani susedka), prsteň od (princezná), rady (naša pani

profesorka), rozprávky o (zlá kráľovná), smiech (všetky princezné), dajte knihu (tá pani), išiel s (pani domu), hovoriť o (pani Čierna).

13. Vyberte iba podstatné mená ženského rodu a použite ich v G pl.

Kravy, pstruhy, stoly, dažďovky, mačky, hady, ryby, psy, muchy, prepelice, motýle, opice, tulene, ovce, zajace, kačice, labuť, kôň, hus, jež, voš.

14. Zo slovných spojení mužského rodu utvorte slovné spojenia ženského rodu.

Dobry chirurg, jedinecny spevak, velky gazda, znamy spisovatel, bezuhonny pracovník, chorý pacient, dobry plavec, isty sudca, kruty vládca, prisny domovník, šikovny klobučník, doverny priateľ.

15. Doplňte vynechané koncovky a urobte morfológický rozbor zvýraznených slov.

Šťastie má veľmi čudnú **povah**_. Šťastie je predsa zjednocujúci prvok, ktorý dáva nášmu životu zmysel. Je však smutné, že niektorí ľudia ho hľadajú v záhrad__ ružovej cudzin_-. Veľa mladých ľudí cestuje, spoznáva krajin_-. Je to večné hľadanie šťastia. Krátkozrako ho nevidia na svojom piesočku, tak sa obzerajú po iných pieskoviskách a začnú kradnúť **lopatk**_ svojim nepriateľom. Dúfajú, že v zahraničí viac zarobia, budú mať prestíž, drahé auto... Ale sny sa rýchlo rozplývajú po príchode do tvrdých **podmien**_k. Sú v cudzin_ bez opor_ a bez láskavého slova v rodnom jazyku.

5. SKLOŇOVANIE PODSTATNÝCH MIEN STREDNÉHO RODU (2 hod.)

1. Skloňovanie substantív stredného rodu podľa vzoru mesto.
2. Skloňovanie substantív stredného rodu podľa vzoru srdce.
3. Skloňovanie substantív stredného rodu podľa vzoru vysvedčenie.
4. Skloňovanie substantív stredného rodu podľa vzoru dievča.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
5. Navrátil, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
6. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.

7. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
8. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
9. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
10. Sokolová, M.: Nový deklinačný systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Buffa, F.: Formy plurálu typu húsence/húsata v slovenčine. In: Slovenská reč, 38, 1973, č. 3-4, s. 151-154.
2. Dvonč, L.: Forma gen. pl. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 4, 1950, s. 96-124.
3. Dvonč, L.: Gramatický rod a skloňovanie substantíva knieža. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 3, s. 182-188.
4. Dvonč, L.: Skloňovanie podstatných mien vzoru vysvedčenie. In: Slovenská reč, 49, 1979, č. 6, s. 359-365.
5. Marsinová, M.: Skloňovanie miestnych mien typu Jastrabie. In: Slovenská reč, 15, 1949/1950, s. 299-308.
6. Sabol, J.: Frekvencia deklinačných typov neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 42, 1977, s. 193-204.
7. Sabol, J.: Skloňovanie slovenských priezvisk na -o. In: Slovenská reč, 30, 1965, s. 89-92.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Utvorte G. pl. podstatných mien.

Krídlo, jedlo, kuriatko, pole, ihrisko, more, dielo, ráno, jablko, bralo, vlákno, námestie, vrece, číslo.

2. V texte vyhľadajte podstatné mená stredného rodu, urobte ich morfológický rozbor.

V bežnom živote si všetci chránime svoj majetok a dávame si pozor na svoje súkromie. Starostlivo odkladáme doklady na najbezpečnejšie miesto v peňaženke a tú ukrývame do vnútorného vrecka bundy, či do bezpečného priečinku v kabelke. Neukazujeme neznámym ľuďom fotografie z letnej dovolenky, neinformujeme ich o novom nábytku v našej obývačke, či o tom, čo sme raňajkovali. Nepíšeme po stenách okolitých budov svoje telefónne číslo a nenadáваме nahlas uprostred ulice na svojich učiteľov, či nadriadených. I keď je takéto správanie sa v reálnom svete úplne samozrejmé a predstava opaku vyzerá absurdne až komicky, vo virtuálnom svete to nie je nič neobvyklé.

3. Pripravte prezentáciu o skloňovaní podstatných mien stredného rodu.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Nájdite a zdôvodnite odchýlky od skloňovacích vzorov.

Mlieko, sucho, tango, slnce, slnko, verbum, jojo, oko, kakao, vajce, číslo, gymnázium, písmeno, krajčírstvo, pásmo, divadlo, jedlo, vrecko, dátum, centrum, teľa, teľce, prasa, káča, hospodárstvo, krídlo, šteňa, vedierce, pole, more, zámeno, strídža.

2. Podstatné mená dajte do G. pl.

Poškodenie, zámeno, kladivo, zrno, písmeno, gymnázium, jojo, video, múzeum, koryto, dojatie, teľa, divadlo, jedlo, zranenie, húsa, šteňa, more, krídlo, pole, kúzlo, sídlo, vrecko, brvno, puzdro, hospodárstvo, údenárstvo, prasa, oje, učilište, vedierce, citoslovce.

3. Uvedené podstatné mená zarad'te do skloňovacích typov.

Slovo, poškodenie, schodište, schodisko, ohnište, ohnisko, pole, sucho, okno, oko, ucho, zamietnutie, teľa, strídža, bábä, gymnázium, rádio, epiteton, dojča, žieňa, múzeum, vráta, oxymoron, Slovensko, prsia, dvercia.

4. Slová v zátvorkách dajte do správneho pádu.

Konečne sa najedol (mäso) dosýta. Za obedom sa napil (pivo). Oprava (rádio) stála 20 eur. Študenti bratislavského (lyceum) navštívili divadelné predstavenie. Môj priateľ sa stal primárom chirurgického (oddelenie). Veľmi sa mu páčil spev pestrofarebného (vtáča). V mestskom (múzeum) otvorili výstavu starých hodín. Na neveľkom (pole) zbierali ženy zemiaky. Cítil v (brucho) veľké bolesti. Rieka začala tiecť novým (koryto). Rád sa vozím (metro). Celým (telo) mu prebehla zimnica. Park je zasypaný žltým (lístie). Túžil byť opäť malým (dieťa). Ponúkla svojich hostí čerstvým (ovocie). Priateľove (akvárium) sú veľmi pekné. Od septembra otvoria svoje brány tri nové súkromné (gymnázium). Otcove (plece) sú široké. Z ponúkaných (jedlo) si vybral bryndzové halušky. Nadiktoval mu niekoľko telefónnych (číslo). Absolventi osemročných (gymnázium) môžu pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Navštívili niekoľko stredných odborných (učilište). Úrodu z kukuričných (pole) už zobrali. Týmto (jedlo) chýba soľ. Polovicu knihy venoval autor svetovým (more).

5. V texte vyhľadajte podstatné mená stredného rodu, určte ich gramatické kategórie.

Deti už nepoužívajú počítač len na hranie hier, či písanie domácich úloh. Komunikujú so svojimi spolužiakmi a kamarátmi, prezerajú si rôznorodé internetové stránky, zdieľajú vlastné fotografie, **videá**, vyjadrujú sa k **dianiu** vo svojom okolí. **Deti** zdieľajú so svojimi virtuálnymi priateľmi množstvo údajov. Osobné a kontaktné údaje, ako meno, bydlisko, telefónne číslo, pracovisko, škola, vek alebo pohlavie, sú

bežnou súčasťou ich internetových profilov. Píšu o sociálno-ekonomických pomeroch svojej rodiny, zverejňujú fotografie **bydliska**, či obrázky z dovolenky. Sťahovanie hier, programov, hudby a filmov, je denno-dennou praxou dnešných detí a mládeže. Vyhľadávajú v prostredí internetu svoje obľúbené súbory, zdieľajú ich s priateľmi a šíria ďalej.

6. Urobte morfológický rozbor zvýraznených slov v úlohe č. 5.

7. Od uvedených podstatných mien utvorte tvar lokálu jednotného čísla.

Prítmie, skálie, tŕnie, lístie, prútie, krupobitie, ovocie, údolie, zábradlie, šťastie, vyučovanie, trápenie, svedomie, prekvapenie, pohostenie, námestie.

8. Podstatné mená v zátvorkách dajte do správneho tvaru.

Susedia mali z (dvojča) radosť. Jedno tíšila mama v (náručie), druhé hojdal otec v na (plece). Stará mam chystala dve veľké (kurča). Na stole bola misa s (ovocie). Pri (pohostenie) bude veselo.

9. Utvorte N. pl. uvedených podstatných mien stredného rodu.

Baranča, húsa, obdobie, more, múzeum, čítanie, nástupište, lýceum, dojča, nemluvňa, knieža, žriebä, bábä, slovo, plece, cesto, tango, oko, ucho, kakao, chlapčisko, babisko.

10. Doplníte vynechané koncovky. Urobte morfológický rozbor zvýraznených slov.

Mal šťastie v **nešťast**_. Stratí sa z oč_, stratí sa zo **srdc**_. Cítil sa ako nahý v tŕn_. Nedávaj dieťa__ všetko po vôli. V dobrom zdrav_ býva dobrá nálada. Maľované líčk_, červené srdiečk_. S dobrým **svedom**_m sa dobre spí. V hustom **líst**_ málo slnk_ býva.

6. SKLOŇOVANIE CUDZÍCH PODSTATNÝCH MIEN (2 hod.)

1. Cudzíe podstatné mená mužského rodu. Skloňovací vzor kuli.
2. Skloňovanie cudzích podstatných mien ženského rodu.
3. Skloňovanie cudzích podstatných mien stredného rodu.
4. Skloňovanie podstatných mien s adjektívnou podobou.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.

2. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
5. Navrátil, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
6. Ološtiak, M. – Gianitsová-Ološtiaková, L.: Deklnácia prevzatých substantív v slovenčine. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 152 s.
7. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
8. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
9. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
10. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
11. Sokolová, M.: Nový deklináčny systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Cudzie podstatné mená s rozdielom medzi pravopisom a výslovnosťou z hľadiska skloňovania. In: Kultúra slova, 12, 1978, s. 241-246.
2. Dvonč, L.: Ešte o skloňovaní a pravopise niektorých cudzích podstatných mien. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 2, s. 102-108.
3. Dvonč, L.: Nesklonné cudzie mužské priezviská a rodné mená. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 4, s. 231-237.
4. Dvonč, L.: O skloňovacích tvaroch podstatných mien. In: Slovenská reč, 16, 1950/1951, s. 24-28.
5. Dvonč, L.: Substantíva typu kuli a Sardou v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 3, 1949, s. 129-137.
6. Dvonč, L.: Cudzie ženské priezviská. In: Slovenská reč, 24, 1959, s. 98-102.
7. Dvonč, L.: Tvorenie ženských priezvisk od mužských priezvisk cudzieho pôvodu. In: Kultúra slova, 30, 1996, s. 280-285.
8. Jacko, J.: Skloňovanie substantív rifle, džinsy a ich derivaty. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 4, s. 254-255.
9. Koncová, M.: Galicizmy ataše a chargé. In: Slovenská reč, 65, 2000, č. 4, s. 203-209.
10. Králi, L.: O názvoch menových jednotiek pobaltských republík a ich skloňovanie v slovenčine. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 3, s. 159-164.
11. Ološtiak, M.: O skloňovaní zemepisných názvov typu New Orleans. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 6, s. 380-382.
12. Ološtiak, M.: Výslovnosť a skloňovanie názvov klubov NHL. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 5-6, s. 302-317.
13. Ološtiak, M.: Skloňovanie anglických antroponým v slovenčine. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 4-5, s. 211-224.

14. Ološtiak, M.: O prechýľovaní cudzích priezvisk v slovenčine. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 5, s. 298-308.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Podstatné mená v zátvorkách dajte do správneho tvaru.

Už ako gymnazista posielal svoje básnické prvotiny do (Krčméry) Slovenských pohľadov. Z čias samého pána grófa (Pavol Pálffy) sa traduje historika. To je náš nový hosťiteľ, pripomínajúci (Van Gogh). Určite si pamätáte z dejín meno francúzskeho kardinála (Richelieu). Nesporne oživujúcim prvkom je uvádzanie akýchsi ustálených (epiteton) pri menách autorov. Nebolo vďačnejšieho francúzskeho spisovateľa ako (Maupassant). Podarilo sa im zapožičať zo 179 (múzeum), inštitúcií a súkromných zbierok z 12 krajín okolo 2800 jedinečných predmetov.

2. Určte vzor uvedených slov.

Krčméry, Pavol Pálffy, Van Gogh, Maupassant, múzeum, epiteton, gymnázium, revue, Dante.

3. Pripravte prezentáciu o skloňovaní podstatných mien cudzieho pôvodu.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Vyhl'adajte podstatné mená, ktoré sa skloňujú podľa vzoru kuli.

Atašé, dandy, kakadu, kádi, mufti, pony, abbé, Verdi, grizly, Dante, efendi, Rákoci, Pálffy, Krčméry.

2. Podstatné mená v zátvorkách dajte do správneho tvaru.

Všetci poznajú významné diela (Goethe). O spisovateľovi (Dante) sa ešte aj dnes veľa hovorí. Bývam na Ulici (Rákoci). Na konci každého vedeckého článku má byť (resumé). Rád počúvam hudbu (Verdi). Čítal nám (Dante) verše o sirénach ktoré vábia námorníkov. Toto všetko je ako prechádzka (múzeum). Všetci poznajú troch veľikánov viedenského klasicizmu (Joseph Haydn), (Wolfgang Amadeus Mozart) a (Ludwig van Beethoven). Študenti zo všetkých príbehov si vybrali najslávnejšieho hrdinu antického sveta (Herakles). Hlavným lákadlom a najkrajším múzeom je (Dante) rodný dom. Tieto otázky nájdete práve v poviedkach (Alexej Konstantinovič Tolstoj), (Zinaida Gippiusová), (Fjodor Sologub). Poznám dve básne (Svetoslav Veigl) a jednu (Štefan Krčméry). Výstava na Slovensku priniesla ukážky prestavby (múzeum), koncertnej haly a univerzitnej školy v Göteborgu. Na oslavu tohto

(gymnázium) prišli aj najvyšší cirkevní predstavitelia. Na koncerte sme si vypočuli hudobné diela skladateľa (Peter Iljič Čajkovský a Wolfgang Amadeus Mozart).

3. Ktoré z cudzích podstatných mien sa skloňujú. Určte vzory skloňovania.

Sydney, revue, Capri, kanoe, skóre, baby, kiwi, promile, menu, madam, penále, komuniké, kupé, miss, kuli, pizza, agrément, barter, dabing, rachitída, racionalizmus, zebra, mačeta, labium, kozmos, Achilles, Cyprus, káder, Sokrates.

4. Podstatné mená v zátvorkách dajte do správneho tvaru.

Šaštínska generálka sa vydarila, a preto sa rozhodli Jukl s (Krčméry) pre demonštráciu sily. Na bojníckom panstve vyrubili daň i na (Pálfy) svadbu. Boli sme na prestavení najznámejšej veľkoopery v našich končinách (Verdi) Aidy. Zrušte zákon diskriminujúci (gay), vyzvali svetoví spisovatelia (Putin). Na prešovskom javisku poslužil Kováčikovi aj Kočanovi, Chalupkovi aj Hollému, upriamil sa i na dramatizácie (Verne) či (Maupassant) a zo (Shakespeare) si vybral nedivácku hru Koniec všetko napraví. Nájdeme tu aj zmienku o (múzeum) ľudovej architektúry. Do úlohy (Van Gogh) obsadil (Kirk Douglas), úlohy Vincentovho úhlavného priateľa (Paul Gauguin) sa geniálne zhostil Anthony Quinn. Počnúc (Esterházy) až po mladších autorov ako Endré Kukorelly, ktorý píše básne aj prózy, odznali mená dôležitých spisovateľov ako: Lajos Parti Nagy, László Garaczi, Gábor Németh, László Márton. Niektorí boli aj preložení do slovenčiny napríklad v (Revue) svetovej literatúry.

5. Uvedené slová dajte do L. sg a N. pl.

Klavír, meter, ateliér, lavór, revolúcia, kalendár, kanál, idea, tunel, hotel, sveter, podiel, šál, bar, majer, chotár, močiar, areál, ideál, akcia.

6. V texte vyhľadajte cudzie slova, určte ich rod, číslo, pád a vzor skloňovania.

Centrom Tripolisu sa znovu ozývajú explózie a je počuť protileteckú paľbu. S úderom tmy obnovujú Spojenci letecké útoky na pozície Kaddáfího síl a niektoré armádne objekty. Členovia Severoatlantickej aliancie sa dnes dohodli na prevzatí kontroly nad všetkými vojenskými operáciami v Líbyi. Informovali o tom zdroje z prostredia aliancie. NATO doposiaľ súhlasilo s prevzatím zodpovednosti nad dvoma z troch úloh schválených Bezpečnostnou radou OSN: kontrolou bezletovej zóny a dohliadaním na dodržiavanie zbrojného embarga uvaleného na Líbyu. Americká ministerka zahraničných vecí Hillary Clintonová nevyhlásila, že by Západ mohol líbyjským povstalcem pomôcť priamymi dodávkami zbraní, teda tým, po čom už niekoľko dní volajú. O situácii v Líbyi a ďalšom postupe dôstojníkov proti Kaddáfímu začne NATO rokovať v Bruseli.

7. Uvedené slová dajte do G. sg. Určte vzor skloňovania.

Shakespeare, Hume, gymnázium, John, Macbeth, Alva, akvárium, Dana, Fonda, Škultéty, Shelley, observatórium, Charlie, Lee, idea, Gretzky, panoptikum, Rusedski, Duchovny, Odysea, Schneider-Trnavský, plénum, Galileo, Molière, Sofokles,

realizmus, dátum, Hajdu, Sabó, Landau, Aristoteles, Pytagoras, arborétum, Nikaragua, geometria.

8. Doplňte správne tvary prevzatých a zdomacnených slov v zátvorkách.

Na (festival) hrali až dva (orchester). Pri (požiar) prišiel o celé tri (hektár) úrody. Ľudia v (cirkus) sedia v obrovskom (šiator). V (december) mám v (kalendár) poznačený významný dátum. V tomto (hotel) sa platí prepitné po (dolár). Na (stožiar) v (mier) veje bielo-modro-červená zástava. V (košiar) sa spolu s ovcami nachádzajú aj dva (baran). Zjedz všetku zeleninu v (rizoto) na (tanier). V takom (model) šiat by som si veru zatancovala aj na (bál).

9. Vyhl'adajte iba tie cudzie slová, ktoré majú tvar L. sg. -i nepravidelný (patria k vzoru dub alebo k vzoru žena).

O boršči, cíceri, bagri, úli, areáli, vreci, kolotoči, Zoji, beánii, stanici, orchidei, bunkri, idej, audsi, Lei, boji, kalendári, goi, hoteli, aloi, januári, tanieri, kufri, ryži.

10. Od mužských priezvisk cudzieho pôvodu utvorte ženské priezviská, vyskloňujte ich.

Kennedy, Stone, Tymošenko, Spears, Dostojevskij, Douglas, Pálfy, Kaddáfí, Clinton, Škultéty.

7. PRÍDAVNÉ MENÁ. KLASIFIKÁCIA A MORFOLOGICKÉ KATEGÓRIE (2 hod.)

1. Pojem a definícia prídavných mien.
2. Morfológické kategórie prídavných mien.
3. Klasifikácia prídavných mien.
4. Charakteristika prídavných mien.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Navrátil, L.: Prídavné mená – zámená – číslovky. Nitra: Enigma 1998. 84 s.
4. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
5. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
6. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
7. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Bujalka, A.: O vzťahových prídavných menách s adjektívno-substantívnym základom. In: Slovenský jazyk a literatúra v škole, 19, 1972/73, s. 40-43.
2. Dvonč, L.: Dva sporné tvary druhových privlastňovacích prídavných mien. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 3, s. 169-174.
3. Horák, G.: K problému zaradenia živočíšnych prídavných mien. In: Slavica Pragensia, 4, 1962, s. 399-403.
4. Horák, G.: K významovému roztriedeniu prídavných mien. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 30-34.
5. Horecký, J.: Prídavné mená na -lý. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 338-342.
6. Horecký, J.: Prídavné mená od názvov miest. In: Kultúra slova, 31, 1997, s. 134-138.
7. Kočiš, F.: Prídavné mená strojny a strojovy. In: Slovenská reč, 28, 1963, č. 6, s. 369-372.
8. Koperdan, Š.: Sémanticko-morfologická klasifikácia prídavných mien v slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 325-338.
9. Kopina, J.: Miesto živočíšnych adjektív medzi sekundárnymi prídavnými menami. In: Slovenská reč, 45, 1980, s. 108-112.
10. Majtán, M.: Adjektívum zázrivý – proprium Zázrivá v slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 6, s. 336-339.
11. Nábělková, M.: Vzťahové adjektíva v slovenčine. Bratislava: Veda 1993. 208 s.
12. Sabol, J.: Členenie privlastňovacích adjektív. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 5, s. 293-297.
13. Sekvent, K.: Morfematické aspekty slovenských adjektív na -ský/sky odvodené od francúzskych zemepisných názvov. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 4, s. 193-210.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Z podčiarknutých podstatných mien utvorte prídavné meno v zhode s podstatným menom.

Drevo kolíky, koza mliekom, Katka otcovi, líška noru, Ukrajinec jazyk, pes mláďaťu, Peter autu, Slovák územia, tanec majstrov, ruka brzdy, slama klobúk, Detvan kroj.

2. Vypíšte z textu prídavné mená a určte ich druh.

Spevaví vtáci sa vrátili do svojich príbytkov. V lese sme našli medvedí brloh. Obidvaja matkini bratia sú vysokí. Strýko Jano je však ešte vyšší. Často som chodieval na prázdniny k starým rodičom. Mali výborný včelí med. Starý otec choval včely. Starká aj starký boli veľmi pracovití a statoční ľudia. Bol som u nich veľmi šťastný. Som ich najmladší vnuk.

3. Pripravte prezentáciu o klasifikácii prídavných mien.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Vo vetách vyhľadajte akostné, vzťahové a privlastňovacie prídavné mená.

Do malého obchodíka vošla staršia pani. Hlavnú úlohu stvárnil vynikajúci herec slovenského pôvodu Juraj Kukura. Matkino veno nestačilo ani na čiastočné pokrytie otcových dlžôb. Stará pani mala pri ňom psí život. V našich klimatických podmienkach sa zatiaľ neobjavil častejší výskyt tejto choroby. Piatu generáciu počítačov budú tvoriť inteligentné výpočtové systémy na riešenie problémov na princípoch umelej inteligencie. Vianoce sú sviatky s „najrodinnejším“ charakterom. To je najprekladanejší slovenský román. V obchode dostať iba mrazenú zeleninu.

2. Výrazy upravte tak, aby ste mohli nahradiť, kde je to možné a správne, substantíva adjektívami.

Ulica Ľ. Štúra, výška orecha, námestie Hviezdoslava, hlas matky, hlas leva, hlas otca, hlas kniežaťa, hlas mačky, hlas atašé, hlas madam, rodina Nováka, rodina J. Nováka, rodina Novákovej.

3. Charakterizujte prídavné mená.

Mladý, jednoduchý, tučný, tvrdý, poľský, náučný, prudký, sivý, ľahký, farebný, babí, babský, lipový, chorý, prítomný, rozhodujúci, citlivý, cvičný, cvičený, údený, zúfalý, mokrý, mocný, malý, vrabčí, prastarý, preveľký, učiteľkin, vypracovaný, žiadaný, čítaný, čokoládový, optimálny, slovenský, pridrahý, krásny.

4. Na pozadí uvedených príkladov formulujte rozdiely medzi kvalifikačnými a vzťahovými adjektívami.

Ľudský príbytok – ľudský faktor, poruchová služba – poruchový stroj, mikroskopické pozorovanie – mikroskopická trhlina, prístupný výklad – prístupová cesta, jasný pohľad – jasný signál, priepastný rozdiel – priepast'ová jaskyňa.

5. Vo vetách vyhľadajte prídavné mená a určte ich gramatické kategórie.

Zelený svit mesiaca ovíjal svoje vlákna okolo drevených zrubov a šindľových striech. Oblôčik matere Jozefa Maka vydychoval ustáté svetlo. Chladná hmla si tichšie líhala na zem pod týmto oblokom. Vetra a ľudí nebolo. V tomto čase neštekali dedinské psy. Ozrutné vrchy viseli nad dedinou, zblízka sa skláňali k vrcholcom stromov. Štíhle smrečky stáli s' a nezvaní hostia na chudobnej hostine. Hviezdy sa výrazne chveli nad vlhkým štítom strechy. Vtedy sa vytiahol spod šopy neveľký chlapec. Zostal na podstení, skrížil si ruky na prsiach, dľaňami si prikryl plecيا. Toto bol syn Jána Maka. Z riedkej hmly sa vynorila biela postava. Host' vošiel do domu a privrel matkine oči.

6. V texte vyhľadajte prídavné mená a roztried'te ich na akostné, vzťahové a privlastňovacie.

Jupiterova zvedavosť nedala na seba dlho čakať. Už bol v tmavej šope a so záujmom si prezeral maliarske dielo, ktoré vyvolalo nevídaný tetin hnev. Obraz bol

zvláštny. Neznámy maliar asi miloval žltú farbu. Krajinka mala žltkastý nádych. Lúka na nej nebola zelená, ani hoviadko nemalo hnedú farbu. Umelec všetko vyjadril žltkavými odtieňmi. Ceklový dojem nebol príliš pôsobivý. Na ráme boli stopy myšacích zúbkov a na plátne čierne mušie bodky.

7. Od podstatných mien utvorte privlastňovacie prídavné mená.

Brat, učiteľka, stôl, sused, zubár, novinár, kniha, otec, spolužiačka, Katka, sestra, knieža, zlodej, krava, kolega, kolegyňa.

8. Doplníte správnu príponu. Zoradíte do dvojíc privlastňovacie prídavné mená a priezviská.

Bottov_ ulica, pani Jánošíkov_, Stanov_ košeľa, babka Kováčov_, pani suseda Bernolákov_, kováčov_ nákova, teta Štúrov_, Štúrov_, slovenčina, kráľov_, vôľa, stará pani Bottov_, susedka Stanov_, Bernolákov_ báseň, pani Kráľov_, Jánošíkov_ družina.

9. Ktorá prípona je správna -ova/-ová?

Citrón_ šťava, strýk_ udica, salám_ pizza, mäso_ plnka, jahod_ torta, kvetin_ výzdoba, brat_ lopata, kamarát_ kolobežka, ľad_ kryha, lekár_ aktovka, čokolád_ roláda, šunk_ sláma, učiteľ_ otázka, čerešň_ štrúdľa, žiak_ odpoveď, malin_ šťava, brankár_ lapačka, herc_ rola.

10. Rozlíšte, v ktorom spojení má prídavné meno význam privlastňovací a v ktorom význam vzťahový.

Konský záprah, konský trús, konský chvost, kobyľie mláďa, kobyľie mlieko, ovečkine oči, ovčí syr, ovčie mláďatá, jelení guláš, jelenie stopy, labutie pierka, kravino vemenó, kravské mlieko, kravský chvost, hadov pohľad, hadia rodinka, hadia masť.

11. V texte vyhľadajte prídavné mená a úrobte ich morfológický rozbor.

Ukrajina je od roku 1991 zvrchovanou republikou, ktorú uznali všetky štáty sveta. Je to prezidentská republika s jednokomorovým parlamentom. Podľa ústavy schválenej 28. júna 1996 má výkonnú moc prezident a vláda, súdnu moc súdy a zákonodarnú moc parlament. Povrch Ukrajiny je v prevažnej miere rovinný, vrchy sa dvíhajú len na západe a juhu krajiny. Na západe je to výbežok Karpatského oblúka (Ukrajinské Karpaty) s najvyšším vrchom Ukrajiny Hoverlou (2 061 m) a na juhu Krymské hory s najvyšším vrchom Roman-Koš (1 546 m). Zvyšok vyplňa rozľahlá Východoeurópska nížina s nevýraznými miestnymi pahorkatinami.

8. STUPŇOVANIE A SKLOŇOVANIE PRÍDAVNÝCH MIEN (4 hod.)

1. Charakteristika stupňovania prídavných mien.
2. Tvorenie komparatívu a superlatívu prídavných mien.
3. Podstata deklinácie adjektív.
4. Skloňovanie vlastnostných prídavných mien.
5. Skloňovanie privlasňovacích prídavných mien.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Navrátil, L.: Prídavné mená – zámená – číslovky. Nitr: Enigma 1998. 84 s.
4. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
5. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
6. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
7. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Buzássyová, K.: Príspevok k vymedzeniu neutralizácie v kategórii stupňovania. In: Jazykovedný časopis, 30, 1979, s. 6-17.
2. Buzássyová, K.: Špecifika stupňovania v slovenčine. In: SAS, 13, 1984, s. 135-150.
3. Horák, G.: Stupňovateľnosť prídavných mien. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 93-99.
4. Horecký, J.: Poznámka o využití superlatívu. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 6, s. 346-349.
5. Horecký, J.: Zložené prídavné mená v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava, Veda 1977, s. 131-137.
6. Nabělková, M.: Paradigmatika prídavných mien – východisko aj výsledok ich syntagmatickej realizácie. In: Jazykovedný časopis, 48, 1997, s. 89-103.
7. Nabělková, M.: Variantnosť ako prvok dynamiky v adjektívnej paradigmatike. In: Slovenská reč, 61, 1996, s. 257-266.
8. Oravec, J.: Predpoklady pre zvládnutie pravopisu adjektív. In: Slovenský jazyk a literatúra v škole, 8, 1962, s. 102-106.
9. Paulíny, E.: O vývine kongruentného skloňovania. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 3-12.
10. Tibenská, E.: Synonymia adjektív. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 294-305.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Doplňte prípony prídavných mien.

So smutn__ tvárou, šikovn__ žiaci, nad vysok__ bralom, mil__ kamarátke, drah__ auto, o usilovn__ včielke, pre zl__ známku, biel__ bocianom, v horúc__ kúpeli, nad chudobn__ krajinou.

2. Uvedené slovné spojenia dajte do N. pl.

Milý hosť, zodpovedný politik, spokojný pracovník, známy futbalista, poctivý človek, bohabojný veriaci, obetavý darca, vzdelaný vysokoškolák, obozretný vrátnik obyčajný zlodej, usilovný študent, malý druhák.

3. Pripravte prezentáciu o skloňovaní a stupňovaní prídavných mien.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Utvorte 2. a 3. stupeň prídavných mien a vyberte prídavné mená, ktoré sa stupňujú nepravidelne.

Útly, krehký, hustý, dobrý, vyspelý, zlý, známy, slávny, pekný, krátky, malý, vysoký, veľký, rýchly, dôležitý, srdečný, tupý, mladý, horký, múdry, široký, sýty, hlboký, úzky, vlhký, divý, starý, hustý, ostrý, skúpy, zemitý, horný, bočný, krajný.

2. Vo vetách vyhl'adajte adjektíva 1., 2. a 3. stupňa.

K povinným predmetom na stredných školách by mali patriť aj najmenej dva svetové jazyky. Do malého obchodíka vošla staršia pani. Hlavnú úlohu stvárnil vynikajúci herec slovenského pôvodu Juraj Kukura. Matkino veno nestačilo ani na čiastočné pokrytie otcových dlžôb. Stará pani mala pri ňom psí život. V našich klimatických podmienkach sa zatiaľ neobjavil častejší výskyt tejto choroby. Piatu generáciu počítačov budú tvoriť inteligentné výpočtové systémy na riešenie problémov na princípoch umelej inteligencie. Vianoce sú sviatky s „najrodinnejším“ charakterom. To je najprekladanejší slovenský román. V obchode dostať iba mrazenú zeleninu.

3. Prídavné mená zarad'te do skloňovacích vzorov.

Lipový, vrúcny, mocný, kupovaný, babí, rýdзи, svieži, úzky, papagájí, babský, utorňajší, písací, škaredý, raňajší, vrabčí, mokrý, poľský, plný, drahší, známy, podobný, terajší, včelí, veľký, čokoládový, učiteľkin, znečistený, sprievodkynin, bratov, citlivý, chlapcov.

4. Doplňte i, í/y, ý.

Na zosnul__ch spomínajú v Nepále s úctou ako my, ale azda pri spomienke na nich nie sú tak__nostalgick__ a trúchliv__ . Súčasťou tejto spomienky je veľk__ sprievod. Na jeho čele a na čele každej väčšej skupiny sprievodu kráča posvätná krava. Za ňou

cirkevn_ hodnostári pod slnečníkmi a napokon pozostal_ príbuzn_, ktor_m v uplynulom roku niekto zomrel.

5. V prídavných menách doplníte pádové prípony. Prídavné mená zaradíte do skloňovacích vzorov.

So zatajen__ dychom, krkolomn__ prechod, normáln__ chalan, srtm__ úbočím, ak_si nedopečen__ chlieb, po okrúhl__ kamienkoch, v prenikav__ lúčoch, po dreven__ schodoch, z farebn__ kvetov, nov_ hráč, blízkn__ človek, úspešn__ priateľ, nov_ hráči, znám_ herci.

6. Prídavné mená v zátvorkách dajte do správneho tvaru.

Hneď som uvidel (čierna) hlavu a svietivý pohľad. Okrem (stará) dámy som tam našiel ešte dvoch (mladý) mužov a tri (príťažlivá) ženy. Včera som stretol svojho (starý) známeho zo (študentský) čias. Po (správne) rozhodnutí treba konať. V ten deň sme sa stretli za (krásne) počasia. V miestnosti boli iba (stará) ženy. Včera som po prvý raz uvidel (nový) učiteľ. Omámila nás vôňa (krásna) ruží.

7. V prídavných menách doplňte pádové prípony.

Najstarš_ člen, riskantn_ plán, bystr_ výskumníci, visiac_ zavinen_ obrus, vydr_ kožuch, otroci bit_ bičom, sýkorkin_ hniezdo, trestan_ väzeň sediac_ v cele, nezmyselnosť mnoh_ch ideí, so slnečn_mi okuliarmi, Milkin_ orchidey, kráľov_ poddaní, bol biel_ ako stena, boli červen_ od hanby, dedov_ vnuci, od strýkov_ch synov, ak_si nezbedn_ bežári, pouličn_ psík, dedinsk_ farmári, otec je tvrdohlav_ a dôsledn_, sestr_n manžel, sťahovav_ vtáci, žab_ princ.

8. Z podstatných mien utvorte prídavné mená a určte ich typ.

(Deň) režim, (ráno) káva, (mesto) park, (jeseň) lístie, (sklo) pohár, (Bratislava) ulice, (vlna) nohavice, (platiť) parkovisko, (kameň) chodníček, (ovos) vložky, (Francúzsko) maliari, (drôt) košík.

9. Doplníte správne prípony -ina alebo -yňa.

Výborná správkn_, susedkn_ dcéra, usilovná vedkn_, mama je športovkn_, babkn_ najmilšia vnučka, zástupkn_ riaditeľ'a, včielkn_ usilovnosť, priateľ'kn_ zamestnankn_, Jank_ domáca úloha, tetkn_ boľavá noha, sprievodkn_ turistov, úspešná lovkn_, moja kolegkn_, Darinkn_ sestra, darkn_ krvi, hovorkn_ policajného zboru, šoférkn_ spolujazdkn_.

10. Doplníte vetu tvarmi prídavného mena rád - rada - rado, radi – rady.

Deti sa _____ hrajú na počítači. _____ navštevujeme múzeá a galérie, ale nemáme vždy čas. Každé dieťa sa _____ hrá. Skoro každý človek má _____ zmrzlinu. Zuzana _____ tancuje. Rodičia sa _____ chvália svojimi deťmi. Všetky deti majú _____ sladkosti. Ženy a dievčatá sa _____ parádia. Mám _____ zvieratá, ale môj brat ich nemá _____. Boli sme _____, keď naši hokejisti vyhrali. Budeme _____, ak k nám prídete na návštevu. Študentky sú _____, že už

majú všetky skúšky. _____ (neg.) cestujem lietadlom. Dievčatko sa _____ vykrúca pred zrkadlom.

11. Vysvetlite rozdiel medzi slovami, ktoré sa skloňujú podľa vzoru cudzí.

Skladací dáždnik, človek skladajúci bielizeň; visiaci zámok, človek visiaci na jednej ruke; bicí hudobný nástroj, človek bijúci na poplach; blšací pelech, blší cupot; myšací pach, myši chvostík; líščí chvost, líškin chvost; kozí syr, kozin mekot.

12. V texte vyhl'adajte prídavné mená a urobte ich morfológický rozbor.

Šťastie je vlastne vždy to, čo zaň považujeme. Takmer každý manžel u svojej manželky vysoko hodnotí, keď je schopná spolu s ním vytvoriť z ich spoločnej domácnosti milý, príťažlivý rodinný kozub, domov, do ktorého sa každý príslušník rodiny rád vracia. Veľmi dôležitý je manželkin postoj k práci manžela, k jeho vzdelaniu, ich spoločenskému postaveniu a zaradeniu. Keď manželka správne hodnotí manžela, upevňuje jeho sebadôveru a sebedôveru. Tak manželka veľmi pomáha svojmu partnerovi duševne rásť, rozvíjať tvorivé sily a schopnosti, pomáha mu sebarealizovať sa.

9. PODSTATA ZÁMEN. KLASIFIKÁCIA A MORFOLOGICKÉ KATEGÓRIE (2 hod.)

1. Charakteristika a definícia zámen.
2. Funkcie a lexikálno-gramatické vlastnosti zámen.
3. Kritériá klasifikácie zámen.
4. Charakteristika gramatických kategórií zámen.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Navrátil, L.: Prídavné mená – zámená – číslovky. Nitra: Enigma, 1998. 84 s.
2. Ondrus, P.: Klasifikácia a systematický opis zámen v slovenčine. In: Slovenská reč, 33, 1973, s. 209-219.
3. Oravec, J.: Sporné otázky pri zámenách. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 44-48.
4. Sabol, J.: Slovo čím v platnosti zámena, častice, a spojky. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 50-55.
5. Šikra, J. – Furdík, J.: Príspevok k vymedzeniu a klasifikácii zámen z konfrontačného hľadiska (na materiáli angličtiny a slovenčiny). In: Jazykovedný časopis, 33, 1982, s. 132-143.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vymedzte druh zámen z hľadiska syntaktického a funkčného významu.

Ako, kde, my, kde, ktorý, dakto, čím, môj, seba, tamten, každý, kedysi, si, ona, vy, mne, teba, čo.

2. Vo vetách vyhl'adajte zámená a určte ich druh.

Pri aleji ktosi na mňa zapískal. Mykol som celým svojím telom. Ten istý pocit som už zažil. Minule ma tiež voľačo vyľakalo. Trýzni ma tá myšlienka. Nevie, kto to mohol byť. Syseľ zasyčal svoj známy signál. K mojim ušiam sa to dostalo veľmi rýchlo. Hrýzlo ma svedomie, a tak som šiel za ním ospravedlniť sa mu. Zrazu som v moteli celkom sám. Stena bola samý obraz. Ten naľavo pri peci mi niečo pripomínal. Taký istý mal môj strýko z Korytnice. Všetok nábytok bol starobylý. Nikde nikdy som taký nevidel. Naši vedci viedli výskum celkom sami. Moje sestry rady ostávajú pri Toryse samy. S mojím otcom sme ich prišli prekvapiť. Všetkým mojim spolužiakom som požičal rysovacie potreby. Oni nie sú takí usilovní študenti ako my.

3. Pripravte prezentáciu o zámenách.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Vymedzte druh zámen z hľadiska syntaktickej klasifikácie.

Koľko, ja, ona, kto, čo, ktosi, môj, ktorý, toľko, ako, kde, tu, tam, svoj, aký, koľkokrát, tam, kedy, prečo, iný, všelijaký, vtedy, voľajako, tak.

2. Vymedzte druh zámen z hľadiska funkčnej klasifikácie.

Seba, kto, čo, ten, tamten, onen, kde, kam, môj, sám, každý, jeho, jej, iný, inde, inokedy, niekto, voľakedy, svoj, ja, ty, on, my, všetok, nikto, nič, hocikde, všade, dakde, tamže, ich, jeho, či, toľký, tuto, tade, každá, kedysi.

3. Rozdeľte zámená na privlastňovacie a osobné.

Jeho tvár, jeho sa opýtaj, videla som ich, jej brat, ich vedomosti, prinesiem jej, jej kniha, jeho kravata.

4. Namiesto slov v zátvorkách použite zámená.

Do stanice prišiel vlak. Cestujúci (z vlaku) vystúpili. Mám dobrého brata, nemusím sa (za brata) hanbiť. Práve prišla mama, opýtaj sa (mamy), (mama) ti isto poradí. Mám nový oblek, dám si (na oblek) pozor. Zabudol som si pero, vrátim sa (po pero). Táto stolička je voľná, môžeš si (na stoličku) sadnúť. Fero je môj priateľ, chodím s (Ferom) do tej istej triedy. Máme dobrých susedov, chodíme (k susedom) často.

5. Posúďte príklady z hľadiska významu a normy.

Zaplatíme to svojimi peniazmi. Zaplatíme to našimi peniazmi. Vážime si naše tradície. Vážime si svoje tradície. Vezmime si ako príklad svoju školu. Vezmime si ako príklad našu školu. V závere svojej práce uvádzam použitú literatúru. V závere mojej práce uvádzam použitú literatúru. Podajte mi váš preukaz. Podajte mi svoj preukaz.

6. Vo vetách vyhl'adajte zámená, zarad'te ich do funkčno-sémantických typov a charakterizujte ich slovnodruhovou príslušnosť.

1. Vtedy sme si navarili dobrej fazuľovej polievky. – 2. Mali z toho aspoň koľký-toľký úžitok. – 3. Zje bársčo. – 4. Domov chodí každý týždeň. – 5. Prišli všetci. – 6. Dokedy to bude trvať? – 7. Bolo to dakedy v 10. storočí. – 8. To ma chceš ako provokovať? – 9. Niekoľko mužov sa vrátilo s plnými košmi. – 10. Majetok nebude ničí. – 11. Bol raz jeden kráľ a ten mal tri dcéry. – 12. Preložili ho inam. – 13. Zisti, dokiaľ siaha voda. – 14. Má oči všade. – 15. Urobil to takisto. – 16. Ty máš zodpovednosť takisto ako ostatní. – 17. Kamarátov si nájde hocikolko. – 18. Tá sa čosi navyšívala. – 19. Chcem čosi iné. – 20. V ktorýsi deň sa stretli a odvtedy sú spolu. – 21. Všetlikto sa naňho vypytoval. – 22. Včera sme robotu ako-tak dokončili. – 23. Ktože to kedy videl. – 24. Bola to najtuhšia zima, akú kto pamätá. – 25. Máš rád sladké? – Ako kedy. – 26. Celé dni blúdi ktovie kade. – 27. Čosi-kdesi je tu večer. – 28. Netvári sa bohvieako šťastne. – 29. Má ešte akú-takú nádej. – 30. Jedni sedia, druhí tancujú.

7. Doplňte správne hlásky v zámenách.

T_to remeselníci, tak_ skvelý film, o tvoj_ch rodičoch, s t_m kamarátom, ak_si nespokojní ľudia, niektor_m matkám, dajak_ šikovní futbalisti, t_čto nepoznám, moj_ malí psi, podaj m_ ruku, poniektor_ redaktori, t_ nepozorní študenti, k tamt_m dobrým učiteľom, o niektor_ch študentoch, s vam_ nerátam.

8. Určte druh zvýraznených zámen a urobte ich morfológický rozbor.

...kresbu, **ktorú** nakreslila so **všetkými** športovcami
Kto **ho** pozná? mal z **toho** strach
..., v **akej**.... v **nich** sa nevyznám

do **tej** rieky
...kvetiny, **ktoré**...
v **tej** hore
bez **nich** to nejde
váš nález
je to **tá** dievčina
nikto sa neprihlásil

Čo budeš robiť...?
...talent, **aký** má...
málokto to vie
v **tej** chvíli
...dievča, **ktoré**...
ničoho sa neboj
Tá otázka je ťažká.

9. Doplňte a zdôvodnite pravopis.

T_{to} maldí ľudia sa dívajú na dinosaura. Tak_{to} dinosaur už v prírode neexistuje. Dievčatá t_{to} chlapcom niečo vysvetľujú. Poznajú sa chlapci s t_{to} dievčaťom? Na stretnutí boli t_{to} spisovatelia. S t_{to}mito spisovateľmi som sa zoznámil už dávno. T_{to} študenti študujú v tretom ročníku. T_{to} chto študentov nepoznám.

10. V texte vyhľadajte zámená, dajte ich do základného tvaru. Urobte ich morfológický rozbor.

Starý otec má päťoro okuliarov, ale ani jednej mu už neslúžia. Na Vianoce nevedel už, chudák, rozlúštiť ani mená na darčekom, a preto otváral všetky, čo mu prišli pod ruku. Privlastnil si maminu tašku, ba dokonca aj moju vodnú pištoľ. Keď sme sa mu smiali, zviazal svoje sklíčka gumou od zavaraniny a vhodil ich do škatule, kde má všetky svoje nepotrebnosti. Je ich čoraz viac – pribúdajú.

(Podľa knihy Mikuláša Kováča: Paneláci – dobrí vtáci)

10. SKLOŇOVANIE UKAZOVACÍCH, OPYTOVACÍCH A OSOBNÝCH ZÁMEN (2 hod.)

1. Charakteristika a skloňovanie ukazovacích zámen.
2. Charakteristika a skloňovanie opytovacích zámen.
3. Charakteristka a skloňovanie osobných zámen.
4. Charakteristka a skloňovanie osobných privlastňovacích zámen.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Dvonč, L.: Dynamika slovenskej morfológie. Bratislava: Veda 1984. 124 s.
3. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
4. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
5. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
6. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.

7. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Bajžíková, E.: Ukazovacie zámená v textovej syntaxi. In: Zborník FF UK. Philologia. 30. Bratislava: SPN 1979, s. 19-24.
2. Bajžíková, E.: Sémantika ukazovacích zámen v textovej syntaxi. In: Jazykovedné štúdie. 16. Bratislava: Veda 1980, s. 123-126.
3. Kesselová, J.: Komunikačno-pragmatický status osobných zámen v súčasnej hovorenej komunikácii. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 3, s. 129-141.
4. Oravec, J.: Osobné zámená v podmete. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 199-206.
5. Rybák, J.: K systému ukazovacích zámen. In: Slovenská reč, 34, 1969, s. 358-362.
6. Rybák, J.: Poznámky k opozícii slov tuto – tuhľa, tamto – tamhľa. In: Slovenská reč, 37, 1972, č. 3, s. 151-158.
7. Peciar, Š.: Ešte o používaní tvarov na neho/naňho/naň. In: Slovenská reč, 51, 1986, s. 295-297.
8. Pisárčiková, M.: Cezo mňa? In: Kultúra slova, 28, 1994, s. 55-56.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. V texte nájdite zámená, vypíšte ich a určte ich druh.

Tvoj brat hlasno zahvízdal. Dnes mi prišiel na poštu balík. Jej blúzka je veľmi pekná. Pôjdete s nami do obchodu? Odkiaľ ju poznám? Chlórovaná voda mu nechutí. Skoro denne navštevujú ich dedka. Požičiaš mi pero? Prosto mu to povedz! Chceš ísť so mnou do kina? Ony nemajú rady hlučnú spoločnosť. K narodeninám jej kúpil obrovskú kyticu. Chrípka ma zaskočila náhle. Včera sa mi o tebe snívalo.

2. Zámená v zátvorke dajte do správneho tvaru.

Dnešný výlet _____ (ja) unavil. V safari s _____ (my) bola pani učiteľka. Zaviedla _____ (my) k tým najzaujímavejším zvieratám. Cestou domov sa _____ (ja) chcelo spať. Bola so _____ (ja) aj najmladšia sestra a tá _____ (ja) stále vyrušovala nejakými otázkami. „Páčil sa _____ (ty) šimpanz? Aj _____ (ty) oprskal vodou?

3. Podstatné meno v zátvorke nahrad'te vhodným zámenom.

Jožko sa hlási. Učiteľ _____ (Jožka) nechce vyvolať. Hlási sa aj Terka. Vyvolá _____ (Terku)? Ani _____ (Terke) sa nepošťastilo odpovedať. Prečo sa _____ (učiteľovi) dnes nechce skúšať? Všetci sa zvedavo _____ (na učiteľa) pozreli. Čo len _____ (s učiteľom) dnes je? Veď je Valentína! A žiaci _____ (na Valentína) skoro zabudli.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. V uvedených príkladoch použite zámeno ten, tá, to alebo tento, táto, toto.

Bola tam jedna šabl'a a ... sama sekala. V ... dome som bývala tri roky. ... dedina je Lieskovce. ... sa nevráti. Spýtajme sa ... ľudí, ... to asi budú vedieť. Napokon odmenili obidvoch, ... za prácu, ... za hrdinstvo. Už nie je ..., čo býval. Umy okná, nech sú aspoň ... čisté. ... v kabáte je Maroš. Bolo to ... noci. Stalo sa to v ... roku. Vrátil sa ... noci. Za smútok vďačím ... noci.

2. Podľa potreby použite dlhé alebo krátke tvary osobných zámen ja alebo ty.

Na (ja) sa nepozerať. (Ty) už nič nepoviem. Povedz (ja), čo čítaš! (Ja) sa nestane nič, o seba sa staraj. Pýta sa na (ty) riaditeľ. Všetko závisí od (ty). Videli (ty) v divadle. Podaj (ja) pohár vody. Hovoril som (ty), aby si doniesol noviny. (Ty) treba všetko hovoriť dvakrát. (Ja) nikto nevidel v krčme. Hovorím to (ty)! Hovorím (ty) to druhýkrát.

3. Osobné prívlastňovacie zámená v zátvorkách dajte do N. pl.

(Môj) bratia sú už ženatí. (Tvoj) kolegyne majú vždy veľa práce. (Náš) priatelia dnes neprídu. (Váš) kufre sú ešte na letisku. (Jej) rodičia sú už na dôchodku. (Jeho) bratia sú ešte slobodní. To nie sú (ich) knihy, ale (náš).

4. Doplňte inštrumentál singuláru alebo datív plurálu.

So (svoj) priateľom sa nevidel niekoľko rokov. Napíš pozdrav z dovolenky aj (môj) rodičom. S (tvoj) správaním som spokojná. Poslali ma naši k (váš), aby prišli vaši k (náš). Ak neprídu vaši k (náš), tak neprídu naši k (váš). (Tvoj) sľubom už neverím. S (môj) bratom sú samé starosti.

5. Zámená v zátvorke dajte do správneho tvaru.

Vezmeš _____ (ja) tam aj nabudúce? Vodič autobusu _____ (my) pustil aj hudbu. Sestrička do _____ (ja) aj naďalej dobiedzala otázkami. S _____ (ty) je to úžasné! _____ (Ty) sa ničoho nebojíš, ani hadov! Vezmeš _____ (my) nabudúce aj s Jurkom? Dobré, sľubujem _____ (vám) to, ale teraz sa _____ (ja) už naozaj chce spať. Vtom s _____ (my) hrklo, autobus zastavil a _____ (my) boli sme už vlastne doma.

6. Určte druh zvýraznených zámen.

Pozrel sa do jej modrých očí. Na stole ležali jeho knihy. Naposledy ich videl včera. Ich najnovšie návrhy sa nám páčia. Ukážem jej našu školu. Stretli sme jeho bývalých kolegov. Najskôr ho musíš dobre spoznať.

7. Použite správny tvar zámena ja v datíve alebo akuzatíve.

Povedala, aby som poliala kvety. Bolí hlava. Napadlo to až teraz. Nepovedal to. Presvedčili, že je to ináč. Zrazu sa rozjasnilo v hlave. Zazdalo sa, že vidím príznak. Milo sa prihovorila. Milo sa spýtala. Veľa sa nepýtaj! To nenapadlo ani teraz.

8. Doplňte v zámenách i, í. Určte gramatické kategórie zámen.

Prečo píšeš moj ___ m novým perom? Za naš ___ m plotom je príjazdová cesta. Veľa som počul o vaš ___ ch cestovateľských zážitkoch. Poďakovali sa vaš ___ m kamarátom. Kráčal po naš ___ ch stopách. Chválil sa tvoj ___ m úspechom. Pod tvoj ___ mi oknami vysadíme ruže.

9. Doplňte vynechané hlásky.

T ___ to diváci, m ___ pôjdeme, aj v ___ napíšete, t ___ neod ___ d', podaj m ___ m ___ š, ___ vaš ___ ch mailov, toľk ___ m pomohol, ___ vaš ___ m dovolením, on ___ boli unavení, k tvoj ___ m knihám, len ___ ch názory, ___ o svoj ___ m presvedčením, tancoval s ňo ___, o svoj ___ ch kamarátov, k tamt ___ m nešiel, za t ___ chto hráčov, on ___ sú hladné, t ___ zostaneš, tak ___ to les, o t ___ chto ľuďoch, ___ n ___ m ___ nepočítal, v t ___ chto dňoch, podišiel k n ___ m, za mojo ___ záhradou, vaš ___ drahí, sme svoj ___.

10. Doplňte do textu tvary osobných zámen ja, on, ona.

Keď Milka prišla na klzisko, išiel som k (ona), aby sa mohla o (ja) oprieť, keby sa (ona) náhodou podklzla noha. Ale kým som k (ona) dokorčuľoval, niekto (ja) tresol zozadu. Bol to Fero Čírsky. Ľavou rukou (ja) držal a pravú mal na (ja) položenú. Vyhráжал sa (ja), že som vraj na (on) žaloval. Srdce (ja) búšilo ako zvon, nohy sa (ja) na korčuliach poklzlí a spadol som na ľad práve na mieste, kde bola v ľade dierka a spod (ona) vyteklo trochu vody. Chladila (ja) v nohaviciach a bolo (ja) hrozne. Toto sa (ja) stalo práve pred Mirkou, aby sa (ja) mohla posmievať.

(Podľa D. Pokorného)

11. Doplňte do vety zámeno ktorý/ktorýže alebo aký/akýže.

- rieka tečie cez Bratislavu?
- rieka vteká do Váhu?
- z vás to bol?
- je tá mašľa pekná.
- mapu mám priniesť?
- báseň ti mám zarecitovať?

12. V texte nájdite zámená a urobte ich morfológický rozbor.

Auto som nechal stáť pri bráne, svojho nového synčeka som vzal na ruky a zaniesol domov. A on, ako si ovinul rúčky okolo môjho krku, sa ma ani nepustil, kým sme neboli na mieste. Pritisol sa lícom k mojej neoholenej tvári, až tak prilipol. Doniesol som si ho dnu. Domáci boli akurát obaja doma. Vstúpim a žmurkám na nich a radostne im hovorím: „Vidíte, konečne som našiel svojho Váňušku! Privítajte nás, ľudkovia drahí!“ A tí, obidvaja ľudia bezdetní, hneď zbadali, čo je vo veci, začali sa okolo náš krútiť, obskakovať nás. A ja som syna za svet nemohol odtrhnúť od seba.

(M. Šolochov: Osud človeka)

11. SKLOŇOVANIE A CHARAKTERISTIKA ZVRATNÝCH, VYMEDZOVACÍCH A NEURČITÝCH ZÁMEN (2 hod.)

1. Charakteristika a skloňovanie základných zvratných zámen.
2. Charakteristika a skloňovanie zvratných privlastňovacích zámen.
3. Charakteristika vymedzovacích zámen.
4. Charakteristika neurčitých zámen.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Keder, A.: Genitívny tvar zvratného zámena v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 6, s. 362-366.
2. Ondrus, P.: Klasifikácia a systematický opis zámen v slovenčine. In: Slovenská reč, 33, 1973, s. 209-219.
3. Oravec, J.: K otázke tzv. určovacích zámen. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 40-48.
4. Oravec, J.: Vymedzovacie zámená v slovanských spisovných jazykoch. In: Slovenská reč, 33, 1968, s. 137-146.
5. Peciar, Š.: Tvary a používanie zámen sám, sama, samo a samý, -á, -é. In: Slovenská reč, 44, 1979, s. 125-126.
6. Rybák, J.: K významu neurčitých zámen so -si a -nie. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 236-242.
7. Sabol, J.: Ešte raz o neurčitosti zámen. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 1, s. 42-45.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Rozhodnite, kedy ide o adjektívum sám (= osamelý), kedy o vymedzovacie zámeno sám/samý a v ktorých prípadoch sa zámeno samý používa nesprávne namiesto zámena sám.

Vo veľkom dome žil celkom sám. V našej triede sú samí chlapci. Všetko to prišlo akosi samé od seba. Aj sám to zvládol. Cítila sa taká samá, opustená. Ženy museli ostať s deťmi samé. Jeho šaty sú samá záplata. Vaša žiadosť je neopodstatnená, to vy samí viete.

2. V nasledujúcich vetách podčiarknite prípady, keď ide o zvrtné zámeno sa.

My s Janom sa zriedkakedy pohádame. Ako sa vám darí? Chlapci sa bili.. Nech si chodí, kade chce! Bál sa, až sa celý triasol. Holí sa každé ráno.

3. Určte, akým slovným druhom môže byť výraz istý.

Každý si bol istý, že prácu niekto urobí. Po istom čase sa k nám opäť vrátil. Som si tým celkom istý. Ty si taký istý ako tvoj brat. On je prchký a ty si taký istý.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Namiesto bodiek použite zámeno svoj v správnom tvare. Všimajte si význam tohto zámena i jeho správne používanie.

Príklad: Mysli na ... deti! Mysli na svoje deti!

Prídem k tebe aj so ... sestrou. Jozef zobral ... knihu, Juraj ... a spoločne vyšli z knižnice. Nikde sa necítil tak dobre a bezpečne ako pri ... rodičoch. Syna vychovával na ... obraz. Zaplakal nad ... životom. Mám tu ... auto, odveziem ťa domov. Najlepšie sa mu spí na ... posteli. Ty si odložíš do skrine ... veci a ja Študenti išli na výlet so ... učiteľkou. Má už ... roky.

2. Všimajte si, ako sa zámeno svoj substantivizuje.

Keď budeme ..., kúpime si auto. Vypočul si otcove rady, ale myslel si... . Bude pracovať na Aj býva na ..., aj pracuje len na Nikdy neopustí toho Bol som na dovolenke so Každá žena má rada toho Celý život žije medzi.... Nerád dáva zo Požičiava si peniaze len od

3. Doplníte do viet zámená sám, sama, samo, sami, samy/samý, samá, samé, samí.

Vladimír Mináč je autorom knihy Nikdy nie si Chlapci zostali Ani ... nevedel, či je to pravda. Študenti sa rozhodli Na pláži sme boli Deti sa báli ostat' doma Rád bývaš doma ... ? Problémy treba riešiť, ... sa nevyriešia. V šatni boli ... čierne kabáty. Na Máriu sme počúvali ... chvály. Ovocie bolo tohto roku ... cukor. Lúka bola ... kvet. Všade okolo bola ... voda. Kolektív tvoria ... Slováci. Na poli pracovali ... ženy. Tvoje šaty sú ... záplata. Otcove ruky sú ... pľuzgier. Táto polievka je ... voda. Na dvore sú ... chlapci. V triede sú chlapci Zostal na ulici Stála pred obchodom ... už pol hodiny. Už niekoľko rokov žije ... samučičký. Nechcela zostať so svojim smútkom Presvedčil som sa ..., že je to pravda, čo si hovoril. Príd'te na to ..., ako vyriešiť tento problém. Deti, píšete si domáce úlohy Ženy si vždy poradia Chlapec odpovedal ... od seba. Radšej odídem ..., akoby si ma vyhнал.

4. Pred podčiarknuté podstatné meno v jednotlivých vetách dajte vhodný výraz zámena všetok, všetka, všetko.

Martin strávil voľný čas v knižnici. Študenti sú v škole. Múzeá sú v utorok zatvorené. Otec minul majetok. To sú moje peniaze. Posluchárne na prízemí sú

obsadené. Ovocie je nekvalitné. Tovar v predajni je po záručnej dobe. Za peniaze si kúpil knihy. Skúšky v zimnom semestri sú ťažké.

5. Doplníte príslušné pádové tvary zámen všetok, všetka, všetky, všetci, všetky.

..... ľud, ľudu, rešpektovať ľud, sila,
..... sily, silu, zo síl, ľudia,
..... obleky, ženy, polia, do
..... oblekov, žien, ľudom,
ženy, o ľuďoch, so ľuďmi, so ženami

6. Pozorujte, ako sa správajú zvrtné komponenty pri opakovaní v texte.

Smial sa a smial (sa). Báł sa priznať (si), že urobil chybu. Báł sa a triasol sa. Skrútila sa a zhrbila (sa). Ľahol si a trochu (si) pospal. Obliekla sa a pozrela sa na seba do zrkadla. Vezmi si to a sadni si do kresla. Všimol si, že si rada pospevujem. Povedzme si, čím sme si ublížili. Všimol si si, čo si to prečítal?

7. Doplníte zvrtné zámeno seba/sa.

Vezmite si so plavky. Buďme k úprimní. Bol z toho celý bez Hanbu urobíš len Vzala na všetku zodpovednosť. Pozeraj sa pred Nikdy nebol spokojný sám so S kritikou začnite od Nechajte si to pre Čo dáš na pitie? Obliekla novú vetrovku a začala prezerat' v zrkadle.

8. Posúďte príklady z hľadiska významu aj normy.

Ako zabezpečujete plnenie úloh vo svojom – vo vašom podniku? Zaplatíme to svojimi peniazmi – našimi peniazmi. Vážime si naše tradície – svoje tradície. Odvolávame sa na slová nášho prezidenta – svojho prezidenta. Vezmeme si ako príklad našu školu – svoju školu. V úvode môjho referátu – svojho referátu vám vysvetlím základné východiská. Svoje otázky – vaše otázky môžete telefonovať na toto telefónne číslo ... Svoj – môj zošit nepustím z ruky. Ukáž mi svoju – tvoju fotografiu. Možnosti riešenia problému napíšem v závere mojej – svojej práce. V úvode k mojej – svojej knihe sa prihovára čitateľom.

9. Určujte sémantické odtienky neurčitých zámen v nasledujúcich vetách. Zistite, kedy môžete zámená s morfémmi nie-, da-, voľ-a- bez významovej zmeny nahradiť zámenom s morfémmou -si a kedy táto zmena nie je možná.

A nedalo sa mu nejako pomôcť? Mohol to urobiť ktokoľvek z nás. Málokedy mi bolo tak ťažko ako v tej chvíli. Chlapec už povysťrájal všelijaké huncútstva. Miesta je tu bárskoľko. Sotvaktorý z nich poznal tieto názory. Kadekto rozprával o tom, čo sa stalo. Čo ako napínal sluch, nepočul vôbec nič. Vtom niekto zaklopal na dvere. Mohol si si kúpiť nejaké lepšie šaty. Niektorú nedeľu vás navštívím. Tak veru, dakomu na tom záleží. Voľajako sa mi do toho nechce. So sokolom sa mu nejako nedarí.

10. Doplňte vynechané hlásky. Urobte morfológický rozbor zvýraznených zámen.

Ktos_ mailoval, _ nieč_ch botasiek, ktor_ to boli?, _ nejak_m_ nápadi, o ak_ch?, ak_s_ chlapani, podaktor_m nerozumel, ak_ nápad?, s ak_m_s_ spolucestujúcimi, _ č_m_ článkami?, pôjde niektor_ z nás, s **niečo_** knihou, v **dajak_ch** lesoch, ak_s_ sused, o ak_ch surovinách?, pre **daktor_ch** z vás, o nejak_ch chýroch.

11. Zmeňte ukazovacie zámená na vymedzovacie.

Takéto známky, ten učiteľ, tá škola, tí hostia, taký kabát, v takejto škole, tá učiteľka, títo študenti, v takejto učebnici.

12. V správnom tvare doplňte vymedzovacie zámená všetok, všetci, všade, každý, nič, nikto, nikde.

--- sneh zmizol. --- nechýba. ---- si ho hľadal? --- sa môže prihlásiť. --- nech prídu včas. --- navôkol je tma. ---- sa už vrátili? --- z vás sa ničoho nemusí obávať.

12. ČÍSLOVKY. KLASIFIKÁCIA A CHARAKTERISTIKA (2 hod.)

1. Podstata a definícia čísloviek.
2. Lexikálno-gramatické vlastnosti čísloviek.
3. Klasifikácia a charakteristika čísloviek.
4. Gramatické kategórie čísloviek.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Navrátil, L.: Prídavné mená – zámená – číslovky. Nitra: Enigma 1998. 86 s.
4. Ondrus, P.: Číslovky v súčasnej spisovnej slovenčine. Bratislava: Univerzita Komenského 1969. 147 s.
5. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
6. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
7. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
8. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Horák, G.: Číslovky v školskej praxi a jazyková kultúra. In: O slovenčine pre slovenčinárov. 2. Bratislava, 1973, s. 30-50.
2. Ivanová-Šalingová, M.: Z problematiky čísloviek a číselných výrazov. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 179-184.
3. Ivanová-Šalingová, M.: Z problematiky čísloviek a číselných výrazov (dokončenie). In: Slovenská reč, 35, 1970, č. 4, s. 228-235.
4. Ondrus, P.: Číslovky v slovenčine. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 223-234.
5. Oravec, J.: Vyjadrovanie rozsahu, veľkosti, rozmerov. In: Kultúra slova, 1, 1967, s. 202-205.
6. Peciar, Š.: Poznámky o niektorých druhoch čísloviek. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 50.
7. Sabol, F.: Nové vymedzenie čísloviek. In: Slovenská reč, 51, 1993, s. 302-305.
8. Štolc, J.: Niekoľko poznámok o číslovkových tvaroch. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 365-368.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Určte druh číslovky.

Prvý, dvadsaťdva, trinásť, miliónty, trojitý, dobrý, veľa, tri, dvojnásobný, päťoro, jedenásť, troje, stý, prvý, trojmo, dva razy, štyrikrát.

2. Číslovky v texte napíšte slovami. Určte ich gramatické kategórie.

Mala som za sebou veľa nákupov. V cukrárni som narýchlo kúpila ešte 15 trojakých zákuskov. Stihla som už len trolejbus číslo 28. Vystúpila som na poslednej zastávke. Hlavná stanica zívala prázdnotou. Rýchlo som prebehla na nástupište číslo 4. Stála tam len akási nedbalo oblečená žena a okolo nej behalo a vrieskalo asi 5 detí. Mohli byť vo veku tak od 3 do 10 rokov. Možno 10x som sa nadýchla, že ich napomeniem.

3. Pripravte prezentáciu o číslovkách.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. V texte vyhľadajte a určte číslovky.

V úli žije v jednej kolónii až 80 000 jedincov. Včely sú v nej podľa funkcie trojaké. Prvá, najdôležitejšia, je matka alebo kráľovná. Tá je iba jedna a jej úlohou je klásť vajíčka. Tých býva dvesto až tristo. Druhé sú trúdy, ktorých úlohou je oplodniť kráľovnú. A tretie sú robotnice. Býva ich desaťtisíc až tridsaťtisíc. Úloha robotníc je niekoľkokráť. My vidíme len to, že niekoľkokrát za deň vylietávajú z úľa a vracajú sa zase späť.

2. V texte podčiarknite a vysvetlite nenáležité tvary a pravopisné chyby.

Prešov vyhral nad Interom dva jedna. Dané čísla násobte stomi a tisícami. Vrátila sa aj s dvomi deťmi. Dva plus dva sú štyri. Dvadsať deleno dvomi je desať. Bolo to v roku tisíc deväťsto osemdesiatjedna. Koľko je deväť lomeno tri. Cez deň má byť dvadsať štyri stupne Celzia. Do kina išli po dvoch. Vrátila sa dva krát na to isté miesto. Predávajú ho po desiatich centách za kilogram. Kúpil dva kilá rajčín. Dvadsať deleno dvomi je desať.

3. Číslovky spojte s počítaným predmetom.

1 (muž, televízor, strom, študentka, dlaň, tvár, jablko, lýceum, mláďa, dvere, nohavice); 2 (asistent, lekár, sociológ, stôl, kôš, zošit, lampa, skriňa, báseň, pero, štúdio, vrece); 3 (herec, víťaz, beloch, bazén, názov, džús, vdova, lavica, hrst', číslo, vajce, štúdio); 4 (strýko, spisovateľ, génus, pes, chlieb, papier, dcéra, pani, princezná, pieseň, pláž, oko, nárečie, vnúča); 6 (básnik, hokejista, hotel, rukáv, prsteň, týždeň, ceruza, kytica, loď, vec, meno, gazdiná, zviera); 21 (biológ, bod, kolegyňa, teleso); 43 (chlapec, meter, reštaurácia, dievča).

4. Pozorujte používanie čísloviek vo frazeologizmoch. Urobte morfológický rozbor zvýraznených čísloviek.

Tára dve na tri. Vezmi si svojich sedem slivák a choď. Spamätal sa päť minút pred **dvanástou**. Gazduje od tisíca ku stu. To by som bral všetkými desiatimi. Tvári sa, akoby nevedel do **troch** narátať. Zjedol by to raz-dva. Nemôžeš sedieť na dvoch stoličkách. Býva dva kroky odtiaľto. Robil za **jedného**, ale jedol za dvoch. Hrial si **dve** železka v ohni. Jeden je za osemnásť a druhý bez dvoch za dvadsať. Je ako trinásť apoštol. Dvom lepšie cesty ubúda. Jedným úderom zabil dve muchy. Bol stále jednou nohou v krimináli. Pristane mu to ako psovi **piata** noha. Nemožno slúžiť naraz **dvom** pánom. On je pre nich piate koleso na voze.

5. Určte druh čísloviek.

Dva razy, sedem ráz, druhý, tisíci, mnoho ráz, dvojnásobný, sedemnásobný, mnohonásobný, dvojitý, trojitý, štvoritý, dvojito, od tridsiatich troch, trojito, dva, pol, jedenásť, tisíc, veľa, stojeden, dvestopäť, dvetisíc deväťsto šesťdesiatšesť, prvý, posledný, štvrtýkrát.

6. Prečítajte správne číslovky a určte ich gramatické kategórie.

Najrozsiahlejšie krasové územie v strednej Európe – Slovenský kras (440 km²). Nachádza sa tu 1110 jaskýň a priepastí a ďalšie krasové výtvyry. Najstarší verejný park v Európe Sad Janka Kráľa je na pravom brehu Dunaja v Bratislave. Bol založený v roku 1776 a aj dnes je obľúbeným miestom oddychu. Najväčšia ľadová jaskyňa na Slovensku a jedna z najväčších v Európe je Dobšinská ľadová jaskyňa. Nachádza sa v spišsko-gemerskom krase. Svojím charakterom zaľadnenia patrí medzi najvýznamnejšie jaskyne na svete. V roku 1882 sa stala prvou elektricky osvetlenou jaskyňou v Uhorsku. Jediný studenovodný gejzír na Slovensku – gejzír v

Herľanoch – vodu chrlí do výšky 15-20 metrov, je európskou raritou, podobné gejzíry sa nachádzajú iba na Islande.

7. Prečítajte správne historické údaje a určte druh čísloviek.

Roku 623-624 vznikla Samova ríša. Roku 833 vyhnal Mojmir I. Pribinu z Nitrianskeho kniežatstva a obe kniežatstvá spojil, čím vlastne vznikla Veľká Morava. Vladislav zomrel v roku 1516 a zanechal za sebou astronomický dlh, čítajúci vyše 400 000 zlatých. Ľudovít II. Jagelovský bol novým českým i uhorským kráľom od roku 1516 do 1526. Trnava sa stala v roku 1543 sídelným mestom Ostrihomského arcibiskupstva. Roku 1643 vypuklo povstanie Juraja I. Rákociho. Po Karolovej smrti roku 1740 nastupuje na trón jeho dcéra Mária Terézia. Anton Bernolák kodifikoval roku 1787 spisovnú slovenčinu. Matica slovenská bola založená roku 1863. 28. októbra 1918 sa Slovensko stalo súčasťou Česko-Slovenska. Prvým prezidentom krajiny sa stal 14. novembra 1918 Tomáš Garrigue Masaryk. 29. augusta 1944 sa veľká časť slovenskej armády postavila proti vstupu nemeckých jednotiek na územie Slovenska. 1. januára 1993 vznikla Slovenská republika, jeden z nástupníckych štátov Česko-Slovenska. Roku 2004 sa Slovenská republika stala členom Európskej únie.

8. Spomeňte si na päť frazeologizmov s číslovkami. Zapište ich.

9. V úryvku nahrad'te číslice číslovkami. Určte o aké číslovky ide.

Zem nie je hocijaká planéta. Je na nej 111 kráľov (nezabúdajúc, prirodzene, na černošských kráľov), 7 000 zemepiscov, 900 000 biznismenov, 7 a pol milióna pijanov, 311 000 000 márnícov, to znamená asi 2 miliardy dospelých. Aby sme mali správnu predstavu o veľkosti Zeme, poviem vám, že pred vynájdením elektriny bolo treba na všetkých šiestich kontinentoch vydržiavať ozajstnú armádu 462 511 obsluhovačov pouličných lúčok.

(Podľa knihy Antoina de Saint-Exupéry: Malý princ)

10. Doplňte zakončenia a určte druhy čísloviek.

Vždy chodí prv_ do školy. Včera na pretekoch sme boli prv_. V skupine sú siedm_ chlapci a štyr_ dievčatá. Tret_ súťažiaci si poranil členok. Siedm_ deň je nedeľa. Na ôsm_ deň pršalo. Zvonila už tret_krát. Na stole boli päťorak_ vína. Na dostihoch boli naši pretekári štvrt_.

13. CHARAKTERISTKA A SKLOŇOVANIE ZÁKLADNÝCH, SKUPINOVÝCH A NÁSOBNÝCH ČÍSLOVIEK (2 hod.)

1. Charakteristika základných čísloviek.
2. Skloňovanie základných čísloviek.
3. Charakteristika skupinových čísloviek.
4. Charakteristika násobných čísloviek.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Číslovky v súčasnej spisovnej slovenčine. Bratislava: Univerzita Komenského 1969. 147 s.
4. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
5. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
6. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
7. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Marsinová, M.: Násobiť (deliť) stam alebo tisícom. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 49-53.
2. Peciar, Š.: Poznámky o niektorých druhoch čísloviek. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 50.
3. Kačala, J.: Zložené číslovky so základom jeden. In: Kultúra slova, 30, 1996, s. 123.
4. Miko, F.: Prívlastok pri základných číslovkách. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 5, s. 295-300.
5. Považaj, M.: Dvetisíc či dvatisíc. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 238-239.
6. Štolc, J.: Niekoľko poznámok o číslovkových tvaroch. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 365-368.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vypíšte skupinové a násobné číslovky.

Prvý, dvojnásobný, trojitý, päťoro, dvojaký, desatoraký, jeden, päťkrát, desať, dvaja, jedenástoro, jedny, troje, dvojako.

2. Napíšte základné číslovky slovami.

Najväčšia vyhasnutá sopka: Štiavnický stratovulkán (priemer kaldery 23 km). Najväčšie a najhlbšie prírodné jazero: Veľké Hincovo pleso (20 ha/53,7 m). Najvyššie položené jazero: Modré pleso (2192 m. n. m.). Najvyšší vodopád: Kmeťov vodopád (90 m) vo Vysokých Tatrách. Najväčšia umelá vodná nádrž: Liptovská Mara (360,5 miliónov m³ vody). Najväčší riečny ostrov v Európe: Žitný ostrov (1600 km²). Najnáročnejšia železničná stavba: trať Banská Bystrica – Horná – Štubňa (22 tunelov s dĺžkou 12,2 km). Najvýznamnejšie kultúrna inštitúcia: Matica slovenská (zal. 1863 v Martine). Najväčšia knižnica: Slovenská národná knižnica v Martine (4 milióny kníh). Najväčšia folklórna slávnosť: Folklórny festival vo Východnej (okolo 80 tisíc návštevníkov).

3. Zapíšte číslovky.

U 22 obyvateľov internátu zistili salmonelu. Novú cestu tu postavia vraj do 3 rokov. Vtedy sa rozhodovalo o 372 firmách. Dotazníky sme poslali do 73 domácností. Na 110 stavbách boli zistené konštrukčné chyby. Náš byt má 5 izieb a 2 kúpeľne.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Základné číslovky v zátvorke použite v správnom tvare.

Na skúšku sa prihlásili len (dva) študenti. Stalo sa to pred (osem) rokmi. Na konferencii sa zúčastnili aj (dva) študentky. Helena pochádza z (päť) detí. Na Slovensko sme pricestovali pred (tri) dňami. V letnom semestri máme skúšky a zápočty zo (šesť) predmetov. Naše družstvo vyhralo šesť zo (sedem) zápasov na domacom ihrisku. Peter správne vyriešil päť zo (sedem) príkladov. Domov sme sa vrátili s (desať) eurami. Ročníkové práce musíme odovzdať do (desať) dní. Havária sa stala pred (štyri) dňami. Chorého navštívil (3) spolupracovníci, (4) deti a (dva) sestry. Náš sused sa dožil (sedemdesiatšesť) rokov. Na štadióne som videl (päť) priateľov a (dvadsaťdva) futbalistov. Z (osem) príkladov som sa pomýlil len v (dva). Moja matka sa narodila pred (štyridsaťpäť) rokmi a otec pred (štyridsaťosem). Chyť to (obidve, obe) rukami!

2. Použite skupinovú číslovku.

Kúpili si (3) topánok. Za pol roka zodral (4) papúč a (5) teplákov. Na narodeniny dostal (2) rukavíc. Vyskúšala si (10) šiat a nekúpila si ani jedny. Natrel farbou (2) dverí. Mali doma (8) hladných detí.

3. Správne prečítajte a napíšte násobné číslovky.

2x si rozmysli a 1x povedz. Kto včas dáva, 2x dáva. Niektoré učivo si treba 1x, 2x, 3x zopakovať. Otázku musel zopakovať 4x. Zuby si treba umývať najmenej 2x denne. Naša trieda zorganizovala besedu s 2x majstrom Slovenska v behu na 100 m. Môj priateľ je 20x darca krvi.

4. Číslovky prečítajte a zapíšte.

1. Za 85 ... hrivien kúpime iba 2 ... bonboniéry. 2. Máme tu 26 ... stolov a chýba ešte 12 ... stoličiek. 3. Tu máš výdavok 37 ... hrivien naspäť. 4. Týchto 118 ... listov musíme znovu vytlačiť. 5. Nová cyklotrasa vedie cez 4 ... dediny v pohraničí. 6. Ochránari napočítali v tejto lokalite 128 ... vlkov. 7. Dlh 1 126 485 ... dolárov je pre nás nepredstaviteľný. 8. Má vo svojej zbierke 99 ... pakľúčov. 9. 98 ... percent plus 57 ... percent je spolu 155 ... percent. 10. Priviezli sme do muštárne 50 ... kilogramov jabĺk. 11. Na exkurziu do sklárne pôjdeme so 197 ... študentmi. 12. Pre reťazovú haváriu zastavili premávku vo všetkých 4 ... jazdných pruhoch.

5. V texte vyhľadajte číslovky a určte ich gramatické kategórie.

Viac ako 100 ročná budova Štátneho divadla je dôstojným reprezentantom hlbokej tradície divadelníctva v Košiciach. Nepredstavuje len súčasť kultúrnej infraštruktúry, ale tvorí aj jednu z dominánt historického centra mesta. Jeho organizačné zložky balet, opera a činohra ročne prilákajú viac ako 100 000 návštevníkov. V Košiciach je tiež umiestnená expozícia z dejín techniky a exaktných vied v rámci špecializovaného Slovenského technického múzea (ročná návštevnosť sa pohybuje okolo 30 000 návštevníkov). Veľmi populárna je aj Košická zoologická záhrada, ktorá je rozlohou (292 ha) tretia najväčšia zoologická záhrada v Európe, hoci asi len tretina je vhodná pre zvieratá i návštevníkov. Ročne si prezrie tunajších vyše 150 druhov zvierat, viac ako 170 000 návštevníkov.

6. Správne prečítajte číslovky a urobte ich morfológický rozbor.

Najväčším mestom na Slovensku je mesto Vysoké Tatry s plochou 39 816 ha. Najvyššou skalnou stenou je severná stena Malého Kežmarského štítu, ktorej výška je 900 metrov. Najvyšším štítom 14 km dlhého vápencového hrebeňa Belianskych Tatier je Havran (2151,5 m n.m.). Najteplejšou lokalitou na Slovensku je mesto Štúrovo s priemernou ročnou teplotou 10,4 °C. Najchladnejšou lokalitou na Slovensku je vrchol Lomnického štítu (2 632 m n. m.) vo Vysokých Tatrách s priemernou ročnou teplotou -3,7 °C. Najvyššia teplota na Slovensku (39,8 °C) bola nameraná v Komárne 5. júla 1950. Najnižšia teplota na Slovensku (-41 °C) bola nameraná v lokalite Vígľaš-Pstruša 11. februára 1929. Hlavné mesto Slovenska Bratislava je najväčším mestom z hľadiska počtu obyvateľov (427 049).

7. Doplňte tvary čísloviek dva, oba alebo obidva.

Stál pevne na _____ nohách. S _____ chlapcami som chodila do školy. Prišli sme za tebou _____. K _____ kolegom sme mali dôveru. Taška mala _____ uchá poškodené. Použité _____ tvary slovesa. Nám _____ sa toto podujatie páčilo.

8. Pozorujte používanie čísloviek vo frazeologizmoch a vyhľadajte ukrajinské ekvivalenty.

On je pre nich piate koleso na voze. Robil za jedného, ale jedol za dvoch. Jedným úderom zabil dve muchy. Zjedol by to raz-dva. Nemôžeš sedieť na dvoch stoličkách.

Pristane mu to ako psovi piata noha. Vyjst' na psi tridsiatok. Dvom pánom nemožno slúžiť. Kde sa dvaja bijú, tretí vyhráva. Tridsať strieborných.

9. Namiesto číslíc napíšte číslovky. Určte druh čísloviek.

1 000-krát zväčšený obraz bunky, 1.-krát vyhral nadu mnou, odložiť niečo na 2.-krát, 4.-krát mal príležitosť ospravedlniť sa, 1 000-násobná ozvena, telefón zvoní už 3.-krát, hovorím ti to už 4.-krát.

10. K skupinovým číslovkám napíšte vhodné podstatné mená.

Dvoje ----, troje ----, štvoro ----, päťoro ----, deväťoro ----, desäťoro ----, jedny ----, storo ----, tisícero -----, viacero ----, sedmoro -----, osmoro -----, šesťoro ----- .

11. K slovným spojeniam napíšte vhodné násobné číslovky.

---- majster sveta, ---- sa mu podarilo, ---- preplával, ---- zaklopali, ---- víťaz, ----- plat, ----- úspech, ---- sa vrátil, ---- zazvonili, ---- sa spytovala.

14. SKLOŇOVANIE RADOVÝCH A DRUHOVÝCH ČÍSLOVIEK (2 hod.)

1. Charakteristika a skloňovanie radových čísloviek.
2. Charakteristika druhových čísloviek.
3. Zlomkové číslovky a číselné podstatné meno.
4. Výslovnosť a pravopis čísloviek.
5. Číslovky a iné slovné druhy.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Číslovky v súčasnej spisovnej slovenčine. Bratislava: Univerzita Komenského 1969. 147 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Horák, G.: Číslovky v školskej praxi a jazyková kultúra. In.: O slovenčine pre slovenčinárov. 2. Bratislava, 1973, s. 30-50.

2. Horecký, J.: Poznámka k slovám typu jednorazový. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 315-317.
3. Král', A.: Pravidlá slovenskej výslovnosti. Bratislava, Veda 1984, 1988, 1996.
4. Ondrus, P.: Čítanie spájacích symbolov v početných úkonoch a číslovky. In: Slovenská reč, 33, 1968, s. 97-104.
5. Oravec, J.: Vyjadrovanie rozsahu, veľkosti, rozmerov. In: Kultúra slova, 1, 1967, s. 202-205.
6. Peciar, Š.: Nula celých, či nula celá? In: Slovenská reč, 23, 1958, č. 2, s. 117-119.
7. Peciar, Š.: O používaní zlomkových výrazov. In: Slovenská reč, 41, 1976, s. 201-212.
8. Peciar, Š.: Poznámky o niektorých druhoch čísloviek. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 50.
9. Považaj, M.: Päť celých päť desiatín. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 245.
10. Pravidlá slovenského pravopisu. Bratislava, Veda 1991, 2000.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Dajte si pozor na pravopis čísloviek. Doplňte i, í alebo y, ý.

Jedn_ žiaci sa učia, druh_ sa spoliehajú na náhodu. Jedn_m uchom dnu, druh_m von. Jedn_ ruky na to nestačia. Prv_ prišiel, posledn_ odišiel. Odmenili prv_ch troch pretekárov. Zo siedm_ch detí boli št_ria chlapci a tri dievčatá. Som dvadsiat_ piat_ v abecednom poradí. Z ôsm_ch prihlásených súťažili len piat_. Štúrovci vyvíjali svoju činnosť v štyridsiat_ch rokoch minulého storočia. Štúr zomrel vo svojich štyridsiat_ch rokoch. Som deviat_ v rade. Vo svojich päťdesiat_ch rokoch sa cítil ešte ako mládenec. Koncom osemdesiat_ch a začiatkom deväťdesiat_ch rokov sa zmenila politická situácia v mnohých krajinách Európy.

2. Napíšte radové číslovky slovom.

Čaká nás život v 21. storočí. V prvých rokoch tohto storočia ľudia používajú počítače a telefóny. V 20. rokoch bude internet iste bežným prostriedkom komunikácie na celom svete. Podarí sa nám však skončiť aspoň v 30. rokoch s vážnymi chorobami? Budú v 40. rokoch 21. storočia všetci ľudia syti? Ak chceme mať v 50. rokoch ešte rieky a moria, začneme ich účinnejšie chrániť už dnes!

3. Pripravte prezentáciu o číslovkách.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Prečítajte správne.

My sme študenti 3. ročníka. Môj sused je už 4. deň chorý. Vypočítajte 5. príklad na 21. strane. O 19. hodine vysielajú správy. V 15. minúte 2. polčasu dostali hostia 4. gól. Bývame na 5. poschodí. Dievčatá rýchlo rastú medzi 11.-15. rokom a chlapci medzi 13.-17. rokom.

2. Nahrad'te čísla druhovými číslovkami.

Odoberal (4) noviny. Mama použila pri varení jedla (3) korenie. Príklad má (2) riešenie. Na reprezentačnom plese servírovali (5) víno a (4) jedlo. V obchode majú (2) mlieko a (3) chlieb. Jeseň má (100) farby.

3. Prečítajte správne.

1 rok, 1. rok, 25 rokov, 25. rok, 2 dni, 2. deň, 7 strán, 7. strana, 20 oddielov, 20. oddiel, 89 rokov, 89. narodeniny, 3 kapitoly, 3. kapitola, 22 kapitol, 22. kapitola, 1 000 000 kníh, 1 000 000. divák, 5 000 divákov, 5 000. divák, 21 hodín, 21. hodina, 33 zošitov, 33. zošit, 101 pretekárov, 101. pretekár, 121 žiakov, 121. repríza.

4. Dopln'te i, y a nájdite radové číslovky.

Tento liek odporúčajú ôsm_ z desiat_ch praktických lekárov. Približne každý siedm_ človek z tisíc_ch trpí na túto chorobu. Víťame vás, ste náš tisíc_ návštevník! S tisíc_m návštevníkom výstavy sme urobili krátke interview. Hneď prv_ návštevníci boli spokojní. Výstava sa konala už siem_krát, z toho štyr_raz_ v našom meste. Navštívte nás medzi šiest_m a ôsm_m septembrom. Môj starší syn je už dvojnásobn_ otecko. Vo výchove detí má však dvojak_ meter, hoci ob_dve deti rovnako ľúbi. S jedn_m synom sa mazná, ten druh_ musí poslúchať na slovo.

6. Číselné údaje v zátvorkách napíšte slovami.

V (27) _____ hokejových zápasoch,
oslava (13.) _____ narodenín,
streliť spolu (235) _____ gólov,
museli (18x) _____ striedať,
na (34.) _____ mieste v tabuľke najlepších,
mať len (1) _____ korčule,
hovoriť o (8) _____ mužstvách.

7. Zapíšte základné a radové číslovky slovami.

Jej obľúbenou bola blúzka s 8 gombičkami. Hoci sa už blížila k 35 roku života, vlasy mala stále husté, zapletené do 2 vrkočov. Vo svojich 7 rokoch stratila matku, a tak sa naučila spoliehať sama na seba. So svojimi 3 súrodencami sa opäť stretla až po 11 rokoch. V 18 rokoch ľudia totiž získavajú plnoletosť. Bolo to presne v 1994. roku, keď jej dovolili opustiť detský domov. Zvíťala sa s bratom a 2 staršími sestrami. Všetci 3 jej pomáhali, aby po 6 rokoch štúdia na vysokej škole získala diplom lekárky. Bolo to presne v 2000. roku.

8. Vyhľadajte v texte číslovky a určte ich gramatické kategórie.

Už v stredoveku sa Košice stali významným hospodárskym, kultúrnym a spoločenským centrom. Prvá písomná zmienka pochádza z r. 1230 a v r. 1290 získali štatút mesta. V 14. a 15. storočí v meste prekvitali remeslá a obchod (s vínom, kovem, kožušinami a inými tovarmi). Sídlili tu dôležité Uhorské úrady, hospodárske i kultúrne inštitúcie. V r. 1369 dostali ako prvé európske mesto kráľom signovanú

erbovú listinu a v r. 1657 tu bola založená jezuitská univerzita (Košická Univerzita - neskôr Kráľovská akadémia s tlačiarňou).

9. Doplňte i, y a určte druh čísloviek.

Turnaja sa zúčastnili žiaci ôsm_ch základných škôl. Siedm_m z nás sa to podarilo. Vo svojich siedm_ch rokoch vynikajúco čítal. V cieľi skončil siedm_. V cieľi sme sa umiestnili siedm_. Prv končili základnú školu žiaci ôsm_ch tried. V šesťdesiat_ch rokoch minulého storočia.

10. Skloňujte.

1/2 jablka, 1/2 hod., 1/4 hod., 3/4 hod., pol l, štvrt' l, tri štvrt' l, 1/2 m.

11. Prečítajte ako substantívum.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 25, 200, 400, 100, 1 000.

12. Vyhľadajte zlomkové číslovky.

dvojka, polovica, tri, štvrtina, jedna tretina, päťoro, stotina.

13. Určte vo vyznačených slovách slovný druh.

- a) Na nákup som minula **tisícku**.
- b) Na nákup som minula **tisíc** hrivien.
- c) Potrebujem **sto** eur.
- d) Včera som stratila **stovku**.

14. Správne prirad'te číslovkové výrazy ku slovným ekvivalentom a prečítajte ich.

4/8	štyri delené dvomi/dvoma
4 : 2	po prvé, po druhé
1 + 1 = 2	nula celých päť desatín
1., 2.	štyri lomené ôsmimi
0,5	dvakrát
2x	jedna plus jedna je dva
3/21	päť stoštyriasedemdesiatin
5/174	tri jedenadvadsatiny

15. Určte vo vetách druhy čísloviek a ak sa to dá, aj ich rod, číslo a pád. Urobte morfológický rozbor čísloviek.

Doma máme niekoľkoraké dvere. Môžeš trikrát hádať aké. Jedny sú celé zo skla, viaceré majú sklenené okno. A tretí druh dverí? Sú celé z dreva, pri vstupe do bytu ich otvárame prvé. Zamykajú sa na dva zámky. Sú tak dvojnásobne bezpečnejšie.

15. SLOVESÁ. VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SLOVES A KO SLOVNÉHO DRUHU (2 hod.)

1. Vymedzenie slovesa ako slovného druhu.
2. Lexikálno-gramatické vlastnosti sloviess.
3. Sloveso ako systém tvarov.
4. Klasifikácia sloviess.
5. Gramatické kategórie sloviess.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dolník, J.: Kontextová sémantická vlastnosť slovesa. In: Jazykovedný časopis, 32, 1981, č. 1, s. 25-32.
2. Findra, J.: Sémantická divergencia a sloveso *vytesniť*. In: Slovenská reč, 77, 2012, č. 5-6, s. 312-318.
3. Horák, G.: Predikačné kategórie slovenského slovesa. In: Jazykovedný časopis, 18, 1967, č. 1, s. 3-13.
4. Horecký J.: Slovesá *točiť*, *krútiť* a *obracať*. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 1, s. 32-36.
5. Horecký, J.: Sémantické a derivačné pole sloviess *ísť* a *chodiť*. In: Slovenská reč, 1999, 64, č. 4, s. 202-208.
6. Horecký, J.: Sémantické pole slovesa *padat'*. In: Slovenská reč, 64, 1999, č. 2, s. 83-91.
7. Kačala, J.: Neosobné slovesá so slovotvorným formantom sa. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 6, s. 321-327.
8. Kačala, J.: Slovesá typu *sviatkovať* v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. XIII. Bratislava: Veda 1977, s. 147-156.
9. Kačala, J.: Slovesá v spojeniach so substantívom *pozornosť*. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 3, s. 139-146.
10. Kačala, J.: Sloveso ako sémantická štruktúra vety. Bratislava: Veda 1989. 250 s.
11. Kačala, J.: Zámernosť a nezámernosť ako komponenty sémantiky slovesa. In: Jazykovedný časopis, 31, 1980, č. 2, s. 131-139.

12. Kočiš, F.: Slovesá *ísť, bežať, plávať, letieť* ako prechodné slovesá. In: Slovenská reč, 45, 1980, s. 13-20.
13. Krupa, V.: Časové a priestorové súradnice slovesa. In: Jazykovedný časopis, 29, 1978, č. 1, s. 24-32.
14. Kysel'ová, M. – Ivanová, M.: Sloveso vo svetle kognitívnej gramatiky. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013. 248 s.
15. Lovás, R.: Konverzia sloviess na substantíva. In: Jazykovedný časopis, 32, 1981, č. 1, s. 33-42.
16. Marsinová, M.: Slovesá motivované číslovkami. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 6, s. 328-334.
17. Nemcová, E.: Sémantická analýza verb dicenti. Bratislava: Veda 1991. 136 s.
18. Ondrejovič, S.: Medzi slovesom a vetou. Problémy slovesnej konverzie. 1. vyd. Bratislava: Veda 1998. 128 s.
19. Ondrejovič, S.: O niektorých otázkach slovesnej konverzie. In: Jazykovedný časopis, 33, 1982, č. 1, s. 43-51.
20. Ondrejovič, S.: Sémantika sloviess *zdediť – zanechať – odkázať*. In: Slovenská reč, 47, 1982, s. 204-212.
21. Ondrejovič, S.: Verba dandi et accipiendi ako lexikálno-sémantická skupina. In: Jazykovedný časopis, 35, 1984, č. 1, s. 39-54.
22. Oravec, J.: Teoretické predpoklady opisu významovej stavby sloviess. In: Slovenská reč, 49, 1984, č. 1, s. 6-13.
23. Páleš, E.: Sémantické roly slovenských sloviess. In: Jazykovedný časopis, 41, 1990, s. 30-47.
24. Pauliny, E.: Štruktúra slovenského slovesa. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1943. 112 s.
25. Rothstien, R. A.: Príspevok ku klasifikácii slovenských sloviess. In: Slovenská reč, 48, 1983, č. 6, s. 356-363.
26. Ružička, J.: Činnostné a stavové slovesá. In: Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 4-17.
27. Ružička, J.: Ešte raz o triedení slovenských sloviess. In: Jazykovedný časopis, 7, 1953, s. 135-168.
28. Sabol, J.: Z morfológie slovenského slovesa. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1977, s. 251-257.
29. Sekaninová, E.: Lexikálno-sémantické rady sloviess označujúcich pocity fyzickej bolesti v ruštine a slovenčine. In: Slavica Slovaca, 18, 1983, č. 3, s. 217-225.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. V uvedených vetách podčiarknite všetky tvary sloviess, charakterizujte ich.

Slovenskí atléti, ktorí boli na olympiáde v Severnej Amerike, sa vrátili so siedmimi medailami. Môžete si odpočinúť alebo v izbe, alebo v záhrade. Večer pôjdeme do Divadla P. O. Hviezdoslava alebo do Kina nádej. Pôjdeme sa učiť alebo poupratujeme izbu. Naši nepriatelia nič nevymysleli, a tak s dlhým nosom odišli.

Susedov siedmy syn je starší ako náš. Nevedel som, ako si to mám vysvetliť. Ach, ty nezbedník, čo si to vyviedol?

2. Charakterizujte slovesné tvary vo vetách, určte ich gramatické kategórie.

Urob všetko, aby si zajtra prišiel. Zem sa krúti okolo vlastnej osi. A tak na Silvestra sú všetci ešte veselí. Zajtra je sobota a robíme len do druhej. Na budúci rok idem na dovolenku v máji. Vonku pršalo. Písalo sa o tom vo všetkých novinách, že sa tam aj strieľalo. Pomaly začala zabúdať na všetky tie navzájom poprepletané konflikty, ponoriac sa do sladkého ničnerobenia.

3. Pripravte prezentáciu o slovesách.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Vyhľadajte vo vetách slovesá a charakterizujte ich.

Prezývajú ma Krivák. Ťažko sa mi s tou prezývkou zmieruje, lebo mi v štrnástich rokoch lekári operovali bedrové kĺby. Občas sa mi aj podarí kráčať vzpriamene. Na oddelení rehabilitácie cvičievam na bicykli a posilňovacím náradím. Zatiaľ však nesmiem cvičiť na telocviku. Ako mám dosiahnuť, aby sa mi niektorí z triedy nevysmievali? Kedysi som bol prvý v skoku do výšky. Je to ale psí život! Všetko sa na mňa zosypalo. Lekárkinej sestričke minule prišiel na um výborný cvik. „Opri sa mi o ruku a vyry do piesku prstami na nohe svoje priezvisko! Ak budeš usilovne cvičievať, iste sa úspech dostaví“, hovorila mi. Asi by som jej mal veriť. Nie?

2. Slovesá v 1. osobe jednotného čísla dajte do infinitívu.

Idem, spytujem sa, pomôžem, skočím, poviem, uvidím, robím, ženiem, ľutujem, viem, pečiem, skáčem, hádzem, plačiem, pracujem, kupujem, miniem, vyrastiem, oznamujem, píšem, beriem, žnem, pôjdem.

3. Doplňte chýbajúce písmená.

Zatiaľ sa dar_, vzácne drahé dar_, usilovn_ žiak sa hlás_, hrubé mužské hlas_, priprav_ výborn_ program, učiteľk_ne priprav_, je vyvolan_ k tabul_, raz_ zlaté m_nce, dva raz_, podľa tejto mier_, športov_ strelec mier_, žiť v mier_, utekajú ako strel_, šikovn_ strel_ gól, zraz_ mu hrebienok, pes vetr_, v povetr_ cítiť d_m, mus_š zostať doma, v_dieť egyptské p_ramídy, lov_ zver_, chcel_ dob_vať svet, hodin_b_li, kúp_ si knihy, odskočil od kúp_, živ_ sa bylinami, zostal_ živ_, je veľmi živ_, krásne slovenské hor_, hor_ v_soká vatra, kúr_ tuh_m pal_vom, nákres_ bol_ chybné, nakresl_ Trenčiansky hrad, chcel_ by súperiť, sú rovnocenn_ súper_, zar_ do zeme, skypr_ pôdu, zav_dieťa, pes nev_je, vydob_ si uznanie, vyr_ väčšiu jamu, ukr_ tajné dokument_, um_ podlahu, prikr_ sa per_nou, krtko r_je, um_je auto, navrel_ mu žil_, žil dlho v zdrav_.

4. Z uvedeného textu vypíšte slovesné tvary.

Nechcelo sa nám chodiť, boli sme akísi leniví. Neďaleko som videl levích dravcov, ako trhajú antilopu svojimi tesákmi a pazúrami. Potajomky s ním všetci ôsmi súhlasili, ale nahlas to nepovedali. Obidvaja sme boli veľmi zvedaví, a preto sme podišli celkom blízko k jazierku. Spoza obchodného domu Dunaj sa vynorili cyklisti, ktorí prichádzali do cieľa prví. Chlapec mal krásne belasé oči ako nezábudky. I zajace, i líšku, i vydrino mláďa videli deti na prechádzke lesom.

5. Charakterizujte slovesné tvary vo vetách, určte ich gramatické kategórie

Mužstvá obidvoch celkov začali pomaly nastupovať na ľad v očakávaní veľmi ťažkého zápasu. Chlapcovi sa táto skutočnosť zámerné zatajovala. Podľa krojov to budú Zemplínčanky. Ak nastúpime v tejto zostave, zápas sme prehrali. Bola by som prišla, keby som bola mala čas. Prestaň byť leňochom. Vidí sa mi, že ste to nepochopili. Nedá mi nespomenúť tento román, napísaný v rekordne krátkom čase. Podľa toho by bol mal cestovať do Ružomberka aj sám.

6. Slovesá v rozkazovacom spôsobe dajte do infinitívu.

Jedz, rob, pracuj, choď, vedz, maj sa, povedz, pod', prestaň, očakávaj, vid', cestuj, bi, napíš, pros, užívaj, pi, dýchaj, bud', otvor, skáč, hraj, hovor, príd', pust'.

7. Nájdite slovesá a určte ich čas.

Kedy je dieťa naozaj zrelé na školu? Už Komenský v diele Veľká didaktika hovoril o dovŕšení šiesteho roku, čo platí dodnes. A zároveň radil, že iba vek nemôže byť rozhodujúci – dôležitá je spôsobilosť dieťaťa zvládať psychickú aj fyzickú záťaž. Keďže sa časom škola stala v živote dieťaťa dôležitejšou a je aj čoraz náročnejšia, viac pozornosti sa venuje aj školskej zrelosti. V septembri školský zvonec prvýkrát zazvoní aj tisíckam nováčikov – prvákom na základnej škole. Odborníci radia, že so začiatkom povinnej školskej dochádzky sa hra viac mení na zámernú organizovanú činnosť a dieťa sa musí prispôbiť novým podmienkam.

8. Doplňte chýbajúce písmená a určte slovesá.

Ver_ svojim rodičom, vôbec nebol trpezliv_, hovor_ nezm_sly, trp_ žalúdočn_mi ťažkosťami, zachránil_ ho pohotov_ lekár_, tancuje pomal_ valčík, jeden veľk_ stač_, stále mlč_, žiar_ šťastím, nep_je p_vo, túž_ po boji, všetk_ch treba prever_t', s_lno hrm_ a bl_ska sa, ner_skuj život, zakažd_m zl_há, nejav_ záujem, skús_ zaútočiť, nikdy neublíž_slab_m, pýš_ sa svojimi vedomosťami, nič ho neprekvap_, dym ju dus_, asi sa oneskor_, pochop_ všetko, pros_ o prepáčenie, ur_chli pokus, um_va poháre, neprestajne z_va, p_lia drevo, b_vajú neopatrn_, p_še svojim blízk_m.

9. Odlíšte, či ide o podstatné meno alebo o tvar slovesa, teda o slovesné podstatné meno.

Buchot – buchanie, beh – behanie, skákanie – skok, búranie – búračka, skrývanie – skrývačka, piskot – pískanie, pečenie – pečivo, rozhodnutie – rozhodovanie, kŕmenie – krm.

10. Vyhľadajte v texte slovesá a určte ich gramatické kategórie.

Renesancia opäť oživuje antiku, či už v podobe využívaných umeleckých metód alebo motívov tvorby. Prelínaním rôznych nasledujúcich smerov- rokoko, baroko... sa dostaneme až k umeniu 20. storočia, pre ktoré bol charakteristický kubizmus (umenie imitácie) a futurizmus (umenie v pohybe). Od roku 1910 vzniká akési umenie - neumenie, tzv. abstraktné umenie. Ide tu o spájanie nespojitelného a hru s geometriou, farbami, ktoré by často mohol laik nazvať machuľami. O pár rokov neskôr sa do popredia derie expresívne umenie, ktoré túži deformovať, neznáša súlad, využíva silné farebné kontrasty. Podaktorí z autorov sa nechali uniesť výrom umenia, ktoré bolo neskôr nazvané surrealizmus. Ten spočíval v psychoanalýze, uprednostňoval asociačnú hru, záhadnú symboliku a uvoľňuje duševné pochody. Zvláštnym druhom umenia je umenie kinetické, ktoré sa snaží oklamať ľudské zmysly.

16. POMOCNÉ SLOVESÁ (2 hod.)

1. Pojem pomocných slovies v slovenčine.
2. Fázové a limitné slovesá.
3. Modálne slovesá.
4. Sponové slovesá.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Juhásová, E.: Existenciálny význam slovies *byť* a *mat'* v slovenčine a bulharčine. In: Slavica Slovaca, 41, 2006, č. 1, s. 32-39.
2. Krajčovič, R.: Vývin paradigmy slovesa *byť* v strednej slovenčine, srbčine a chorvátčine. In: Slavica Slovaca, 30, 1995, č. 2. s. 138-142.
3. Marsinová, M.: Sémantický rozbor sponových slovies. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.

4. Ondrus, P.: Neplnovýznamové slová a systém slovných druhov v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. XII. Bratislava, Veda SAV 1974, s. 118-121.
5. Paňko, J.: Implicitné pomocné sloveso v štruktúre predikátu. In: Slavica Slovaca, 15, 1980, č. 1, s. 29-35.
6. Paňko, J.: Vertifikácia charakteristiky modálnych sloviess. In: Jazykovedný zborník. 12. Rossia Slovaca. Bratislava, SPN 1992. s. 113-120.
7. Pauliny, E.: Poznámky k pomocným slovesám a k významu pádov. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 3, s. 165-174.
8. Ružička, J.: Príspevok ku skladbe slovesa *byť* – *som*. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 398-405.
9. Ružičková, E.: O konštrukciách so slovesami pocitu. In: Jazykovedné štúdie. XIII. Bratislava, Veda SAV 1977, s. 243-250.
10. Rybák, J.: O antepreteriálnych tvaroch slovesa *byť*. In: Slovenská reč, 40, 1975, č. 1, s. 55-57.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vyhľadajte pomocné slovesá a dajte ich do správneho tvaru.

a) Keď spíme, (byť - neg.) ... hladní. Otec dnes ... (nebyť) doma. (Byť) ... deti v triede? Nie,... (nebyť). Martin, ... (byť) pripravený na skúšku? Nie, ešte ... (nebyť). Idete k lekárovi? ... (byť) chorý? Ano, ... (byť) chorý, mám teplotu.

b) Keď som u vás na návšteve, rád ... (jesť) bryndzové halušky. Deti ... (zjesť) desiatu a potom idú na prechádzku. Keď ... (dojesť), napíše list priateľovi. Sme vegetariáni, ... (jesť - neg.) mäso. Jozef, ... (zjesť) celý obed? Nie, určite ... (nezjesť).

2. Pripravte prezentáciu o pomocných slovesách.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Pomocné slovesá v zátvorkách dajte do správneho tvaru. Charakterizujte ich. Odlišujte pomocné slovesá od plnovýznamových.

a) Dnes večer ... (ísť - my) do kina. Kam ... (ísť) vy? Peter, (ísť - ty) ... dnes na prednášku? Je hustá premávka, autá ... (ísť) krokom. Na stretnutie s poslancami... (prísť) všetci obyvatelia nášho domu. Domov ... (prísť - my) o jedenástej. Naši hostia ... (odísť) v piatok poobede. (Obísť) ... budovu divadla a vrátite sa sem. Mária ... (podísť) k oknu a zahľadí sa do diaľky. (Prejsť) ... pešo po moste a naspäť sa vrátim autobusom. Dnes po prednáške ... trochu ... (prejsť sa) po parku a potom pôjdeme na obed. Po ceste domov ... (zájsť) na poštu a pošleš telegram. Nevieš, či tú ulicu ... (nájsť - vy). O hodinu ... všetci ... (rozísť sa). ... (Rozísť sa - my) ... po lese a ... (zísť sa) o hodinu na tejto lúke.

b) Môj brat... (stať sa) dobrým lekárom. Raz ... (stať sa - ja) bohatým. (Prestať - my)... vám komplikovať prácu. (Zostať - vy)... v Bratislave dlho? Idú po ulici a pri cukrárni ... (zastať). Keď ... (ustať - ty), sadnes si na lavičku a oddýchneš si. (Zostať - ja)... u vás do pondelka.

c) Ľudia ... (stáť) na zastávke a čakajú na autobus. Už tu ... (stáť - ja) štvrt' hodiny. (Báť sa - my)... tejto skúšky. Tento chlapec ... ničoho ... (nebáť sa). Prečo ... (stáť - vy) na ceste? (Stáť) ... na zastávke nejakí ľudia? Nie,... (nestáť).

2. Vyhľadajte pomocné slovesá a charakterizujte ich.

Nechcelo sa nám chodiť, boli sme akísi leniví. Slovenskí atléti, ktorí boli na olympiáde v Severnej Amerike, sa vrátili so siedmimi medailami. Môžete si odpočinúť alebo v izbe, alebo v záhrade. Pôjdeme sa učiť alebo poupratujeme izbu. Naši nepriatelia nič nevymysleli, a tak s dlhým nosom odišli. Susedových siedmy syn je starší ako náš. Dúfame, že kúsok planéty Zem, ktorý vlastníme, bude v pokoji odpočívať aspoň pod trojmetrovým závejom. Aby bol úspešný, museli sa potápači potápať niekoľkokrát denne. Budúci rok chcú dôkladne prebádať pobrežie Ostrova svätej Heleny.

3. Ktoré z uvedených slovies sú pomocné? Charakterizujte ich.

Vidieť, študovať, ísť, ležať, chodiť, pomáhať, jesť, mať, spať, chcieť, tancovať, čítať, musieť, večerať, smieť, počúvať, vedieť.

4. Nájsť pomocné slovesá použité vo vetách.

5. Pomocné slovesá dajte do správneho tvaru.

a) Človek sa veľa učí, ale nikdy ... (vedieť - neg.) všetko. Konečne (vedieť)... celú báseň naspamäť, už sa ju učím celý deň. Študenti, kedy ... (dozvedieť sa) výsledky skúšky? Ľudia ... (dozvedieť sa) rýchlo pravdu. Všetci... (vedieť - neg.) pekne spievať.

b) Hostia ... (chcieť) odcestovať domov zajtra. Priateľ ... (chcieť) ísť na koncert, ale mne ... (chcieť sa - neg.). Vy ... (chcieť - neg.) vidieť ten film? Ty nevieš, čo ... (chcieť)! (Chcieť - my) ... sa zoznámiť so zahraničnými študentmi. Okná umyjem, kedy ... mi ... (zachcieť sa). Robí, čo ... mu ... (zachcieť sa). Príde, kedy ... mu ... (zachcieť sa). Určite ... vám ... (odnechcieť sa) kúpať, keď zistíte, aká je voda studená.

6. V ktorých vetách sú slovesá pomocné, a v ktorých sú plnovýznamové?

Zajtra ideme na výlet. Išlo ma rozpučiť od smiechu. Ide ma poraziť. Čo vieš o mužovi, za ktorého sa ideš vydávať? V pondelok ideš do školy? Som typický smoliar, ide ma rozhodiť. Mám brata a sestru. Čo mám robiť? Ide ma poraziť, keď to počujem. Srdce jej ide puknúť od žalu. Ideme po parku. Som doma. Bol tichý. Máme jeden byt. Mali by sme už ísť.

7. Charakterizujte syntaktickú platnosť pomocných slovies vo vetách.

Nesmieš chodiť tak ďaleko! Nesmieš ničiť hračky! Mal by si jesť veľa ovocia a zeleniny. Mali by sme už ísť. Mal by si sa sústrediť. Mám otca a matku. Ideme do školy. Ide ma poraziť. Som lekár.

8. Podčiarknite slovesá a určte, či patria k plnovýznamovým alebo k pomocným (modálne, fázové, limitné, sponové).

Na prízemí začal zvonit' telefón. O chvíľu zapraskali drevené schody a Helena zastala pri aparáte. – Hálo, - ozvala sa dôrazne a slúchadlom si pohladila tvár. (Dôvernost' za dôveru, keď sa nikto neďáva).

- Helenka, môžem sa trochu zdržať v práci? Dozrela by si na rybku, však?

V slúchadle zatíchlo, odpoveď nebola potrebná. Zodpovednosť za Rybku sa bezpečne preniesla z jedných mocných pliec na jedny útle. Malo ma vychytiť. Veď som dnes chcela ísť do kina. No nemienim sa preto sužovať. Napokon, všetko je zvyk. Dvere do predsieni boli otvorené, vyšla som teda do záhrady. Čerešňa kvitla, bola slávnostná. Pobežla som chodníkom dolu záhradou, pohľadom som zletela ponad stretchy na mesto, zlievajúce sa do sivej nehybnej škvryny.

(Podľa knihy E. Gašparovej: *Koncert bez ruží*)

9. S akým tvarom plnovýznamového slovesa sa spájajú pomocné slovesá? Plnovýznamové slovesá odlište od pomocných.

Voda prestala tiecť. Začali ma bolieť nohy. Začínal ako učiteľ. Dážď prestal. Chcem chlieb s maslom. Chcel by som odísť. Chcem si to nechať na pamiatku. Nesmieš si to tak brať k srdcu. Smiem vojsť? Dnes musím prísť skôr. Ja za to nemôžem. Mohli by sme vás navštíviť zajtra? Viem o tom všetko. Od štyroch rokov viem plávať. Viem si to predstaviť. V septembri ide do školy. Ide ma rozpučiť od smiechu. Mám už všetko. Mám si všetko pripraviť sám?

10. Neurčítiky sloviess použite v správnych tvaroch. Nájdite pomocné slovesá a urobte ich morfológický rozbor.

(Mať) len brata. Keď (byť) malí, (dostať) veľký parník namiesto očakávanej železnice. (Naťahovať sa) s kľúčikom. Hneď v prvý deň ho (pokaziť), lebo (chcieť) vidieť všetko, čo (byť) vo vnútri. Otec (vrátiť sa) z práce. (Pozrieť sa) na pružinu, ktorá (ležať) skrútená pri lodi ako had. Mlčky (vziať) mňa aj brata za ruku a (zaviesť) nás do detskej izby. Pol hodinu (musieť sedieť) v izbe ako priklincovaní.

17. KATEGÓRIA SLOVESNEJ INTENCIE (4 hod.)

7. Pojem slovesnej intencie v slovenčine.
8. Valencia sloviess.
9. Intenčné typy.
10. Zmeny a úprava slovesnej intencie.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.

2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Horecký, J.: Intencia slovesného deja ako gramatická kategória. In: Slovenská reč, 55, 1990, č. 6, s. 343-352.
2. Ivanová-Šalingová, M.: Väzba slovíes s významom „biť“ v slovenčine a češtine. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 1, s. 3-13.
3. Kačala, J.: Pojem intencie slovesného deja v slovenskej jazykovede. In.: Studia Academica Slovaca. 6. Bratislava, Alfa 1977, s. 231-235.
4. Kačala, J.: Sémantika slovesa a intencia slovesného deja (K jazykovému vyjadreniu kategórie času a priestoru). In: Jazykovedný časopis, 39, 1988, č. 2, s. 129-143.
5. Kačala, J.: Sloveso a sémantická štruktúra vety. Bratislava: Veda 1989. 252 s.
6. Oravec, J.: Väzba slovíes v slovenčine. Bratislava: SPN 1967. 392 s.
7. Oravec, J.: Zvratné zámeno sa vo funkcii objektu. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1977, s. 217-225.
8. Oravec, J.: Zvratné zámeno si v objektovej funkcii. In: Slovenská reč, 40, 1975, s. 193-201.
9. Pauliny, E.: Štruktúra slovenského slovesa. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1943. 116 s.
10. Ružička, J.: Valencia slovíes a intencia slovesného deja. In: Jazykovedný časopis, 19, 1968, s. 50-56.
11. Trošok, R.: Porovnanie verb dicendi v slovenčine a nemčine na základe teórie valencie. In: Jazykovedný časopis, 39, 1988, č. 1, s. 31-40.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Určte intenciu a valenciu všetkých slovíes.

V kuchyni sa stmievalo. Od juhu sa blížili ťažké oblaky. Jerguš sa skryl do drevárne. Hromy udierali, blýskalo sa dlhými bičmi. Spýchlo riedko, veľkými kvapkami. Hneď sa zošuchlo ako z vreca. Na dvore tancovali malé klobúčiky pod kvapkami vody. Preblesklo sa, znova sa zotmilo. Búrka rýchlo preletela, stratila sa medzi vrchmi. Jerguš vyšiel zo záhrady k potoku.

2. Vyhl'adajte slovesá a zarad'te ich do intečného typu.

Vrtuľník je lietajúci stroj, ktorý nemá pevné krídla ako lietadlo. Namiesto nich má otáčavú nosnú plochu, akúsi vrtuľu, správne nazývanú rotor. Rotor je nad kabínou

a motorom. Keďže vrtuľník nemá krídla ako lietadlo, nemôže pristáť na zem klzavým letom. Aby helikoptéra mohla letieť nielen nahor, ale aj dopredu, pilot pomocou pák natočí listy rotora trochu šikmo dopredu. V takej polohe vrtuľa ťahá stroj nielen nahor, ale aj dopredu, a tak môže helikoptéra lietať ľubovoľným smerom. Aby sa helikoptéra spolu s rotorom neotáčala okolo vlastnej osi, má ešte jednu malú vrtuľku na chvoste, ktorá sa začne otáčať v tej istej chvíli ako veľká, a tak je helikoptéra stále v rovnováhe.

3. Pripravte prezentáciu o intencii a valencii slovies na základe prác J. Paulinyho, M. Ivanovej, J. Kačalu.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Identifikujte viacfunkčný komponent sa, si:

Rada sa prechádzala v parku. Škvrna sa ľahko odstráni benzínom. Čo sa vlečie, neutečie. Čo sa dováža do obchodov každý deň? Potom si sadne k televízoru a pozerá sa. Holil sa bez zrkadla. Správa sa uverejnila vo všetkých novinách. V kuchyni sa stmievalo. Z polí sa ešte kde-tu zväžalo. Hromy udierali, blýskalo sa dlhými bičmi. Každá minúta sa pokladala za stratenú. Rada sa umývala v studenej vode. Po spovedi sa mu uľahčilo na srdci. Stratili sa mi okuliare. Tešila sa na nedeľu. Len sa neutešuj! Modlila sa. Svaly na pravej nohe sa mu viditeľne skrátili. Nohavice sa musia skrátiť o 10 cm. Pri rozvode si veľmi ublížili. Ešte si trochu poležím. Jano si veril. Držala sa ho zubami-nechtami. Sám sa nevie ohodnotiť. Pozemok sa musí najprv ohodnotiť. Pozoroval sa v zrkadle. Obloha sa pravidelne pozoruje. Vidí sa mi nervózna. Videli sa v divadle.

2. V slovesných gramatických tvaroch určujte valenciu podľa daného tvaru, ale intenciu podľa infinitívu.

1. Leží a číta. Bratislava leží na Dunaji. 2. Armáda obkolesila nepriateľa. Dedinu obkolesujú lesy. 3. Práve od detstva hrá tenis. 4. Matka starostlivo oddeľuje bielok od žltka. Kanál oddeľuje Anglicko od pevniny. 5. Cesto sa leje rovno na plech. Vonku sa leje. 6. Ťažko chorý pacient ešte žije. Žije v Prahe. 7. Schôdza sa začala slovenskou hymnou. Začal sa nový rok. Začala písať. 8. Myslím, teda som. Som doma. Som učiteľkou. Spievala som. 9. Mám upratané. Mám auto. Mám strach. Mám ešte upratať. 10. Stojí na čele vlády. Na čele mala hviezdu. Celú minútu stál na hlave. Stojí to iba 20 eur.

3. Určte intenciu a zarad'te slovesá do intencného typu.

Sneží. Nevie, prečo, ale otec šedivie. Benzín horí už pri nízkej teplote. Každé ráno tesár kreše drevo. Môj brat rád šoféruje. V jari sa prebúdzajú príroda a tráva zelenie. Včera večer suseda zabilo v hore. Hlásili v správach, že baníkov zasypalo v bani. Dnes večer po veľkej búrke nám vybilu poistky. Prší. V ťažkej robote sa starne rýchlo. Hučia hory, hučia, že zbojníčka mučia. Čo to kuchtiš? Lietadlo letí vysoko v nebi. Blýska sa. Hory hučia svoju večnú pieseň. Sestra číta knihu

o dobrodružstvách mladého vojaka Švejka. Matka čaká priateľku, ktorú nevidela už desať rokov.

4. Z uvedených slovies vytvorte vety a určte intencné typy.

Chorľavieť, priberať, bežať, cestovať, škodiť, starnúť, valašiť, pršať, kucháriť, písať, blýskať sa, čítať.

5. Určte intenciu a valenciu všetkých slovies.

Zazrel svojho nepriateľa – Maťu Kliešťa. Maťo rozkrútil prak, udrél Jerguša kameňom. Jerguš padol, zatmilo sa mu v očiach. Precítol, chytil sa za lakeť ľavej ruky. Bolelo na umretie, vstať nevládal. Vraj ho smrteľne ranilo. Veľmi rýchlo sa zotmilo. V hornej izbe nepríjemne páchne. Suseda nečakane porazilo. Vonku prší. Po výpovedi sa mu uľahčilo na srdci. Popoludní tuho primrzlo. O česť mu nešlo. Zrazu ma silno pichlo v boku. Stislo jej srdce od žiaľu. Celého ho striaslo od odporu. V žalúdku ju len tlačí a tlačí.

6. Zarad'te slovesá v slovných spojeniach do intencných typov.

Záhradník strihá vinič, Eva sa začervenala a zarazila, rožky stvrdli, mama zavolala na syna, brat sa zaujíma o výcvik psov, mrholí, mrzne, slovník obsahuje heslá, pozemok patril dedovi, komunikácia sa podobá hre, Poprad bodoval, telefón opäť zvoní, kolibrík nenápadne trilkuje, oheň blčí, deti sa chichocú, spoločnosť starne, obraz postupne bledne, dieťa už chodí, ona tak zvláštne vonia, nitroglycerín vybuchuje, smädí ma, mních Athanas postavil malý kláštor, pichá ma v boku, zaľahlo mi v uchu, uľavilo sa mi, lení sa mi vstať, vybilo nám poistky, prší, brieždi sa, oteplilo sa.

7. Určte valenciu a intencné typy slovies vo vetách.

Peter rozbil hrnček. Otec videl mamu, ale mama nevidela otca. Teda čas a priestor navzájom súvisia ako vnútorná a vonkajšia stránka tej istej reality. Tieto dva výdobytky vedeckotechnického rozvoja spolu ladia nielen farebne, ale i na vlnách bezdrôtovej komunikácie. V jeho textoch veci medzi sebou súvisia inak ako v každodennom svete. Peter žiarli na manželkinho kamaráta. vzdal sa fajčenia cigariet, fajčí len fajku a výnimočne cigary. Aj minule ti chcel kúpiť blúzku, ktorá sa ti zapáčila vo výklade. V iných antikvariátoch mávajú jeden - dva tituly. Prívlastok býva v spisovnej slovenčine pred podstatným menom.

8. Posúďte slovesá z hľadiska valencie a sémantiky.

Hlavná základňa slovenského letectva sa nachádza na Spiši. Hlavná základňa slovenského letectva leží na Spiši. Slovensko sa nachádza v strednej Európe. Slovensko leží v strednej Európe. Veľa svištích kolónií sa nachádza pri turisticky značených chodníkoch. Veľa svištích kolónií sa nachádza vo víne a v niektorých druhoch ovocia a orechov. Obaja sa nachádzali v silnom šoku, aj preto polícia požiadala zdravotníkov, aby pichli mame vodiča injekciu.

9. Napíšte vzorce intencionálnych typov sloviess.

Vždy sa mi páči viac môj výrobok ako tie staré hodiny. Štefunkovi sa samolepka nezdá. Aj tá lopta sa nám nepozdávala. Zahraničným hosťom najviac imponovala budova košického divadla. Manželke sa veľmi páčila práca s drevom. Keď sa Hospodinovi ľúbia cesty človeka, on naladí k pokoju voči nemu aj jeho nepriateľa. Také označenie sa jej nezdá. Jednoducho, nevidela sa mi úroveň vtedajšej slovenskej kinematografie. Juniorskému reprezentantovi Slovenska sa príliš nepozdával výkon hlavného arbitra Marcinka. Pred 35 rokmi, keď som žila v Amerike, imponoval mi prísny kódex morálky, nápadne odlišný od európskej.

10. Posúďte text z hľadiska intencie a valencie.

Adam vošiel za vojacom do veľkej izby, ktorej steny boli do vyše polovice svojej výšky vyložené dubovými doskami s poličkou navrchu. Boli v nej dva obloky v hrubom múre, takže sa utvorili pri nich výklenky, v ktorých boli lavice, pokryté rozličnými kožušinami. Obloky boli dosť veľké, zamrežované a skladali sa z drobných sklenených tabličiek v olovených rámcoch. V izbe bol dubový stôl, kredenc s točenými stĺpkami, zaujímaví skoro jednu celú užšiu stenu, a niekoľko ťažkých starých, už ošúchaným čiernym remeňom obtiahnutých stolíc.

(Podľa knihy Ladislava Nádaši-Jégého: Adam Šangala)

18. KATEGÓRIA SLOVESNÉHO VIDU A SLOVESNÉHO RODU (2 hod.)

1. Slovesný vid ako gramatická kategória.
2. Tvorenie nedokonavého a dokonavého vidu.
3. Obojvidové a jednovidové slovesá.
4. Slovesný rod v slovenčine.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Baláž, P.: Slovenský vid v slovenčine ako cudzom jazyku. In: Studia Academica Slovaca. 14. Red. J. Mistrík. Bratislava, Alfa 1985, s. 35-55.
2. Giger, M.: Recipientné pasívum v slovenčine. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 1, s. 37-43.
3. Horecký, J.: O tvorení slovies predponami. In: Slovenská reč, 22, 1957, s. 141-159.
4. Horecký, J.: Vidové dvojice pri odvodzovaní. In: Slovenská reč, 57, 1992, č. 1, s. 38-40.
5. Janočková, N.: Slovo tvorné a sémantické súvislosti slovesného vidu v slovenčine (k štatútu slovesného vidu v slovenčine). In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 2, s. 65-84.
6. Jarošová, A.: Vidová opozícia a vidová korelácia v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 64, 2013, č. 1, s. 5-47.
7. Kačala, J.: Slovesný rod a pasívum v spisovnej slovenčine. In: O slovenčine pre slovinčinárov. Bratislava 1975, s. 106-130.
8. Kačala, J.: Využívanie slovesného vidu. In: Slovenská reč, 46, 1981, č. 2, s. 106-109.
9. Oravec, J.: Slovenský model v tvorení nedokonavého vidu. In: Jazykovedné štúdie. XII. Bratislava, Veda SAV 1974, s. 103-117.
10. Oravec, J.: Tvorenie nedokonavého vidu. In: O slovenčine pre slovenčinárov. Bratislava 1975, s. 71-105.
11. Pauliny, E.: Vývin opisného pasíva v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1977, s. 225-231.
12. Peciar, Š.: K problému čisto vidových predpôn. In: Jazykovedný časopis, 1968a, 19, č. 1-2, s. 216-230.
13. Peciar, Š.: Neproduktívne a nepravidelné vidové alternácie v slovenčine. In: Slovenská reč, 10, 1968 b, s. 154-162.
14. Ružička, J.: Poznámka o pasíve. In: Kultúra slova, 8, 1974, s. 187-188.
15. Sekaninová, E.: Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine. Bratislava: Veda 1980. 199 s.
16. Sokolová, M.: Funkcie pasíva v slovenčine (v porovnaní s češtinou, poľštinou a nemčinou). In: Slavica Slovaca, 28, 1993, s. 235-242.
17. Sokolová, M.: Sémantika slovesa a slovesný rod. Bratislava: Veda 1993. 110 s.
18. Sokolová, M. – Žigo, P.: Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo SAV 2014. 320 s.
19. Šícha, F.: K pojmu slovesný rod. In: Jazykovedný časopis, 34, 1983, č. 2, s. 145-154.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Doplňte chýbajúce písmená a určte vid slovies.

Čo b__ sa bolo stalo, keb__ Galileo Galilei nebol odvolal, že Zem sa točí okolo Slnka? Jeho tvrdenie totiž nebolo žiad__ce. Boli by ho upálil__? Pravdepodobne. Veď taká bola doba. A ako je to dnes? Ak niekto čosi nové objav__ a vystúp__ pred

vedeckým kolektívom, mus___ si b___ť svoj___m objavom celkom istý. Veľakrát sa vedec tráp___ s nepochopením okolia. I dnes nie je ľahké obhájiť novoty. No našťastie nám za to upálenie nehroz___. Ale svet nesp___. Jeho budúcnosťou si ty, som ja, sme m___. Preto odokr___ závoj z nepoznaného a pozr___ sa na svet otvoren___mi očam___!

2. Určte vid sloviess a slovesný rod.

Michal lepší model vojnovjej lode. Zistil však, že mu oba lepy vyschli. Zajtra si nakúpi v meste ďalšie. Aj tak sa chystal do obchodov na nákupy. Skúpi všetky, ktoré budú mať. Peňazí má dosť a nie je skúpy ako jeho bratia. Oni si nikdy nekúpia ani len cukríky. Aspoň nemajú kazy na zuboch. Zato sa im ale kazí mnoho iných vecí.

3. Pripravte prezentáciu o slovesnom vide sloviess.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Pasívum nahrad'ite ekvivalentným vyjadrením v aktíve.

Škvrna sa ľahko odstráni benzínom. Mlieko sa dováža do obchodov spravidla do šiestej hodiny. Pred spojkou že sa vždy píše čiarka. V tejto reštaurácii sa dobre varí. Keď sa to napíše na stroji, lepšie sa to číta. Ten výraz sa zvyčajne prekladá inak. Správa sa uverejní vo všetkých novinách. Nová škodovka sa bude vyrábať od budúceho roku. Káva a južné ovocie sa vždy bude musieť dovážať. V škole sa učí aj poobede.

2. Určte vid sloviess.

Španielska chrípka, ktorá sa prehnala Európou a potom cez východné štáty Ameriky, zasiahla niekedy koncom októbra aj nás. Počet jej obetí u nás bol vyšší ako tých, čo padli vo vojne. Školy zatvorili. Ľudia uháňali po vyľudnených uliciach s hroznými maskami z bielej gázy na tvári. Najmenej každá štvrtá osoba bola nebezpečne chorá a aspoň dva razy toľko ľudí bolo ľahšie postihnutých. V niektorých prípadoch choroba udrela s osudovou rýchlosťou. I ja som ochorel. Patril som medzi ľahšie prípady. No otca choroba znepokojila. Zababušil ma do niekoľkých svetrov a prikrývok a pomohol mi do auta. Poprosil som ho, aby náš psík Šibal šiel s nami a otec súhlasil. Pomaly sme sa viezli krajinou, v ktorej postupne ubúdali listnáče, a smerovali sme k starej rodinnej usadlosti. Otec ma chcel zveriť do opatery mojej tety, ktorá nikdy neodmietla choré dieťa alebo osirelé zviera.

3. Určte slovesný rod a vid sloviess.

Nechcelo sa nám chodiť, boli sme akísi leniví. Neďaleko som videl levích dravcov, ako trhajú antilopu svojimi tesákmi a pazúrami. Potajomky s ním všetci ôsmi súhlasili, ale nahlas to nepovedali. Obidvaja sme boli veľmi zvedaví, a preto sme podošli celkom blízko k jazierku. Spoza obchodného domu Dunaj sa vynorili cyklisti, ktorí prichádzali do cieľa prví. Chlapec mal krásne belasé oči ako nezábudky.

4. Vyhľadajte slovesá a určte slovesný rod.

V našom závode sa vyrábajú stroje všetkých typov. V tomto obchode sa dobre kupuje konfekcia. Zákon bol navrhnutý skupinou mladých poslancov a potom bol odhlasovaný celým parlamentom. Zákon sa odhlasoval. Zákon sa prerokoval dôkladne. Večera sa podáva o siedmej. Mohli by ste zatvoriť okno, ľahá. Keby som ťa bol poslúchol, bol by som spravil veľkú chybu.

5. Doplňte chýbajúce písmená a určte vid sloviess.

To draho zaplat_, nikdy nepr_de načas, naučiť sa naspam_t', urob_ skúšku inokedy, zbabelo sa skr_l, priateľsk_ potriasol ruku, stál uprostred, bolesť trvala krátko, zdola stúpal d_m, zajtra um_ riad, podaromnici márn_ čas, nahlas vydával príkaz_, večer prišl_ zmoknutí.

6. Zmeňte vid uvedených sloviess.

Čítať, napísať, ísť, zmoknúť, vyrábať, počúvať, pracovať, robiť, platiť, vyhrávať, pripraviť, predávať, obskakať, povolať, splniť, nakupovať, piecť, rozprávať, robiť, smiať sa, variť, jesť, začínať, kresliť, mať.

7. Určte slovesný rod sloviess. Zmeňte pasívum na aktívum.

Lúka sa kosila ráno za rosy. Chutný obed sa varil. Obchody zatvorila o deviatej. Obchody sa zatvorila o deviatej. Lúku kosili kosci. Lúka bola kosená šikovnými koscami. Mama varila chutný obed. Obchody budú zatvárané o deviatej. Chutný obed bol varený. Peter napomína mladšiu sestru. Mladšia sestra je napomínaná.

8. Pozorujte zmeny v morfematickej štruktúre sloviess pri zmene vidu. Určte vid sloviess.

Dôjsť – dochádzať, nájsť – nachádzať, obísť – obchádzať, preložiť – prekladať, zložiť – skladať, založiť – zakladať, vrátiť – vracaať, umrieť – umierať, pomôcť – pomáhať, vyrobiť – vyrábať, skočiť – skákať.

9. Pomocou modifikačných morfém z-/s-/zo-, za-, o-, po-, na-, vy-, u-, pre-, pri-roz-, vz-, ob-, od- zmeňte vid sloviess.

Meniť, kraďnúť, končiť, budovať, dezinfikovať, variť, chystaať, kázať, systematizovať, platiť, baliť, sladiť, pýtať sa, prosiť, ďakovať, kfmieť, brúsiť, písať, búriť sa, horieť, členiť.

10. Vyhľadajte obojvidové a jednovidové slovesá a použite ich vo vetách.

Venovať, darovať, robiť, odpovedaať, chodiť, bežať, poznať, počuť, pracovať, vidieť, pomstiť sa, odpovedaať, ľubiť, dôverovať, promovaať, chodiť, gratulovať, informovať, definovať, aplikovať, formulovať, filmovať, asfaltovať, mať, žiť, jestvovať, existovať, aranžovať, konzervovať, retušovať, selektovať, dotovať, deblokovať, čítať, byť, ísť, utekať, náhliť sa, milovať, nenávidieť, rozhodnúť sa, rozplakať sa.

11. Tvorte vety, v ktorých odlište prídavné prídavných mien.

Šicí – šijací – šijúci, plávaci – plávajúci, pískaci – pískajúci, volajúci – volací, kreslený – kresliaci, baliaci – balený, túžobný – túžiaci, visiaci – visací.

12. Vo vete vyhľadajte slovesné tvary a roztried'te ich podľa slovesného rodu.

V roku 1492 bola objavená Amerika. Objavil ju Krištof Kolumbus. Hľadanie cesty do Indie sa tým však neskončilo. Vasco da Gama doplával do Indie okolo Afriky. Prvá plavba okolo sveta sa uskutočnila v rokoch 1519-1522. Zásluha za túto cestu patrí Fernãoovi Magalhãesovi. Tento portugalský námorník objavil prieliv do Tichého oceána medzi Južnou Amerikou a súostrovím Ohňová zem. Toto obdobie sa v dejinách nazýva obdobím veľkých zemepisných objavov.

19. KATEGÓRIA SLOVESNÉHO SPÔSOBU (2 hod.)

1. Slovesný spôsob ako gramatická kategória sloves.
2. Oznamovací spôsob (indikatív).
3. Podmieňovací spôsob (kondicionál).
4. Rozkazovací spôsob (imperatív).

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Tvorenie tvarov imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 2, s. 65-77.
2. Horák, G.: Sekundárne funkcie času a spôsobu v slovenčine. In: O slovenčine pre slovenčinárov 3. Bratislava 1975, s. 18-42.
3. Horák, G.: Slovesné kategórie osoby, času, spôsobu a ich využitie. Bratislava: Veda 1993. 173 s.
4. Miko, F.: Prítomný čas oznamovacieho spôsobu vo výzvovej funkcii. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.

5. Pauliny, E.: Tvorenie imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 1, 1947, s. 103-105.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vyhl'adajte vo vetách slovesá a určte ich spôsob.

Navyše, hádam by mohla byť presnejšie vymedzená spolupráca medzi cirkvami a štátom. Ďalej by vodiči nemali zabudnúť na kontrolku nastavenia osvetlenia vozidiel. Každé mesto sa snaží čo najlepšie pripraviť sa na turistickú sezónu. V súkromí vás nečaká nič zlé, ani hádky, ani konflikty, všetko bude v poriadku. Urob všetko, aby si zajtra prišiel.

2. Doplňte chýbajúce písmená.

Dospel_ ku koncu, dospel_ sú nedôverčiv_, cíti sa už dospel_, vystopoval_ dve nor_, ponor_ ruky do vod_, z hrnca sa par_, dva pár_ tanečníko_, zájdené okno od par_, vyp_ mlieko, natr_ si chlieb, trieda bez výzdob_, vyzdob_ vianočn_ stromček, rád sa chvál_, je hodn_ chvál_, pozr_ priamo.

3. Dajte slovesá do rozkazovacieho spôsobu.

Jazdiť, vedieť, jesť, počkať, umyť, pripraviť, nepískať, pozeráť, napísať, vybrať, ozvať sa, zmiznúť, určiť, využiť, poradiť, skúsiť, čušať, kričať, ísť, hodiť.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Z uvedených infinitívov utvorte (ak je to možné) všetky tvary imperatívu.

Kosiť, prosiť, liečiť, piť, kryť, umyť, biť, žiť, presvedčiť, určiť, zhoršiť, zväčšiť, pomastiť, zauzliť, rozlúštiť, rozmliaždiť, poštátniť, urýchliť, vyprázdniť, zlepšiť, upozorniť, zmäkčiť, pozvať, čarbať, fajčiť, mumlať, poslať, začať, vypnúť, prijať, odnímať, chcieť, potrestať, vladať, páchať, luháť, plávať, skákať, ísť, vidieť, pozrieť, prísť, neprísť, nerobiť, nesadať, nesadnúť, nečakať, nepočkať, nedať, nedávať, neplakať, neostať, neostávať; jesť a rásť, predsavziať si, ovládať jazyky, môcť, musieť, mať, byť, smieť.

2. Vyhl'adajte slovesá a určte ich spôsob.

Pribi na stenu poličku na knihy! Nedaj sa a vydoby si svoje práva. Umy sa rýchlo, aby si nezmeškal do školy. Nepripravení žiaci hovoria samé nezmysly. Bol starý, preto ho už unavovali dlhé rozhovory. Uzímení valasi sedeli pri vatre a nad hlavami im poletovali iskry. Nechtiac ho ovalil po hlave, až sa mu iskrí pred očami. Podľa povesti, Jánošíkovi hôrni chlapci ukryli poklady v tatranských jaskyniach.

3. Dajte slovesá do rozkazovacieho a podmieňovacieho spôsobu.

Písať, čítať, umyť, utrieť, sypať, ísť, ryť, variť, vedieť, trápiť sa, objaviť, upáliť, dostať, navštíviť, myslieť.

4. V uvedených vetách určte spôsob slovies.

Počuj, Igor, nepôjdeme dnes do kina? Kraj, kde bol jeho rodný dom, bol teraz na míle vzdialený. Slovenskí bežci skončili na pretekoch druhí, skokani boli tretí, iba diskár Pavol bol prvý. Vyšli sme na lúku, na ktorej sa ešte trblietali kvapky rosy, a rozhodli sme sa prejsť ju bosí. Na Veľkú noc i na vianočné sviatky sa tešia viac deti ako dospelí. Niektorí naši príbuzní, žiaľ, už zajtra musia odísť do svojich domovov. Aha, na končiaroch Javoriny sa už belie prvý sneh! „Teraz rýchlo utekaj do školy a keď sa skončí vyučovanie, ponáhľaj sa domov!“ prikázala mi mama.

5. Z viet vypíšte všetky slovesné tvary a určte ich spôsob a iné gramatické kategórie.

Dievčence si opásali zásteru a pustili sa do pečenia. Buchla dvermi a odišla. Ak mám povedať pravdu, nezávidím ti. Keď počul tú zvesť, ostal ako omráčený. Keď ho uvidela, skryla sa. Hľadel na neho a kýval pritom neveriacky hlavou. Zavesila záclony a spokojne si sadla do kresla. Driemal posediačky a podopieral si hlavu.

6. Vo vetách určte význam slovies v rozkazovacom spôsobe (varovanie, odporúčanie, konštatovanie, prosba, výčitky).

Príď mi ty na oči! Lieky užívajte vždy nalačno! Je tu marec, poberaj sa starec. Len ty neposlúchaj! Príď ku mne zajtra večer na návštevu. Prejdite naľavo a potom na prvej križovatke zabočte doprava. Ešte sa prizerať, ako sa sama musím trápiť! Pomôž mi, ak sa dá! Pust' hada do rukáva, vojde ti pod pazuchu. A nemysli si, že ťa milujem.

7. Vety preštylizujte tak, že použijete rozkazovací spôsob slovies.

Nech sa páči ďalej! Srdečne vás vítam! Neposadíte sa na chvíľočku u nás? Odporúčam ti kúpiť si nové auto. Mal by si už ísť domov. Takto sa ty so mnou zhováraš? Dáš tomu pokoj! Nemali by ste už ísť ďalej, ale vrátiť sa domov. Si tam ticho! Stáť, lebo strelím! Keby si toľko nerozprával! Čo tak si ísť trochu zaplávať? Rozhodne by si mal o tom ešte chvíľu pouvažovať. Lieky treba užívať vždy ráno a večer. Keby si mi tak napísal! Rozkazujem ti zliezť z toho stromu.

8. Vymyslíte zdvorilé zákazy, ktorými by sa nahradili striktné zákazy a príkazy.

Nevykláňajte sa z okna! Zákaz vysypať smeti! Fajčiť zakázané! Zákaz vodiť psov a mačky! Súkromný pozemok – zákaz vstupu! Zákaz odbočiť vľavo! Pozor, zlý pes! Chodci, choďte vpravo! Prísny zákaz viesť motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu! Po 22. hodine dodržiavajte nočný pokoj! Udržujte čistotu a poriadok!

9. Zmeňte vety tak, že oznamovací spôsob zvýraznených slovies zmeníte na podmieňovací.

Je vám ľúto vychudnutého, zanedbaného psíka či mačky bez pána? **Rozčul'uje** vás, keď **vidíte** psa na detskom ihrisku? Trápi vás, ak váš známy kúpil deťom zvieratko ako hračku a zbavil sa ho?

10. Slová v zátvorkách dajte do správneho tvaru a opravte chyby. Zmeňte slovesá v oznamovacom spôsobe na iný spôsob.

Ak (chcejú) niečo zmeniť, najskôr musia zmeniť seba. Takmer všetci (chcia) ďalej študovať. Odkvitnutá ruža už (nevoní). Ak im práca (nevoní), neradi o nej hovoria. Nuž teda (vítaj) doma. (Vítajte) na našej zábave. Rečník (privítal) prítomných.

20. KATEGÓRIA SLOVESNÉHO ČASU A OSOBY (2 hod.)

1. Kategória času ako gramatická kategória sloves.
2. Prítomný čas v slovenčine.
3. Minulý a predminulý čas.
4. Budúci čas.
5. Kategória zhody sloves.
6. Kategória osoby.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Bujukliev, I.: K histórii jednoduchých minulých slovesných časov. In: Slavica Slovaca, 30, 1995, č. 2, s. 100-104.
2. Horák, G.: K problému predminulého času v slovenčine. In: Slovenská reč, 22, 1957, s. 342-352.
3. Horák, G.: Sekundárne funkcie času a spôsobu v slovenčine. In: O slovenčine pre slovenčinárov 3. Bratislava 1975, s. 18-42.
4. Horák, G.: Slovesné kategórie osoby, času, spôsobu a ich využitie. Bratislava, Veda 1993. 173 s.
5. Miko, F.: Prítomný čas oznamovacieho spôsobu vo výzvovej funkcii. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.

6. Nolte, G.: O snahovom préterite a potenciálnom présente v slovenčine. In: Slovenská reč, 51, 1986, s. 72-76.
7. Ružička, J.: Kategória osoby. In: Jazykovedný časopis, 18, 1967, s. 61-63.
8. Smirnov, L.: Poznámka o prenesenom používaní tvarov pretérity v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 29, 1964, s. 137-139.
9. Žigo, P.: Kategória času v slovenskom jazyku. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 1997. 116 s.
10. Žigo, P.: Kvalitatívny aspekt gramatickej kategórie času. In: Jazykovedný časopis, 45, 1994, č. 2, s. 103-109.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Použite vo vetách minulý čas.

Po včerajšom tréningu ma ... (bolieť) všetky svaly. Každý deň ju ... (bolieť) hlava. (Poslať - my)... vám knihy poštou. Basketbalista ... (hádzat') loptu do koša. Futbalista ... (kopat') loptu do bránky. (Cvičiť - my) ... pravidelne každé ráno. Nohy ho ešte dobre ... (nosiť). Je veľmi múdry, ... (hovoriť) ako kniha. Za tri hodiny ... (vytriezviť - vy). Mama má len 40 rokov a už ... (šedivieť). Predajňa ... (zatvárať sa) o šiestej večer. Často ... (meškať - my) na prednášku. Už mi ku šťastiu nič ... (chýbať - neg.). Už ťa ... (hľadať - ja) niekoľko dní. Jeho nový kamarát ... (volať sa) Martin. Včera ... (fúkať) studený vietor. (Pracovať) bez oddychu, aby som rýchlo skončil.).

2. Urobte konspekt práce Horák, G.: Slovesné kategórie osoby, času, spôsobu a ich využitie. Bratislava: Veda 1993. 173 s.

3. Vymyslíte 10 viet so slovesami v minulom a v budúcom čase.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Posúďte vety z hľadiska času prehovoru.

Vždy v piatok prichádza nákladné auto z hospodárstva v Grajciari neďaleko Košíc a odvezie chlieb. Vlky niekedy prebehnú z Rumunska cez zamrznutý Dunaj, ale ak sa nevrátia, poľovníci ich tu postrieľajú. Je to ešte stále pekná, súca žena! Nejednen chlap sa za ňou na ulici obzrie. Na Filipínach zaradia do súťaže krásy uchádzačku len vtedy, ak k prihláške priloží čo najviac potkaních chvostov. V súčasnosti v dielni dominuje plachtovina PVC. Ročne vyrobíme asi tridsať kusov. Dnes denne opúšťa sklady závodu 162 tisíc metrov látky. Zakaždým, keď je na toalete, si umyje ruky. Vždy ho bolia nohy, keď absolvuje túto túru. Treba vytvoriť takú metodiku, ktorá by zodpovedala požiadavkám doby. Neverím, že by priniesla niečo úplne nové. Neprinášajú, žiaľ, koncepciu, ktorá by bola pre nás aktuálna.

2. Použite vo vetách budúci čas.

O slovenskom športovom úspechu sa píše vo všetkých novinách. Mama varí kuráciu polievku a bryndzové halušky. Sestra študuje na filozofickej fakulte a brat pracuje vo fakultnej nemocnici. Moja priateľka sa v nedeľu vydáva. Môj strýko ide na budúci rok do dôchodku. Chlapci pomáhajú dievčatám pri upratovaní. K moru cestujeme tohto roku autobusom. Deti rozprávajú o prázdninách. Dnes v kine premietajú zaujímavý film o horolezcoch. Cez prázdniny chodím do lesa, zbieram lesné plody, počúvam spev vtákov, plávam v neďalekom jazere a po večeroch čítam knihy. Telefonuješ svojim rodičom? Dnes nič nerobím, len oddychujem. Kedy vysielajú televízne noviny?

3. Určte osobu a čas sloviess.

Kosť je veľmi tvrdé, no živé tkanivo, ktoré rastie a vie sa zahojiť, ak bolo poranené. Kosti ľudí alebo zvierat, ktoré vidíme v múzeách, sú iba minerálne zvyšky kedysi živých kostí. Živé kosti obsahujú aj mäkkšie materiály. Jedným z nich je červená kostná dreň. V nej vznikajú červené krvinky, ktoré sú veľmi dôležitou súčasťou krvi. Kosti dávajú telu jeho základný tvar a pevnosť. V ľudskom tele je okolo 206 kostí, ktoré spolu tvoria kostru. Niektoré chránia pred poškodením chúlостivé ústroje. Napríklad lebka chráni mozog, rebrá srdce a pľúca. Spojenia kostí – kĺby – nám umožňujú pohybovať sa. Veľmi pohyblivé sú ramenné a stehenné zhyby, takže ramenami a nohami môžeme pohybovať mnohými smermi. Hlavica jednej kosti týchto zhybov zapadá do okrúhlej jamky druhej kosti. Tento priestor je vyplnený mazom, ktorý umožňuje hlavici ľahší pohyb. Koleno je jednoduchý zhyb, pracuje ako pánt. Lakeť je komplikovanejší zhyb, pracuje na spôsob pántu a čapu. Môžeme ho ohýbať v jednom smere a predlaktie otáčať.

4. Vyhľadajte vo vetách slovesá, urobte ich morfológický rozbor.

Najlepší kôň víťazí o hlavu pred svojim súperom. Na bratislavskom letisku vystupujú z lietadla naši tenisoví víťazi. Pri každom dupnutí sa na podlahe zvíří prach. Na našom území žili kedysi vyspelí Kelti. Za dva roky jeho žiaci neuveriteľne vyspeli. Na svoj vek je naozaj veľmi vyspelý. Pod kancelárskym oknom mu celý deň vrčí jeden autobus za druhým.

5. V texte vyhľadajte slovesá a určte, v akom sú čase a osobe.

Mobilové hovory zachvátili doslova celý svet. Všade, kam oko vidí, chodia ľudia s rukou na uchu. Z diaľky to vyzerá tak, ako keby ich bolelo ucho a držali si ho od bolesti v dlani. Ale to sa v dlani krčí mobil najnovšej kategórie. Taký, aby bol čo najmenší a zvuk z neho čo najhlasnejší. Naš mobilný svet prestáva byť skutočne mobilný. Ľudia s mobilom za koženým opáskom, v nákupnej taške alebo v ruke sa prestávajú hýbať.

(Podľa knihy Júliusa Satinského: Čučoriedkareň)

6. Slovesá v zátvorkách dajte do správnej osoby a času.

Iba my deti sme sprvoti (nechápať), čo sa (robiť). Vôňa koláčov (dráždiť) naše detské chute nezmenene ako predtým. Práve tak (tisnúť sa) do všetkých kútov

stavania ako v poslednú Veľkú noc alebo Vianoce. (Hladieť – my) starším do tváre, (chcieť – my) z nich vyčítať, čo ich (preinačiť) na také neveselé.

Najčudnejšie (byť), že (neplakať) iba ženy, ale sem-tam bolo vidno vlahu v očiach chlapov.

(Podľa knihy Margity Figuli: Mladosť)

7. V texte vyhľadajte slovesá a charakterizujte, ako sa zhodujú s iným slovnými druhmi vo vete. Určte gramatické kategórie slovíes.

Slušný sa trpezlivo usmial. Pozrite, povedal. Tieto peniaze, poklepkal si po vetrovke, vydávajúcej sa mu na hrudi, tieto peniaze sú úradne zabavené. Nič z nich nebudete mať. Tak či tak. My vám teraz dáme potvrdenku, že sme vám ich zabavili. Okrem potvrdenky vám dáme aj železka a odvezieme vás k nám. Budete vo vyšetrovacej väzbe, lebo my dvaja odovzdáme váš prípad prokurátorovi. Ten proti vám vypracuje obžalobu.

(Podľa knihy Petra Pišťánka: Rifers of Babylon)

8. Všetky slovesá v texte dajte do budúceho alebo prítomného času.

Detektív sa zamyslel, zmraštil obrvy, dlhým pohľadom sa zadíval do obloka, vtom si ťukol prstom do čela, rázne zatvoril fascikel rozložený na stole, vrhol rýchly pohľad na fotografiu páchatel'a, zo stola vzal digitálny fotoaparát, otvoril skriňu, vybral z nej putá, vytiahol pero zo stojana na stole, rýchlo čosi napísal na papier, akoby s úľavou vydýchol a vykročil ku dverám.

9. Všetky slovesá v texte dajte do minulého alebo predminulého času.

Na zdravie, správanie aj temperament vplývajú farby, ktoré nás obklopujú. Farby môžu byť pre nás priaznive i nepriaznivé. Poznanie tajnej reči farieb a jej využitie je dôležité pri liečení duše a tela.

V každej sekunde podlieha človek množstvu farebných podnetov, ktoré pochádzajú od vecí, udalostí či od iných ľudí. Svet farieb je bližší ženám ako mužom. Všetkým, ktorí sa nevedia zmierniť s každodennou všednosťou, odporúčame „farebné dýchanie“. Stačí sa aspoň raz hlboko nadýchnuť, aby sme prerušili kontakt s neprijemnou skutočnosťou a v myšlienkach si predstaviť zodpovedajúcu farbu. Telo sa nasýti farbou, ktorá pomáha. Postup však treba opakovať.

(Z dennej tlače)

10. Doplníte vynechané hlásky a určte čas a osobu slovíes.

Chlapec sed_ na lúke, hladk_ srnčiatko a pok_š_ sa ho k_mit'. Zbad_, že ho ktosi pozoruje. Aj srňa zv_š_lo pozornosť, do n_h sa mu vr_t_la sila. Skúsenosť chlapca nav_dza k zv_šenej pozornosti. Srnča sa spr_v_ opačne. Zač_n_ sa mu m_kať z r_k, kyvk_ chvostíkom. Mat' srna nedala na seba čakať a neskr_vala sa.

21. ČASOVANIE SLOVIES (4 hod.)

1. Pojem časovania slovies.
2. Slovesné tvary v slovenčine.
3. Morfematická štruktúra slovesných tvarov.
4. Tvorenie imperatívu, prechodníka a prídavia.
5. Slovesné vzory.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Breznen, B.: Algoritmus na analýzu a syntézu slovesných tvarov v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 37, 1986, č. 1, s. 46-54.
2. Dvonč, L.: O časovaní slovesa *kecať*. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 1, s. 26-29.
3. Dvonč, L.: Trpné prídavie vzorov *biť, vidieť, česať a držať*. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 205-212.
4. Dvonč, L.: Trpné prídavie vzoru *volať a rozumieť*. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 6-17.
5. Dvonč, L.: Trpné prídavie vzoru *brať*. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 354-371.
6. Dvonč, L.: Trpné prídavie vzoru *trieť*. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 129-144.
7. Dvonč, L.: Tvary trpného prídavie v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 3, s. 129-136.
8. Dvonč, L.: Tvorenie tvarov imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 2, s. 65-77.
9. Kačala, J.: Pojem nespojitej prechodníkovej konštrukcie. In: Slovenská reč, 72, 2007, č. 4, s. 193-203.
10. Lifanov, K.: Zánik menných tvarov trpných prídavie v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 74, 2009, č. 4, s. 193-203.
11. Považaj, M.: Prítomné činné prídavie typu *vládnuci*. In: Kultúra slova, 26, 1992, s. 259-265.
12. Ružička, J.: O tvorení trpného prídavie. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 175-178.
13. Sokolová, M. – Bónová, I.: Tvorenie imperatívu v slovenčine a lexikografická prax. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 5, s. 271-280.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Od sloviess vo vete utvorte prechodník alebo príčastie. Použite ich vo vetách.

Prinútili ma k tomu. Uštipol ho jedovatý had. Potrestali ho spravodlivo. Živelnosť potlačila uvedomelosť. Páchatel'a hľadajú po celej republike. Poučili ho vopred. Normu prerokovali a schválili tri organizácie. Včera ho prepustili z nemocnice. Všade ho srdečne vítajú. Knihu vydali v minulom roku v Tatrane.

2. Sloveso v zátvorkách dajte do správneho tvaru v prítomnom čase.

Niekedy autobus ... (meškať). Upratovačka každý deň ... (zametať) chodník. Radšej ... (počítať - vy) peniaze ako matematické príklady, však? Je neskoro, opäť... (zmeškať - ty) vlak! (Pošepkať - ja) ... ti, ako sa volá náš nový hosť.

Nášmu jubilantovi... (darovať - my) veľkú kyticu. Sekretárka polovicu pracovného času ... (pretelefonovať). Od detstva rád ... (športovať - on). Stále len ... (žartovať), nič neberiete vážne.

Keď ... (dovoliť - ty), požičiam si tvoju knihu. Najradšej sedí na lúke a ... (kresliť) okolie. Matka ... (kŕmiť) svoje dieťa. Peter,... (kamarátiť sa - ty) s Jurajom? ... (Chytiť sa) za ruky a kráčajú spolu domov. Pravda vždy... (zvíťaziť).

(Sadnúť si - my) ... za stôl a začneme jesť. Rád spomínam na svoju prvú lásku. Nikdy na ňu ... (zabudnúť - ja neg.). Kvety bez vody ... (zvädnúť). Počkajte chvíľu, kým polievka ... (vychladnúť).

3. Vyhl'adajte slovesá a urobte ich morfoloický rozbor. Určte časovací vzor.

Balóny si vyslúžili dobré meno a používajú sa na mnohé účely ešte aj dnes. Meteorologické balóny pomáhajú meteorológom určovať smer prúdenia vzduchu v rôznych výškach, vlhkosť vzduchu, teplotu, a to všetko sú údaje, ktoré potrebujú nielen letci, námorníci a poľnohospodári, ale každý z nás. Veď podľa predpovede počasia vaši rodičia ráno vedia, čo vám majú obliecť na cestu do školy alebo na sobotný výlet do prírody. Poslanie balónov v mnohom prevzali rakety, no nedokázali ich do dnešného dňa nahradiť úplne. Do výškových balónov umiestňujú veľké ďalekohľady, ktoré možno ovládať a usmerňovať na diaľku pomocou rádia. Takýmto spôsobom sa rozšírilo naše poznanie o Slnku a našich blízkych kozmických susedoch.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Určte podčiarknuté slová.

Myšlienkové procesy odohrávajúce sa v mozgových bunkách prebiehajú aj samy – bez ľudskej vôle. Obrovské masy ľadovcov, zasahujúce do vnútra kontinentu, ustupujú do oblasti Kanady. Veľké cicavce neschopné žiť v nových podmienkach hynuli v obrovských množstvách. Všade nie sú také dôverčivé zvieratá ako na ostrovoch neobývaných ľuďmi. Pri chôdzi "zvučiacim" pieskom vzniká zvuk pripomínajúci škrípanie snehu. Cesty k skutočne existujúcim pokladom Sahary

pomohla objaviť iba nová technika. Človek žijúci v modernej spoločnosti je zošnúrovaný mnohými predpismi a pravidlami. Motýľ oslepený silným svetlom bezhlavo poletoval po miestnosti. Chrobáček zatvorený v tesnej krabičke škriabala tykadlami o vrchnáčik.

2. Slovesá v zátvorkách dajte do správneho tvaru v prítomnom čase. Určte časovací vzor.

a) Predajňa ... (zatvárať sa) o šiestej večer. Často ... (meškať - my) na prednášku. Už mi ku šťastiu nič ... (chýbať - neg.). Už ťa ... (hľadať -ja) niekoľko dní.

b) (Ďakovať - on)... priateľovi za pomoc. O týždeň ... (cestovať - my) do Talianska. Deti ... (potrebovať) oboch rodičov. ... (Študovať - my) v zahraničí dejiny umenia.

c) Syn ... dve hodiny ... (učiť sa) matematiku. Som milovníkom umenia, rád ... (chodiť) do divadla aj na koncerty. (Priateľiť sa ... - vy) so susedmi? (Cvičiť - my) ... pravidelne každé ráno.

d) Čakám tu na teba a ... (mrznúť) už hodinu. Viera drží diétu a pomaly ... (chudnúť). Túto hádanku určite ... (uhádnuť - neg. - vy). Láska ... (kvitnúť) v každom veku.

e) Každý deň ... (písať - my) diktát. Niektorí plavci pokojne plávajú vo vode, niektorí do vody ... (skákať). Keď je malé dieťa hladné, ...(plakať). (Klamať - neg.) ..., hovorím ti čistú pravdu.

f) Je ešte malý, ale on rokmi ... (zmúdrať). Dobre ... (rozumieť) po slovensky, ale ešte neviem dobre hovoriť. Ležia na posteli a ... (bdieť). Jej tvár pomaly ... (vráskavieť). Starí ľudia bez opatery ľahko a rýchlo ... (ochorieť).

g) Veľmi rada ... (spať - ja). Dovolenkári ... (ležať) na pláži a opaľujú sa. Už dve hodiny nehybne sedí a ... (mlčať). Kam ... (bežať - vy)? Je chladná jar, jeden deň ... (pršať), druhý deň sneží.

h) Krajčírka ... (šiť) nový model šiat. Hostia ... (vyzúť sa) a vojdú do izby. Môj otec ma nikdy ... (biť - neg.). Stále sedí v krčme a ... (piť). Celý deň ... (žuť) žuvačku, až ma bolia zuby.

3. Určte časovací vzor slovies. Dajte slovesá do správneho tvaru v prítomnom čase.

a) Rýchlo ... (obliecť sa - my) a ... (môcť) ísť na stanicu. Cukrár ... (piecť) na svadbu slávnostnú tortu. Prečo ... (vliecť sa - ty)? Kam ... (vliecť - vy) ten ťažký kufor? Po výdatnom daždi huby veľmi rýchlo ... (rásť).

b) Keď je búrka, blýska sa a ... (hrmieť). Po včerašom tréningu ma ... (bolieť) všetky svaly. Každý deň ju ... (bolieť) hlava. V lete ... (letieť - my) do Španielska. Čo ... (myslieť si - vy) o tom filme? (Musieť)... sa dobre učiť, keď chceš byť lekárom.

c) Chvíľu ... (odpočinúť si) a potom môžete pokračovať v práci. Taký som smädný, že od smädu skoro ... (zahynúť). Peniaze ... rýchlo ... (minúť sa). Riaditeľ ... (napomenúť) zamestnancov, aby zodpovednejšie pracovali. Čas niekedy ... (plynúť) pomaly, niekedy veľmi rýchlo. Matka ... (ovinúť si) dieťa okolo pliec.

d) (Drieť)... ako kôň a zarobím málo. V hrnci... (vrieť) voda. Dnes ... (prestrieť - my) na stôl slávnostný obrus. Je chorý a onedlho ... (zomrieť). ... (Nazrieť - ja) do posluchárne, či je všetko pripravené.

e) Chyžná každý deň upratuje a ... (prať) špinavú bielizeň. Kravy rady ... (žrať) trávu. Najprv ... (nabrať si - ja) polievku ja a potom Peter. Jozef, koľko rokov spolu ... (drať) nohavice v školských laviciach? Nové topánky dostaneš vtedy, keď celkom ... (zodrať) staré.

f) (Žať - on) ... tam, kde nesial. (Zažať - vy) ... lampu? Už je tma. Deti ... (vziať si) tašky a idú do školy. Peniaze od vás ... (prijat' - my, neg.). Matka od šťastia ... (objať) dcéru. Predseda parlamentu dnes ... (prijat') zahraničnú delegáciu.

4. Podčiarknite vo vetách slovesá, urobte ich morfológický rozbor.

Rád sa vozí v prepychovom matkinom aute. Na dvore stáli dva staré a zbytočné vozy. Učiteľkin syn každého pekne pozdraví. Na Vianoce posielame svojim blízkym srdečné pozdravy. Aj každý z vás zdraví známych? Celý rok bol zdravý ako ryba. Mnohé javy si starí Gréci nevedeli vysvetliť, preto si vymýšľali rôzne báje. Javí sa mu, že jeho spoločník má sokolí zrak.

5. Vypíšte slovesné tvary z textu a určte všetky ich gramatické kategórie.

Rozprávanie o starovekom športovaní treba začať olympijskými hrami. Ako symbol ušľachtileho súťaženia prežili tisícročia, aby sa zrodili k novej sláve.

Šport však poznali už národy s kultúrou o tisíce rokov predchádzajúce grécku kultúru. Prvý šport, o ktorom sa dozvedáme, je zápas. Bronzová soška nájdená v sumerskom chráme a datovaná do dvadsiateho šiesteho storočia pred Kristom predstavuje zápasníkov. Poznáme aj viaceré zobrazenia z lovu na levy, čo bol šport naozaj kráľovský. Gréci by sa teda nijako neodlišovali od ostatných, keby neboli povýšili šport na súčasť svojho života. Harmonicky rozvíjať telo aj ducha – to bol ideál kalokagatie, z ktorej sa zrodili olympijské hry.

(Podľa knihy P. Augustu, F. Honzáka: Ako sa žilo v stredoveku)

6. Vety so slovesom v opisnom tvare trpného rodu zmeňte na vety so slovesom v tvare činného rodu.

Obed bol chystaný od samého rána. Les bol pred mesiacom úplne zničený víchrícou. Príklady sú už vyrátané. Udalosti sú uvádzané v časovom poradí. Bielizeň je bezchybne vyžehlená. Tovar bol poškodený počas dopravy. Vagóny boli znečistené drewnou hmotou. Dom je postavený ešte mojím starým otcom.

7. Ktoré slovesá majú pri časovaní tvary, v ktorých neplatí rytmické krátenie?

Krútiť, rozumieť, ľúbiť, vážiť, smieť, smiať sa, chváliť, triediť, hlásiť, vršiť sa, trieť, zvažnieť, zmúdrieť, pracovať, žať, chytať, robiť, posedieť si, kresliť, čítať, šiť, biť, byť.

8. Slovesá môcť, smieť, biť vyčasujte vo všetkých osobách prítomného času oznamovacieho spôsobu.

9. Dajte slovesá do správneho tvaru.

(Poslať - my)... vám knihy poštou. Basketbalista ... (hádzat') loptu do koša. Futbalista ... (kopat') loptu do bránky. Niektorý ... (klopať) na dvere. Prečo ... (hrkotať - vy)? Žena ... (vládať - neg.) nie je ťažký kufor. Na dvore ... (brechať) pes.

Moja sestra ... rada ... (smiať sa). Na jar ... (siať - my) v záhrade mrkvu. Dobré ... (počuť - vy), čo vám hovorím? Keď deti ... (dospieť), odchádzajú z rodičovského domu. Gratulujem vám a ... (priať) vám všetko najlepšie k narodeninám. Ráno ... len rýchlo ... (umyť sa) a utekáme na vlak.

Chovatelia ... (viest') kone k veterinárovi na kontrolu. Dnes v našom dome ... (tiecť - neg.) teplá voda. (Plietť - ja)... si teplý pulóver. Pes ... (hrýzť) kosť.

Niektoré druhy zvierat ... (vymrieť), ak sa človek o ne nepostará. Na raňajky ... na chlieb ... (natrieť si - ja) maslo a lekvár. (Zotrieť si) pot z čela a kráčajú ďalej.

Ja ... určite v obchode niečo (vybrať si). Poľnohospodári ... (orať) polia traktormi. Otec ma ... (vyhnať) z domu. Keď ma rodičia ... (vyhnať) z domu, ja sa opäť vrátim. Dnes ... (ustlať) posteľ ja, zajtra ju ... (ustlať) vy!

Dnes ... prednáška ... (začať sa) o pätnásť minút neskôr. Kto ... (začať) spievať? Pouličné lampy ... (zažať sa) o šiestej. (Vziať si - ja)... ešte jeden zákusok.

10. Doplňte chýbajúce hlásky. Určte prídavné a prechodníky.

Ľudia stoj_cí v dlhom rade začali byť nervózni. Chlapci sa z výletu vrátili upachten_ , vysmädnut_ a rozhorúčen_ . Kľáč_c pri záhone ruží ani nepočúval, čo vravím. So zababran_mi_ rukami si nesadaj k stolu! V triede bolo rozdan_ch 28 dotázníkov. Nie ste u nás žiad_cí! V prvom kole prijímac_ch pohovorov boli prijat_piatí žiaci. Rýľ bol opret_ o nízky plot. Všetci boli zahľaden_ kamsi do diaľky. Už mám opraven_ch dvadsať zošitov. Obaja rodičia boli sklonen_ nad kolískou. Čakaj_c na vlak spomenul som si na tú tvár.

22. PRÍSLOVKY

(2 hod.)

1. Príslovka ako neohybný slovný druh.
2. Lexikálno-gramatické vlastnosti prísloviak.
3. Klasifikácia prísloviak.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.

5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
7. Šikra, J.: Sémantika slovenských prísloviak. Bratislava: Veda 1991. 212 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Kollár, D.: K otázke slovnodruhovej charakteristiky adverbií. In: Slavica Slovaca, 18, 1983, č. 1, s. 49-58.
2. Miko, F.: Generovanie príslovkového určenia v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 11. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1971, s. 185-203.
3. Miko, F.: K problematike prísloviak. In: Jazykovedný časopis. 12, 1961, s. 10-24.
4. Sabol, J.: Fonologická úvaha o adverbiálnych relačných morfédoch. In: Slovenská reč, 39, 1974, s. 343-349.
5. Šikra, J.: Polysémia prísloviak. In: Slovenská reč, 55, 1990, č. 4, s. 193-203.
6. Šikra, J.: Problematika prísloviak príčiny v slovenčine. In: Slavica Slovaca, 24, 1989, č. 3, s. 241-247.
7. Šikra, J.: Sémantika slovesných prísloviak. In: Jazykovedné štúdie. 25. Bratislava, Veda 1989.
8. Šikra, J.: Syntakticko-sémantické typy prísloviak. In: Slovenská reč, 54, 1989, s. 137-147.
9. Šimková, M.: Slovnodruhovú príslušnosť vetných prísloviak. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 4-5, s. 193-210.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vypíšte príslovky a určte ich druh.

Strojovo vyrábané úžitkové sklo je podstatne lacnejšie. Mladé letá sa už dlhšie programovo starajú o rozvoj kultúry kníh. Téma je teda spoločensky aktuálna a mala by na diváka pôsobiť alarmujúco i katarzne. Nemáme – zjednodušene povedané – ani tak problémy s vlastným rozumom, ale skôr – povedané po starootcovsky – s vlastnou dušou. Vedel sa mračiť úplne javiskovo. Čitateľsky zaujímavé sú aj reportáže zo života pracovných kolektívov. Atléti a atlétky troch atleticky najvyspelejších krajín sú už teda na mieste. Všeobecne však telefón prakticky bezkonkurenčne kraľuje nad ostatnými telekomunikačnými službami. Čiapky mali obidvaja nakrivo. Vtedy ešte vyzerala celkom mlado. Veľmi rád pomôže, keď môže, ale nebýva veľmi rád, keď ho neprestajne vyrušujú pri práci.

2. Vyhľadajte príslovky a urobte ich morfológický rozbor.

Malý Janko mal nadovšetko rád jahodovú zmrzlinu. Hneď zrána bola celá dedina hore nohami. Veselí svadobčania tancovali až do rána. Od večera do neskorej noci nad celou krajinou zúrili hromy a blesky. Na Hviezdoslavov Kubín sa len ôsmi žiaci

naučili texty pekne naspamäť. Vpravo bolo vidieť Letisko M. R. Štefánika a vľavo sa črtali obrisy Bratislavského hradu. Telegraficky sme dostali súrnu správu.

3. Z vyznačených slov podčiarknite príslovky.

Máš **krásne** šaty. Kvety sa vo váze **krásne** vynímajú. Poslucháči mali **vážne** tváre. Tvárili sa **vážne**. Na tovar bola poskytnutá **zľava**. Hlavný vchod do domu je **zľava**.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. V uvedených vetách určte príslovky.

Dnes bolo veľmi teplo. Nemám teplo ani svetlo. Dokonca aj so splátkou za teplo v konečnom dôsledku ušetrí. Naďalej bude extrémne teplo. Po druhé tu nie je také teplo ako v Izraeli. Vláda retroaktívne znížila dotácie na teplo o 30 %. Konečne je teplo. Mám rada teplo a svetlo, teplé farby. Preto bude jasno až polojasno a teplo. Nočná teplota bude klesať na 7 až 3 stupne. Privítali sme takúto ponuku, pretože teplo pre obyvateľov mesta by malo byť lacnejšie. Zas mu bolo teplo. Už nebolo tak teplo ako včera. Stále veľmi teplo. Obliekame sa teplo. Nemám rád takéto teplo, napokon bolo to na mne i vidieť. Aj tak je tam celý rok teplo.

2. Zdôvodnite, prečo niektorí lingvisti hodnotia slová možno, treba, slobodno, načim ako predikatíva, iní ako menné tvary adjektív a ďalší ako adverbiá, resp. partikuly a porovnajte synonymné vety.

1. Treba porozmýšľať. Musí sa porozmýšľať. Je potrebné porozmýšľať. 2. Proti rozhodnutiu sa bolo možno odvolať. Proti rozhodnutiu sa dalo odvolať. Proti rozhodnutiu sa bolo možné odvolať. 3. Vo vlaku neslobodno fajčiť. Vo vlaku sa nesmie fajčiť. Vo vlaku nie je dovolené fajčiť.

3. Určte a charakterizujte príslovky vo vetách.

Niekedy prežívali priateľkiny synovia prázdniny u starých rodičov, ktorí chovajú veľa domácich zvierat. Neprekážalo im ani to, že musia skoro ráno vstávať. Vždy boli prví hore. Odoka nasypali obilie siedmim sliepkam, nachovali dva kohúty i husi. Na neďalekú lúku chodili pásť kravy Ryšaňu a Belaňu. Stará mama ich ľahko rozoznala, ale im sa zdali navlas rovnaké. Najviac sa však tešili na psíka Adama. Veselo okolo nich poskakoval a všade ňuchal tým svojim zvedavým psím ňufákom. Za pekného počasia ozlomkrky utekali k rieke. Vľavo od mostíka sa kúpali a vpravo potajomky nahodili udice. Vždy boli smutní, keď po tridsiatich ôsmich krásnych dňoch odchádzali domov.

4. Porovnajte vyznačené slová a podčiarknite príslovky.

Učím sa len **naoko**. **Na oko** mi dali obvaz. Pozrel som sa **na vlas** zblízka. Podobáš sa **navlas** svojmu bratovi. **V tom** zošite mám poznámky. **Vtom** ste prišli. Čo sa tak **smiešne** tváriš? To vôbec nie je **smiešne**.

5. Vyhľadajte v texte príslovky a zarad'te ich do príslušného druhu.

Londýn bol známy ako „horúčková škvrna“. Bol prvým priemyselným mestom sveta a bol mimoriadne znečistený a nezdravý. Choroby sa rýchlo šírili. Počas Dickensovho života zachvátili mesto štyri epidémie cholery a pravidelne sa objavovali týfus, šarlach či iné infekčné choroby. Po rieke Temži sa palvilo veľa lodí, a preto bola veľmi znečistená a nepríjemne zapáchala. Vyúsťovalo do nej dvesto otvorených stôk, a pritom polovica londýnskeho obyvateľstva čerpala vodu na varenie, umývanie a pitie priamo z nej.

6. Analyzujte vety a preložte ich do ukrajínčiny.

1. Pozeral na ňu celý vyľakáný. 2. Pozeral na ňu celkom vyľakane. Pozerali na seba celé zdesene/celkom zdesene. 4. Pozeral na ňu usmiaty/usmiato. Vyzeral mladý/mlado. Vyzeral starý/staro. Vyzeral smutný/smutne.

7. Rozlíšte predložkové spojenia a príslovky, vytvorte vety.

- a) do kola – dokola;
- b) po tme – potme;
- c) na silu – nasilu;
- d) z boku – zboku;
- e) na to – nato.

8. Vyhľadajte v texte príslovky a doplňte čiarky.

Mám ťa oveľa radšej ako predtým. Žiaci napochytro vstávali z miesta a zdvorilo zdravili učiteľku. Nemôžeš už stihnúť absolútne nič pridloho si totiž spal. Žiaľ rozhodne ma nepotešilo tvoje správanie včera na návšteve. Nemal najmenejších pochyb o správnosti svojho rozhodnutia a tak konal maximálne rozhodne. Super zajtra poobede odchádzame na prázdniny k moru. Po obede som si mohol konečne vydýchnuť a mať super pocit z toho že už nemusím nikam ísť a môžem pokojne relaxovať. Cítil som sa ako v raji jednoducho super. Napriek tomu že sme boli kamaráti rád mi robil napriek. Okolo poludnia sa sem bleskurýchlo zbehli všetci susedia ktorí bývali okolo.

9. Vyjadrite príslovkou.

Bolo mu na odpadnutie. Prišiel ako na zavolanie. Je mi na nevydržanie. Býva od nás na dohodenie kameňom. Spáva ako zajac. Máme sa ako blcha v kožuchu. Moja teta pečie ako vyučená cukrárka. Beží s vetrom opreteky. Hľadá ako teľa na nové vráta. Zmizli po anglicky. Prídem po zotmení. Pracuje ako automat. Kúpili sme to za babku. Správa sa, ako keby bláznivé huby pojedol. Spravila všetko do poslednej bodky tak, ako jej prikázali. Putovali svetom bok po boku. Milujem ťa z celého srdca.

10. Odlíšte príslovky od zámen a predložkových pádov podstatných mien.

Do školy treba chodiť vždy, za každého počasia, každodenne. Vlni sme boli na výlete pri mori, tento rok sa chystáme niekde vysoko do hôr. V kine bolo veľmi veľa ľudí, tak veľa že sa nedalo dobre dýchať. Ktosi neohlásený zazvonil a keď prišiel

otvoriť, stál tam pred dverami akýsi neznámy chlap. On sa nikoho nebojí, ani teba, ani rodičov. Kam si sa rozbehol, veď ťa nik nenaháňa! Všeličo sa o tom nešťastí rozpráva, ale nik nevie nič presné, každý z nás iba háda. Urobil som to náročky preto, aby som sa očistil sám pred sebou. Dúfam, že aj ty oceníš moju nezištnosť. Samy ženy uznali, že som mal vtedy na začiatku absolútnu pravdu.

23. STUPŇOVANIE A PRAVOPIS PRÍSLOVIEK (2 hod.)

1. Kategória stupňovania prísloviek.
2. Jav adverbializácie v slovenčine.
3. Písanie prísloviek.
4. Príslovky a iné slovné druhy.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Kočiš, F.: Ešte o pravopise prísloviek z predložkových pádov. In: Slovenská reč, 64, 1999, č. 3, s. 129-136.
2. Miko, F.: Dovedna, či osve? K pravopisu niektorých prísloviek. In: Kultúra slova, 7, 1973, s. 340-344.
3. Peciar, Š.: Ako písať príslovkové výrazy. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 207-228.
4. Šikra, J.: Derivačné vzťahy spôsobových a zreteľových adverbii a adjektív. In: Slovenská reč, 53, 1988, s. 129-139.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Doplňte chýbajúce písmená.

Boli očividn_ unavení, vonku je dusn_, správala sa veľm_ čudn_, vyjadroval sa heslovit_, zanovit_ mlčali, zákonit_ skrachovali, zl_ napísaný text, minul_ odchádzali sklamaní, stál_ zapnuté video, nesmel_ odchyľil dvere, mnohí sa zachovali podl_, náhl_ odchádzali nazlostení.

2. Stupňujte uvedené príslovky.

Pekne, dobre, potrebné, rýchlo, statočne, čudne, smelo, zle.

3. Vypíšte príslovky z textu podľa jednotlivých druhov: príslovky miesta (kde?); času (kedy?); spôsobu (ako?); príčiny (prečo?)

Dial'ava sa ligoce dobelasa, modré vlny pri brehoch sa penia dobiela. Nad bielou penou zľahka ako chumáče poletujú čajky. Na červenohrdzavých piesočinách driemu húsky hrdzavé. Medzi brehom a vodou, v bielej pene pri čiernych skalách, sa čľapocú húsky pestré. A jasnočervené zobáky sa im mokro blyštia. Nenáhľivo plynie čas veľkého jazera. Pokojne sa trblietajú slnečné lúče na hladine, pokojne narážajú, špl'achocú rozvláčne vlny. Pomaly aj orol krúži vo výšave – celkom na slnku. Celé hodiny sa dá bezstarostne túlať a hľadiet' na vodu. No potom si dozaista uvedomíš, že nie nadarmo si sa túlal a nikdy si nemal takú jasnú myseľ.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Ktoré z uvedených prísloviak sa dajú stupňovať a prečo?

Pomaly odchádzali, rozprávať spisovne, vtedy našli cestu, náročky roztrhal diplom, vonku husto sneží, doma bolo najlepšie, veľmi rýchlo zmizol, zďaleka ich videli, potajomky kradol kvety, navštívime vás inokedy, počínate si statočne, ukry ich dobre.

2. Určte slovný druh.

Inde, kde, tam, sem, kam, tu, ako, inak, dakde, vždy, všade, tak, inak, toľko, preto, prečo, vtedy, nikdy, nikde, prípadne, eventuálne.

3. Napíšte správne príslovky a predložkové spojenia.

1. Daj si obklad (naoko). (Na oko) sa tváril, že nič nevidí. 2. Snažil sa vyloviť zabudnuté (spamäti). Báseň odrecitovala (z pamäti). 3. Operní speváci si musia dávať pozor (nahlas). Aby vás počul, musíte hovoriť (na hlas). 4. (V tom) niekto zaklopal na dvere. (Vtom) okamihu som sa otočil. 5. (Z hlboka) sa nadýchni a pomaličky vydychuj. Tú rybu akiste vylovili (zhlboka). 6. (Sčasti) urobíme kompót a časť dáme do koláča. (Z časti) sa nám koláč vydaril. 7. (Na silu) sa zasmial. (Nasilu) toho človeka sa môžeš spoľahnúť.

4. Stupňujte príslovky.

Dobre, rýchlo, pomaly, vážne, chladno, vysoko, pekne, zle, pohodlne, málo, veľa.

5. Vyhl'adajte príslovky. Ktorá príslovka sa zhoduje s prídavným menom v písomnej podobe, ale vyslovuje sa odlišne?

V škole neprestajne prebieha doučovanie ôsmakov na prijímacie pohovory. Každý môže prísť dobrovoľne, iba treba prísť skoro ráno. Obyčajne sedávam vpredu, aby som lepšie videl. Máme šikovného učiteľa, ktorý to s nami myslí dobre. Veľa vzorcov a gramatických pravidiel musíme vedieť spamäti, lebo ich treba väčšinou rýchlo použiť. „Opakovanie je matkou múdrosti,“ vraví sa v prísloví. Ja si ho dopĺňam svojimi slovami: „Dopraj očiam pohľad, vráti sa ti stokrát.“ Takto si hravo osvojím aj tie najťažšie vedomosti, stačí sa sústredene a vážne stavať k veci. Denne domov chodím istejší a lepšie pripravený. Dúfam, že si získané vedomosti budem pamätať naveky.

6. Urobte morfológický rozbor nájdených prísloviok.

7. Príslovky z textu rozdeľte na tie, ktoré plnia úlohu vetného základu, príslovkového určenia, nezhodného prívlastku. Stupňovateľné príslovky vystupňujte.

Celý deň sedím doma. Zrána pršalo a teraz, hoci je pekne, poriadne sa ochladilo. Pohľad von z okna mi prezradil, že aj viac fúka. Bolo by mi síce treba vyjsť von a nakúpiť, ale ešte si trochu pobudnem v teple. Veľmi rada takto príjemne trávim svoj čas. Pohodlne usadená v kresle hlcem nenásytne jednu knihu za druhou.

8. Podčiarknuté výrazy nahrad'te vhodnou príslovkou.

Deti neustále behali do domu a z domu. Deti nedokázali s pokojom obsedieť v izbe. Darmo ich matka s prísnosťou v hlase napomínala. Malí nezbedníci boli vo veľkej miere rozmaznaní a neposlušní. Na konci svojho vyčíňania sa rozbehli do ďalekého lesa. Tam uvideli veveričku. Sedela na vysokom konári a so zvedavosťou hľadela na nich, pohybujúcich sa na zemi. Zo svojej výšky púšťala na deti oriešky a na prvý pohľad sa zabávala. Všade okolo nich bol hustý les. Po chvíli to však veveričku prestalo baviť a nechala ich s pokojom pokračovať v ceste do ich domu. Trvalo im však v značnej miere dlhú chvíľu, kým našli cestu tam, odkiaľ prišli.

9. Príslovky použite vo vetách. Ktoré z uvedených prísloviok sa stupňujú?

Nedočkavo, mocne, ďaleko, neskoro, dobre, chrumkavo, šantivo, ticho, opäť, ustráchano, každoročne, zvučne, nižšie, dychtivo, hlasno, strašidelne, voľne, chladne, kamarátsky, unáhlene, múdro.

10. K ustáleným slovným spojeniam o hovorení prirad'te vhodnú príslovku. Stupňovateľne príslovky vystupňujte.

Hovorí, akoby z knihy čítal	nezmyselne
Hovorí z cesty	vyčítavo
Hovorí k veci	múdro

Škoda hovoriť
Hluchému darmo vravíš
Rozprávať niekomu do duše

vecne, rozumne
zbytočne
nadarmo

24. PREDLOŽKY (2 hod.)

1. Pojem a definícia predložiek.
2. Lexikálno-gramatické vlastnosti predložiek.
3. Predložky a iné slovné druhy.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Ferenčíková, A.: Funkcia predložky *o* v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 57, 1992, č. 3, s. 135-144.
2. Horák, E.: Invariantný význam slovenskej predložky *o*. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 5, s. 281-293.
3. Horák, E.: Metodologické východiská opisu sémantickej štruktúry slovanského predložkového systému. In: Slavica Slovaca, 13, 1978, č. 1, s. 8-18.
4. Horák, G.: Metodologické a teoretické východiská opisu sémantiky slovenských predložiek. In: Slovenská reč, 41, 1976, č. 2, s. 85-87.
5. Kačala, J.: Distributívny predložkový výraz *od – cez – (až) po*. In: Kultúra slova, 39, 2005, č. 3, s. 142-147.
6. Keselová, J.: Funkčno-sémantické vlastnosti predložiek v spontánnej komunikácii detí. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 4, s. 204-217.
7. Kočiš, F.: Slová *miesto, namiesto* ako predložky a spojky. In: Slovenská reč, 59, 1994, č. 4, s. 233-240.
8. Jarošová, A.: Problém významu predložky *kvôli* na pozadí lingvistickej reflexie a jazykového materiálu. In: Slovenská reč, 75, 2010, č. 3, s. 159-169.

9. Oravcová, A.: Spracovanie predložiek vo výkladovom slovníku. In: Slovenská reč, 58, 1993, č. 5, s. 296-301.
10. Oravec, J.: K základom opisu sémantickej štruktúry slovenských predložiek. In: Slovenská reč, 41, 1976, č. 2, s. 98-101.
11. Oravec, J.: Opakovanie predložiek. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 151-160.
12. Oravec, J.: Predložka *pre* v dnešnej slovenčine. In: Kultúra slova, 2, 1968, s. 129-135.
13. Oravec, J.: Slovenské predložky v praxi. Bratislava: SPN 1968. 224 s.
14. Oravec, J.: Významová stavba predložky *na*. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 194-207.
15. Pavlovič, J.: Predložka *bez* ako prostriedok gramatickej negácie. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 203-209.
16. Sabol, F.: Ešte o výrazoch *miesto* a *namiesto*. In: Slovenská reč, 59, 1994, č. 6, s. 356-358.
17. Uhlár, V.: Predložka *u* a *pri*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 151-153.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Podčiarknite vo vetách predložky a charakterizujte ich.

Zima vo Vysokých Tatrách je prekrásna, ale nemusí sa vždy dobre skončiť. Na strmých končiaroch, ktoré sú pokryté hrubou vrstvou snehu, často hrozí nebezpečenstvo. Nedávno sa o tom presvedčili i akísi ôsmi nedisciplinovaní lyžiari. Napriek silnej víchrici sa vybrali na náročné svahy, kde ich zasypala lavína. Do záchranej akcie boli nasadení dvadsiati dvaja členovia Horskej služby i štyri cvičené psy. Pátranie po nezvestných trvalo niekoľko hodín. Siedmim z nich prišlo šťastie, pretože ich našli pomerne rýchlo. Ôsmy bol zachránený až po piatich hodinách intenzívneho pátrania. Ani Alpy, ani Tatry, ani žiadne iné hory nemožno podceňovať. Nie sú v nich iba divé zveri, strmé rokliny, ale zosuvom hrozia aj smrtiace lavíny. Treba rešpektovať pokyny tých, ktorí hory poznajú a ktorí potom často musia riskovať život, aby pomohli nezodpovedným návštevníkom.

2. Napíšte aspoň 6 predložiek, ktoré sa spájajú s genitívom. Utvorte vety s predložkami uprostred, vedľa.

3. Podčiarknite vo vetách predložky a určte ich druh.

Poznáte dôverne hlavné mesto Slovenska? Prevediem vás v krátkosti po najstaršej časti Bratislavy. Do mesta sa voľakedy vchádzalo štyrmi bránami. Stred mesta tvorilo Hlavné námestie s rínom. Uprostred neho stojí dodnes fontána rytiera Rolanda, ktorý sa vo vojsku Karola Veľkého stal symbolom spravodlivosti. Naproti nej je Stará radnica s renesančnými arkádami vo vnútri. Povyše radničnej veže nájdeme františkánsky kostol s krásnou šesťbokou gotickou vežou a naproti nemu Mirbachov palác. Povedľa neho prejdeme k jednej zo zachovalých brán. Už sme blízko nej. Vojdite aj vy Michalskou bránou a presvedčte sa o všetkom na vlastné oči!

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. *Vyhľadajte v texte predložky.*

Šiel som ta miesto nej. Šiel som na jej miesto. Dosiahol prepustenie cestou milosti. Len touto cestou mohol dosiahnuť prepustenie. Bolo to koncom roku. Stanovili to na koniec roka. Prišli všetci nevynímajúc Janka. Pracoval v oblasti priemyslu. Čo do výšky patrila medzi prvých v triede. V dôsledku choroby sa jej forma zhoršila. Kramer verzus Kramerová. Jedlo á la Mária. Politici kontra ekonómovia. V protiklade k tebe je on silnejší. Román sme charakterizovali v protiklade k novele. Na rozdiel od nich si priemerní žiaci vyžadujú viac pozornosti. Poukázal na rozdiel medzi žiakmi. Začínajúc 1. januárom vstúpi zákon do platnosti. Začínajúc nový rok, rozhodli sme sa veľa vecí radikálne zmeniť. Nehovoril za seba, ale v mene vlády.

2. *Posúďte dané výpovede z hľadiska normy. Opravte chyby.*

A nezabudni zájsť pre mlieko! Cez víkend ideme do babky. Epidémia sa vyskytla už aj na Spiši, na Šariši a na Zemplíne. Otec sa jej upil k smrti. U všetkých týchto slovies je segment -ov modifikačnou morférou. Je presne za päť minút osem. Behom dvoch rokov sa z neho stala ruina. Puk sa náhle ocitol mimo hraciu plochu. Bol po každej stránke lepší. Vďaka nezamestnanosti sa situácia ešte zhoršila.

3. *Vyhľadajte prvotné a druhotné predložky.*

Aký je život žiaka v triede? Sedí pri spolužiakovi. Povedľa lavice má zavesenú aktovku. Z nej si vyberá potrebné veci na vyučovanie. Učí sa z kníh, od učiteľa alebo z doplnkovej literatúry. Odpovedá pri tabuli alebo z miesta. Znamky si dáva zapisovať do žiackej knižky. Uprostred vyučovania býva veľká prestávka. Slúži na oddych i pobavenie. Ak je učiteľ žiakov ochranca a priateľ, žiak má k nemu dôveru. Môže sa s ním porozprávať o svojich problémoch. Vtedy je hneď život žiaka ľahší.

4. *Akým slovným druhom je slovo okolo v týchto vetách?*

Okolo parku sme vysadili ruže. Všetky deti sa zhŕkli okolo mňa. Otec sa vrátil okolo piatej. Okolo prebehlo malé mačiatko.

5. *PRÍSLOVKA alebo PREDLOŽKA? Rozhodnite, akým slovným druhom sú vo vetách zvýraznené slová!*

Babička s deťmi si sadla **vedľa**.

Nechod' **okolo** horúcej kaše.

Deti sa kúpali **ned'aleko** hrádze.

Včera boli všetci **mimo**.

Obrátil všetko **hore** nohami.

Vedľa mňa sedel môj brat.

Jano chodí denne **okolo**.

Ned'aleko stál pekný salaš.

Býva **mimo** mesta.

Ceny benzínov išli **hore**.

6. *Použite predložku za v troch vetách tak, aby sa raz spájali s genitívom, raz s akuzatívom a raz s inštrumentálom.*

7. Predložky na, o, po, v, pod, nad použite vo vetách tak, aby sa spájali s dvoma rôznymi pádmi.

8. Určte, akým slovným druhom je podčiarknutý výraz vo vetách.

Hráč bol duchom mimo. Nevieš náhodou, či je pacient už mimo nebezpečenstva? Stal sa hercom predovšetkým zásluhou svojich rodičov. Nie, bolo to iba vlastnou zásluhou. Urobil to bez akéhokoľvek ohľadu. Urobil to bez ohľadu na ostatných. Patrí ti moja úprimná vd'aka. Stal sa uznávaným iba vd'aka svojej usilovnosti. Vzal si ju napriek rodičovskému zákazu. Prečo musíš každému robiť napriek? Vždy žili v súlade a v harmónii. Žijeme v súlade s požiadavkami doby. Už boli celkom blízko. Už boli blízko stanice. Končiac vysokú školu začal rozmýšľať o svojom budúcom zamestnávateľovi. Pracoval celý deň – začínajúc kŕmením zvierat a končiac opäť kŕmením.

9. Uvedené výrazy preložte do ukrajinčiny, určte predložky a vysvetlite, s akým pádom sa spájajú v obidvoch jazykoch.

Ísť do školy, naliať do pohára, ísť do práce, skrútiť sa do kľbka, obrátiť sa naňho, je odo mňa mladší, zomrieť na infarkt, podľa potreby, spoznať podľa hlasu, pre domácu spotrebu, vyrabáme pre vývoz, komisia pre mládež, komisia pre koordináciu spolupráce, komisia pre vzdelávanie, mládež, kultúru a výskum, výbor pre otázky zamestnanosti, zobudiť sa na hluk, výbor pre ľudské práva, výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny, pri rieke, pri okne, ísť k lekárovi, dokončiť k 1. januáru, liek proti chrípke, postriekať proti hnilobe, vykročiť proti nepriateľovi, pozeráť sa proti slnku, je o dva roky starší, prísť pred dom, postaviť sa pred auditórium.

10. Vyhľadajte spojenia predložky s podstatným menom. Určte pád.

Počas tohtoročných vianočných sviatkov sme boli s rodičmi na našej novej chalupe. Tešili sme sa na darčeky pod stromčekom a na príjemnú atmosféru pri teplom kozube. Z domu sme vyrážali už o ôsmej hodine ráno, pretože ja s otcom sme ešte museli zoŕať stromček a dopraviť ho do chalupy. Sestra s mamou sa zatiaľ ponáhľali s prípravou štedrovečernej hostiny, na stôl dávali biely obrus, sviečky a novú obedovú súpravu. Keď sa nám podarilo osadiť stromček – čo stromček, stromisko – do stojana, začali sme so sestrou vešať na konáre salónky, figúrky a prekrásne ozdoby s fúkaného skla. O šiestej hodine večer bolo všetko pripravené na slávnostnú večeru. V očiach sa nám zračil pocit spokojnosti nad skutočnosťou, že sme to všetko v pravý čas stihli.

25. KLASIFIKÁCIA A POUŽÍVANIE PREDLOŽIEK (2 hod.)

1. Delenie predložiek v slovenčine:
 - a) z hľadiska funkcie
 - b) z hľadiska formy.
2. Gramatický význam predložiek.
3. Predložky v rámci jednotlivých pádov.
4. Vokalizácia a pravopis predložiek.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Horák, E.: Významové jadro slovanskej predložky *o*. In: Slavica Slovaca, 11, 1976, č. 3, s. 263-271.
2. Ondrejovič, S.: Mária Rázusová-Martáková o slovenských predložkách. In: Kultúra slova, 10, 1976, s. 21-24.
3. Ondrejovič, S.: O prízvukovaní jednoslabičných predložiek v slovenčine (Z histórie otázky). In: Slovenská reč, 42, 1977, s. 14-22.
4. Ondrejovič, S.: O prízvukovaní jednoslabičných predložiek v publicistickom štýle slovenčiny I. II. In: Slovenská reč, 44, 1979, s. 204-210, s. 346-352.
5. Oravec, J.: Vyjadrovanie podmienky predložkovými pádmi. In: Slovenská reč, 37, 1972, s. 73-80
6. Oravec, J.: Významová štruktúra prvotných predložiek. In: Jazykovedný časopis, 19, 1968, s. 41-48
7. Orlovský, J.: Používanie predložiek v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. I. Bratislava, Veda SAV 1956, s. 65-106.
8. Timková, M. – Alfageme, C.A.H.: Syntetická alternatíva tradičnému priestorovému vysvetleniu používania predložiek *na* a *v* s lokálom na vyjadrenie umiestnenia v priestore. In: Slovenská reč, 72, 2007, č. 5, s. 288-298.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Podčiarknite vo vetách predložky. Urobte ich morfológický rozbor.

Štefan trávi každé zimné prázdniny na horách. Veľmi rád sa lyžuje. V lete si lyže dôkladne pripraví. Keď napadne prvý sneh, vyrazí na lyžiarske trate. V Tatrách ich už pozná všetky. Najviac sa mu páči na Čertovici, Donovaloch a na Chopku. Budúci rok sa mu možno podarí ísť do rakúskych Álp. Možno si skúsi i zjazdovky v Nemecku a vo Švajčiarsku. Kráča úplne v matkiných a otcových šľapajach. Aj oni sú vášniví lyžiari.

2. Doplníte predložky z, zo alebo s, so.

Najradšej chodil na výlety ... mamou, ... otcom a ... sestrou. ... rany na ruke mu vyteká krv. ... vázy sme vybrali kvety. Bol raz jeden mních, čítal veľa kníh, nič nevedel... nich. ... polí už zobrali všetku úrodu. Maturanti sa rozlúčili ... svojou starou dobrou školou. Cesta ... školy mu trvala vždy veľmi dlho. Pracoval ... rôznym materiálom. Vyrábал predmety ... dreva, slamy, prútia a textilu. Najväčší strach mal ... otca. Román pozostáva ... dvoch častí.

3. Vo vetách podčiarknite tie vyznačené slová, ktoré sú predložkami. Urobte ich morfológický robor.

1. **Poniže** rieky je most. 2. Bývam **poniže**. 3. **Vedľa** umývadla visí uterák. 4. Si z toho celkom **vedľa**.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Doplníte predložky z, zo alebo s, so:

Vyložili ... vagóna všetky zemiaky. Priatelil sa ... ňou už päť rokov. Vy ste ... nami a my sme ... vami. Treba robiť, ... rečí sa nenajeme. Ukradol ... pokladne tisíc korún. Tri roky sa hnevá ... susedmi. ... Bratislavy do Levoče je dlhá cesta. Často sa stretávam ... nepochopením a konfliktmi. Rád odchádza ... mesta na vidiek. Stretnutie ... súčasnými slovenskými spisovateľmi bolo veľmi inšpiratívne. Súhlasili ... nami vo všetkom.

2. Vysvetlite písanie slov osobitne a dovedna.

Pri brehu – pribrať; v ceste – vcelku; od konca – odkrojiť; vo vetre – vopchať; do konca – dokonca; po obede – poobede; bez ruky – bezruký; z poľa – spolu; na pevnine – napevno; na čas – načas; v dome – vnútri; z prednej strany – spredu; z jednej časti – sčasti; od podlahy – odspodu.

3. Dopíšte správne predložky s/so, z/zo k slovám.

___ zemou, ___ teba, ___ dúhou, ___ púpavy, ___ peniazmi, ___ trávy, ___ lesom, ___ seba, ___ zimou.

4. Vyhľadajte v texte vokalizované predložky.

Spolu so sestrou chodíme do jazdeckého krúžku. Mňa to najviac ťahá ku koňovi Sivkovi. Rada ho češem a umývam. Má krásnu lesklú srst'. Je dobrý bežec. Pohybuje sa majestátne so vztýčenou hlavou. Za dobrý výkon dostane odo mňa kocky cukru. Je so mnou veľký kamarát. Chystáme sa spolu na preteky. So svojím koňom skáčem aj cez prekážky. Ku koncu tréningu bývame obidvaja poriadne unavení. Chcem však, aby mal tréner zo mňa radosť.

5. Podčiarkni správnu predložkovú väzbu.

Je o päť minút dvanásť.

Pre chorobu sa nedostavil.

Kniha na opakovanie učiva.

Toto je postavenie mimo hry.

Hlasovali za správnu vec.

Je za päť minút dvanásť.

Kvôli chorobe sa nedostavil.

Kniha pre opakovanie učiva.

Toto je postavenie mimo hru.

Hlasovali pre správnu vec.

6. Podčiarknite správne slovné spojenie vzhľadom na vokalizáciu predložiek.

Ku domu/k domu, v dverách/vo dverách, z vzduchu/zo vzduchu, ku knihe/k knihe, k sporáku/ku sporáku, k káve/ku káve, bezo mňa/bez mňa, vo vedre/v vedre, v svetle/vo svetle, ku kmeňu/k kmeňu, s žiačkou/so žiačkou.

7. Doplnite predložky s/so, z/zo!

_ mesta, _ tebou, _ lásky, _ úctou, _ mnou, _ seba, _ počítačom, _ počítača, _ zemou, _ zeme

8. Podčiarknite slovné spojenia, v ktorých nenastáva v predložke spodobovanie!

S mamou, k nim, ku koňovi, z cukru, k nemu, so životom, s vami, so stuhou, zo školy, s ružou, s ňou.

9. Podčiarknite v slovnom spojení predložku a určte pád, s ktorým sa viaže.

Bez muža - _____, v ústach - _____, cez priesmyk - _____, pre ňu - _____, na srdce - _____, medzi domami - _____, skrz oblaky - _____, na stole - _____, pri stene - _____, odo mňa - _____

10. S ktorými pádmi sa viažu uvedené predložky.

Bez, do, od, u, z, zo, spod, sponad, spomedzi, prostred, podľa, niže, vrátane.

K, ku, proti, naproti, voči, kvôli, napriek.

Cez, pre, na, nad, medzi, pod, o, v.

Pri, popri, o, v, na, po.

S, so, za, medzi, pod, pred, nad.

11. Vymyslite vety s druhotnými predložkami.

Dolu, hore, v záujme, v súvislosti s, v súlade, v priebehu, okolo, vrátane, so zreteľom na, na rozdiel od, vinou, mimo.

12. Urobte morfológický rozbor predložiek z úlohy č. 4.

26. SPOJKY (2 hod.)

1. Podstata a definícia spojok.
2. Delenie spojok:
 - a) z etymologického hľadiska
 - b) podľa stavby
 - c) podľa funkcie.
3. Parataktické a hypotaktické spojky.
4. Poloha spojok vo vete.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajžíková, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Gahér, F.: O vetných spojkách: logika verzus lingvistika. In: Jazykovedný časopis, 52, 2001, č. 1, s. 23-37.
2. Habovštiak, A.: Varianty spojky a častice *iba* v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 5, s. 276-280.
3. Kačala, J.: Dvojčlenná spojka ešte (ani) – a (už). In: Slovenská reč, 46, 1981, č. 6, s. 321-325.
4. Kesselová, J.: Status spojok v sémanticko-syntaktických vzťahoch spontánného komunikátu dieťaťa. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 3, s. 129-141.
5. Kesselová, J. a kol.: Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine: synchronia, diachronia, ontogenéza. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 2013. 312 s.
6. Oravec, J.: Používanie slova *čo* v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 216-233.
7. Oravec, J.: Spojovacia príslovka a spojka *ako*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 280-287.
8. Ružička, J.: Podrad'ovacia spojka *keď*. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 339-351.
9. Ružička, J.: Podrad'ovacia spojka *že*. In: Jazykovedné štúdie. 3. Bratislava, vydavateľstvo SAV, 1959, s. 321-357.
10. Ružička, J.: Používanie spojky *aby* v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 20, 1955, s. 290-301
11. Ružička, J.: Spojka *lebo*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 135-142.

12. Ružička, J.: Spojky *pretože, lebo*. In: Slovenská reč, 24, 1959, s. 231-235.

13. Sabol, F.: Slovo *čím* v platnosti zámena, častice a spojky. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 50-54.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. *Doplňte do viet čiarky.*

Nevidel som ťa ani včera ani dnes. Na výstave bol aj siedmy aj ôsmy ročník z našej školy. Mám si kúpiť tenisky alebo topánky? V záhrade sme oberali hrušky a jablká. Treba si precvičovať nové aj staré učivo.

2. *Dopíšte chýbajúce písmená a vhodné spojky do viet.*

Rýchlo sa skr__me, ____ nás niekto uv__dí! Do__tedy sa chodí __džbánom po vodu, kým sa nerozb__je. Ivan opravuje malému Vla__kov__b__c__ykel, ____ sa na dobrého brata patr__. Ev__čka sa pru__ko ro__plakala, ____ ju chceli __kože drať. Pes __mačko__neb__vajú vždy dobr__priatelia, môže to b__ť aj naopak. Utekáš predomnou, __horelo. Požičiam ti svoj čist__zošit, ____ si kúp__š nov__. L__šk__no prenasledovanie veľmi v__plašilo zajaca, __musel ur__chlene zm__znúť do úkr__tu.

3. *Podčiarknite spojky a urobte ich morfológický rozbor.*

Poznáte bájku o troch z ríše zvierat, ktorí sa nevedeli dohodnúť? Našli čosi a chceli si to spolu odniesť. I prvý, i druhý, i tretí to chcel vyriešiť svojím spôsobom. Jeden ťahal hore, druhý dole a tretí dozadu. Taká práca nebola ani z voza, ani na voz. Skúšali to aj tak, aj tak. Prvý aj druhý by sa už boli dohodli. Tretí nie. Nespojili však ani svoje sily, ani svoj um. Asi preto tá vec tam dodnes leží a čaká. Nebýva to tak aj v živote detí alebo dospelých?

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. *Určte prirad'ovacie a podrad'ovacie spojky.*

No, lebo, i keď, buď, hoci, a predsa, ba aj, veď, ako, alebo, a, totiž, pretože, aj, že, jednako, ani, keby, i.

2. *Vyhľadajte vo vetách spojky a spájacie výrazy.*

Často som premýšľala o tom, aký by mal byť priateľ. Asi taký, ktorý ma vždy vypočuje. Vie pochopiť, čo ma trápi. Rozmýšľam, koľko je takých v mojom okolí. Pýtam sa sama seba, kde sú ukrytí? Hovorí sa, že pod lampou býva najväčšia tma. Nevie rozoznať, či pohľad je ten najúprimnejší. Spomínam si, koľkí sa už chceli so mnou priateľiť, či dobyť si moje srdce. Nie je chyba aj vo mne? Mama vravieva: „Svojmu budúceму priateľovi nesmieš robiť to, čo by sa ani tebe nepáčilo. Priateľstvo a láska sú najkrehkejšie ľudské city. Maj to vždy na mysli!“

3. Podčiarknite vo vetách spojky a urobte ich morfológický rozbor.

Nikdy som nevidel ružu, ktorá by mala zelené kvety. Dúfam, že dostanem nejaké peniaze, s ktorými by som sa pretĺkla do konca mesiaca. Hľadám ženu, ktorá by bola dobrou matkou mojim dvom deťom. Hodlám si kúpiť topánky, ktoré by sa hodili k mojim novým šatám. Chcem si priviezť suvení, ktorý by mi pripomínal Lipsko. Boženku, Boženku, daj mi takú žienku, čo by ma vodila od šenku do šenku. Túžim po takom mužovi, ktorý by ma chápal.

4. Vyhl'adajte a podčiarknite prirad'ovacie a podrad'ovacie spojky. Dopíšte čiarky na miesta, kde chýbajú, a opravte tie, ktoré tam nemajú byť.

Jano Ondrej a Ivan rozbili susedovi okno, a to bola chyba. Ale ani Jano, ani Ondrej ani Ivan sa neospravedlnili a preto sa sused nahneval, ba aj kričal. Mali aspoň čosi povedať alebo urobiť či sa to už stalo tak či tak.

5. Podčiarknite vo vetách spojky a určte ich druh.

Mnohí z nás, no najmä dievčatá, pištia pri pohľade na ropuchu zelenú a považujú ju za škaredé stvorenie. Ona však patrí medzi najkrajšie vyfarbené žaby. Skoro na jar chce klásť vajíčka do vodných nádrží aj rybníkov, a preto musí prekonávať veľakrát terénne aj cestné prekážky, hoci jej bývajú často osudné. Nepozorní vodiči prejdú kolesami áut tisíce žiab, a tak znemožnia vývin žabích mláďat. Nehovoriac o množstve žabích stehienok, ktoré skončia na tanieri maškrtných jazýčkov. Na koľkých červíkoch, slimákoch a škodlivom hmyze, ktorý nám znepríjemňuje život, by si mohli pochutnať uhynuté ropuchy. Pomáhajme im aspoň my, ak môžeme.

6. Urobte morfológický rozbor podčiarknutých spojok z úlohy č. 5.

7. Dopíšte chýbajúce písmená a určte spojky vo vetách.

Rád počítam zábavné pr__klad__, a preto som sa pr__hlás__1 na matemat__kú ol__mpiádu. Trénoval som rôzne typ__ pr__klado__, a tak som sa cítil vo forme. Príklady boli ťa__ké, a preto som si musel trochu viac tráp__ť hlavu. Jeden z príkladov som prepočítaval viackrát, a nev__rátal som ho. Niekde som stále rob__1 chybu. Nevzdával som sa a to bolo dobre. Ja som už raz tak__. Keď si niečo zaumienim, mus__m to aj dokázať.

8. Nájdite v texte spojky a roztried'te ich na prirad'ovacie a podrad'ovacie.

Pretože palacinky sa nám prejedli, rozhodol som sa, že uverím kel. Pridával som už štvrtu zátrepku, lebo bol stále riedky. Kel frfotal, napokon stíchol. Po piatich minútách v strede hrnca navrel kopec ako sopka, mohutne praskal a vyfúkol kúdol pary. Zdalo sa, že kel už by mohol byť vychladnutý. Chytil som varešku, čo bola v hrnci, ale tá sa nepohla. Stĺpol som, lebo sa dvíhal hrniec. Vareška trčala z hrnca ako lopata z fúrika. Nový smaltovaný hrniec sa mi podarilo oslobodiť pomocou sekáča a kladiva. Žena pozrela na mňa, ale nepovedala nič. Vybrala misu, naliala do nej mlieka, nasypala múky a miešala cesto na palacinky.

(Podľa spomienok J. Krónera)

9. Spojte po sebe nasledujúce vety do súvetí. Použite vhodnú spojku a ak treba, doplňte interpunkciu.

Vrátil som sa z Austrálie. Začali mi vypadávať vlasy.

Súhlasím s názorom odborníkov. Vypadávanie vlasov zastaví iba dlážka.

Napriek tomu som si v lekárni kúpil vlasový stimulátor. Nazval som ho Vlasomil.

Podľa návodu stačí raz denne zjesť vlasomilovú tabletku. Výsledok je zaručený.

Dlho som poctivo jedol tabletky. Vlasomil konečne zabral.

Nenarástli mi však z neho vlasy na hlave. Neuveriteľne mi z neho zhustli chlpy na predlaktiach.

(Podľa knihy B. Filana: Pálenica 1).

10. Doplňte vhodné spojky.

Tešili sme sa, ___ zažijeme nočné dobrodružstvo. Chatu sme najskôr vyvetrali ___ dôkladne prezreli. Po okolí sme natiahli špagátiky so starými pachovkami naplnenými kamienkami, ___ nás v noci nik neprekvapil. Zakúrili sme do malej pecky ___ čakali, ___ sa bude diať. Mohlo byť okolo polnoci, ___ vonku zahúkala sova.

27. ČASTICE. KLASIFIKÁCIA A FUNKCIE (2 hod.)

1. Pojem a definícia častíc.
2. Delenie častíc:
 - a) uvádzacie častice
 - b) vytyčovacie častice
 - c) primárne – sekundárne
 - d) jednoslovné – viacslovné.
3. Poloha častíc vo vete.
4. Častice a iné slovné druhy.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Ferencíková, A.: Častice vyjadrujúce pravdepodobnosť a približnosť v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 49, 1984, č. 1, s. 21-29.
2. Ferencíková, A.: Významová analýza častice *azda, ozdaj* z územného aspektu. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 4, s. 213-218.
3. Jóna, E.: Častice ako osobitný slovný druh. In: Slovenská reč, 17, 1951/52, s. 233-236.
4. Kesselová, J.: Častice v jazykovom systéme a v komunikácii dieťaťa. In: Slovenská reč, 65, 2000, č. 5-6, s. 257-269.
5. Mistrík, J.: Častice a štýly. In: Jazykovedné štúdie. 12. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1974, s. 137-142.
6. Mistrík, J.: K otázke častíc v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 4. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1962, s. 270-275
7. Sabol, F.: Príspevok k spresneniu klasifikácie častíc. In: Slovenská reč, 53, 1988, s. 295-299.
8. Šimková, M.: Fungovanie častíc na osi pozitívne-negatívne. In: Slovenská reč, 63, 1998, č. 2, s. 80-87.
9. Šimková, M.: O lexikálnom význame častíc. In: Slovenská reč, 66, 2001, s. 37-51.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Vyhl'adajte a podčiarknite častice.

No tak som tu. Som tu, no dlho sa nezdržím. A čo si priniesol? Predovšetkým chlieb, mlieko a maslo. Máš vari aj niečo pre mňa? Bohužiaľ, tvoje meniny už boli. Ešteže narodeniny sú tak ďaleko. Chceš sa ešte niečo opýtať?

2. Zdôvodnite, kedy oddelíme častice vo vete čiarkou.

Pravdepodobne nás doma hľadala stará mama. Boli sme žiaľbohu v kine. A tak sa na nás tešila. Aspoňže má kľúč od bytu. Pravda ak ho nezabudla doma. Áno to by ju veľmi mrzelo.

3. Podčiarknite v texte častice a všímajte si ich po pravopisnej stránke.

Vraj v človeku je to oddávna. Pravdaže, smial sa mi! Aj to sa, žiaľ, niekedy pritrafí. Aj pád z hrušky je totiž voľný pád. No ani on sa nedopracoval k riešeniu. To sa nám hádam len zazdalo. Ty si len dcéra? Nuž bedákali, ale aj to len potichu. Veru, zle sme urobili. Len oči jej ešte žiarili, len vlasy jej ešte ihličím voňali. Ty si predsa spravodlivý! Vari si sa do zeme prepadol? My sme to, pochopiteľne, vedeli. Zrejme mal špinavé okuliare. Nemám azda pravdu? Čo sa vlastne stalo? Rozhodne to zajtra skúsime.

4. Vypíšte z vyššie uvedených viet všetky častice, ktoré môžu byť aj iným slovným druhom.

Vzor: *žiaľ* – podstatné meno, *rozhodne* – príslovka...

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Podčiarknite vyznačený slovo, ktoré je vo dvojiciach viet časticou.

1. A predsa sa točí. Hudba hrá **a** Janka sa točí v tanci.
2. **Ale** už vstaň! Vstal, **ale** neochotne.
3. Vedel som to, **no** som sklamaný. **No** to si nemal robiť.
4. Potrebuje **nadovšetko** pokoj. Dedko ma má **nadovšetko** rád.

2. Podčiarknite vo vetách častice, urobte ich morfológický rozbor.

Náš starý otec práve ochorel. Veď už má svoje roky. Teraz potrebuje nadovšetko pokoj od práce a zhonu. Ešte nedávno rýľoval v záhradke. Iba ja viem, ako má starý otec svoje rastlinky rád. Veru mu je teraz smutno. Aspoň raz do týždňa ho navštívím. Predovšetkým sa pochválím výsledkami v škole. Áno, je na mňa hrdý. Nuž mňa to veľmi teší. Nie, nechcem ho sklamať. Azda sa potom vylieči a opäť bude môcť navštíviť svoju záhradku. Vraj obľúbená práca lieči.

3. Vyhl'adajte vo vetách častice a určte ich druh. Všimnite si pravopis častíc.

A či si nevedel, že aj teba pozvali? Už-už som chcel ísť, no mať mi nedovolila. Koniec koncov, o veľa som asi neprišiel. Čožeby neprišiel. Len tak-tak – a dačo by sa bolo zomlelo. Už aj to treba napraviť. Bohdá nabudúce. Nuž veď teda o mesiac nechže ťa tam vidím. Horkýže o mesiac, ba dokonca ani o dva. Už sa len toľko nedaj núkať.

4. Urobte morfológický rozbor nájdených častíc.

5. Podčiarknite vo vetách častice a charakterizujte ich.

Každý rok chodíme pomáhať starej mame porýľovať záhradu. Starý otec nás, žiaľ, navždy opustil a ona už toľko sama nevládze. Chvalabohu, my s otcom máme sily za troch, a tak nám ide práca od ruky. Dážďovky sa len tak hmýria v kyprej zemi. Dokonca aj krty so svojimi rypáčikmi prikladajú labky k dielu. Nie sú vítanými pomocníkmi, lebo, bohužiaľ, obhrýzajú korenky rastlín. Ešte aj krtince rastú ako huby po daždi. Mama práve pripravila hriadky a Darina vysiala semená hrachu. Hádam sú už starkine planty papriky dostatočne veľké. Už len dáždik chýba. Ľudová pranostika hovorí: „Keď sa v máji blýska, sedliak od radosti výska“. Pravda, ak sa mu to vydarí.

6. Odlište navzájom spojky, častice a citoslovčia.

Už je tma a syna nikde. A kdeže vlastne odišiel? Á, kde sa tu beriete? Nechcem, aby si prišiel. Abyže si poslúchal. Ako, ty si ho vyhodil? Bolo nám tak dobre, ako ešte nikdy predtým. Ale, nechcem sa s tebou rozprávať. Nielenže sme tam nešli, ale ani sme sa neodhlásili. Ty si ale pekný vtáčik! Nemám ani čas, ani chuť, zabávať sa s tebou. Nerozumel im ani slovo. Snehu napadalo až po pás. Smial sa tak, až sa zadúšal. Pekne maľoval, ba aj spieval. Spievať? Ba ešte čo!

7. Odlíšte vety s časticou od viet so spojkou.

Máme ho radi, nuž mu spravíme vždy po vôli. Nuž a kde ste sa vybrali, sváko? Ty si predsa väčší čas pán ako on, nie? Hoci povedal, že nepríde, predsa prišiel. Povedala som mu teda, čo som si o ňom myslela. Mám už všetko prichystané, teda príd! Ty hlupáčik, veď ja sa na teba nehnevám! Poznáme sa od detstva, veď sme spolu rástli. Odkázal jej, nech príde. Však nech sa tu len ukáže, ja mu to všetko spočítam! Bolo zamračené, len pršať a pršať. Mal všetko, len zdravie mu chýbalo. Odôvodnil to tým, že mu nechcel ublížiť. Ty že si poriadny človek, že sa nehanbíš!

8. Vyhľadajte častice a ak treba, oddel'te ich čiarkami.

Tak kedy k nám opäť prídete? Pravda nie každý deň sú Vianoce. Nepotešil sa naopak rozhneval sa. Určite všetci to vedia. Ty si ale dobrý. Veď sa hádam neurazil. Prišli sme tam chvalabohu načas. Mám z toho prirodzene veľkú radosť. Prirodzene nebolo mu to po vôli. Už mesiac vôbec nepršalo. Ona má pravdaže pravdu. Predstavenie bolo žiaľ už vypredané. Ja pravda zasa nemám nič.

9. Namiesto symbolu * doplňte častice, ktoré sú pod čiarou.

Z omylov mám * rád omyly telefónne. * som si na ne zvykol, * im vychádzam v ústrety. * vtedy, keď telefonujúci idú priamo k veci. * pred týždňom som zdvihol slúchadlo a ozvalo sa:

- * môžeme vám tých dvadsať stolov so stoličkami dodať ešte teraz v máji? * my máme potom dovolenku a mohli by sme prísť * v júli.
- - *, dodajte.

Kto komu dodal dvadsať stolov so stoličkami ešte v máji, zostalo pre mňa, *, navždy tajomstvom.

(Podľa knihy J. Satinského: Čučoriedkareň)

Nadovšetko, predovšetkým, takmer, dokonca, akiste, najmä, pravdepodobne, hlavne, prosím, dobre, áno, asi, napríklad, no, až, prirodzene, jasné, iste, tak

10. V texte vyhľadajte častice a rozhodnite, či ich treba vydeliť čiarkou.

Mimochodom veľkú radosť mi robia tie z vás, ktoré jedávajú surové pradajky, papriky a hlavne varenú brokolicu. Brokolica je nepochybne kráľovnou zeleniny. Ja by som kvôli nej vedel zradiť aj vlast'. Nechcem pravda nikoho ohovárať. Samozrejme sú na svete aj také, ktoré brokolicu nemôžu ani cítiť. Nájdu sa určite aj ctiteľky oškvarovanej masti medzi krajcami chleba. Pochopiteľne to všetko uznávam. Len sa v horúcom lete nedajte nahovoriť na majonézové šaláty, ktoré sa hmýria salmonelózami.

(Podľa knihy Júliusa Satinského: Čučoriedkareň)

28. CITOSLOVIA (2 hod.)

1. Definícia a charakteristika citosloviec.
2. Delenie citosloviec:
 - a) podľa významu;
 - b) podľa formy a zloženia.
3. Zvukomalebne slová.
4. Funkcie citosloviec.
5. Citoslovcia a iné slovné druhy.

Povinná literatúra:

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
3. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
4. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
5. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
6. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.

Odporúčaná literatúra:

1. Dvonč, L.: Citoslovcia a príslovky typu *doparoma*. In: Slovenská reč, 48, 1983, č. 2, s. 94-98.
2. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava, SPN 1994. 166 s.
3. Pravidlá slovenského pravopisu. Tretie, upravené a doplnené vydanie. Bratislava, Veda 2000.

ÚLOHY NA SAMOSTATNÚ PRÁCU ŠTUDENTOV

1. Podčiarknite vo vetách citoslovcia. Určte ich druh.

Ďalšia vyrážka. Ach jaj. Aj my vzdycháme ako ľudia v tomto kráľovstve: „Ach, jaj, ach, jaj!“ „Hej, hej, kam sa tlačíte!“ zakričala zamestankyňa letiska. Heš, heš, šialené myšlienky! Chlapci, ktorých vôbec nepoznal, ho zdravili „ahoj“ a pozývali ho zaplávať si alebo zahrať basketbal. Och, ahoj, tatko. O legálnosti tohto celého si nerobím veľké ilúzie, a preto pst: nechajte si to len pre seba! Pst, miláčik, pst. Je mi to ľúto, veľmi ľúto. „Ty, stará bosorka!“ zakričal barón na starenu. „Heš, heš!“ Dobrá nálada sa každého z nás držala, oj, dobrá. Či doma, či v poli, vždy a všade.

2. Urobte morfológický rozbor podčiarknutých citosloviec.

3. Všímňte si, za ktorými citoslovcami chýba čiarka. Dopíšte ju.

Ó to je nádhera. Janka zrazu bác na zem. Ách to bolí. Už kusy ľadovca ako orechy cup-cup, ba až bums do našich hláv. Bf to je zima! Blesky sa križujú a hromy tresk-plesk, len sa tak ozývajú.

CVIČENIA VYKONÁVANÉ NA HODINÁCH

1. Vyhľadajte vo vetách citoslovca a charakterizujte ich.

Advokátska pracovňa pripomínala jednu veľkú klopačku – bum-bum-bác, bum-bá-bác, bum-bá-bum. Napodobňoval údery činelov a udieranie na bubon: „Cin-cin, bum-bum“. Od rána tu nik nebol, ach to je život, mrmlali si muži brodiaci sa mláskou. Cimbál, tanec, husličky – ach tie rómske pesničky. Keď ho zbadala, zasmiala sa, zatlieskala a čľup do vody. Ach jaj, tuším som zabudla, kde to som. „Ach jaj, och jej, krásavica,“ zavzdychala starena a prevrátila oči. Vitaj, dcéra moja, vitaj, dievka moja, v tomto dome,“ hovorila Anna. Oj, oj! Čo to vidím v tej kolibe? Čo to počujem z vášho srdca?

2. Zdôvodnite používanie citosloviac, charakterizujte ich. Všímňte si pravopis.

1. Ahoj, Mária! Á! Ivane! Nazdar, Peter! Vlado! Oj, oj! Áááá! No vitajte! To si ty, človeče? Ty? 2. „Živý, živý som gazdiná, oj, živý a zdravý! Tak dobre som sa ešte nikde nevyspal ako u vás. 3. Vaším ideálom by mala byť zelená staroba, a nie zelená mladosť, chacha! 4. Vychovávateľ nenariadil spievať: „Hopsasa, jajija, ganze Kompanie chacha!“ 5. Ako sa vzájomne oslovujete? – No výrazom hej ty určite nie. Jednoducho krstnými menami. 6. Nemal by si tak rozmaznávať tie svoje chlpaté potvorky. – Ved' hej, hej. 7. „Heš, heš!“ – kúpe sa lastovička v záplave slnečných lúčov. 8. „Jeej, ahoj“. „Ahoj, dlho som ťa nevidela“. „Ved' ani ja teba“.

3. V ktorých z uvedených viet, plnia citoslovca funkciu vetných členov? V ktorých vetách sú slovesá odvodené od citosloviac?

No ahoj, tatko, tak ako sa máš? Svoje posledné „ahoj“ mu vzdali členovia Starej party Kaštan. Čas začal opäť tikať. Nik jej nepomôže, ak bude len bedákať. Bolo by chybou psíkovi aport odoberať. Zatiaľ ahoj. Tak teda vitaj medzi nami! No vitaj, vitaj, Jano, keď si už tu! Keď ho zbadala, zasmiala sa, zatlieskala a čľup do vody.

4. Podčiarkni vlastné citoslovca (citové a vôľové).

Hm, hijó, cup, hej, bim-bam, heš, tik-tak, oh, juj, krá-krá, bác, cingi-lingi, ach, ej, hop, ha-ha, bf.

5. Vyhľadajte vo vetách citoslovca a určte ich druh.

Viete hrať stolný tenis? Hovoríeva sa mu ľudovo pingpong. Je to hra, pri ktorej loptička urobí pink o stôl a preletí na protihráčovo pole. Minule si šepkali diváci: „Ľaľa, prichádza náš šampión. Och, aký je hrdý na svoje majstrovstvo. Ako pyšne sa nesie, zvyknutý zožať vždy úspech“. No len čo sa hra začala, loptička cup-cup do

siete. Urobila brnk a spadla na zem. „Ha-ha“, vysmievajú sa niektorí. „Ach, to sa môže stať každému“, bráni sa zahanbený šampión. „Bf, zo škodoradostných ľudí mi behá mráz po chrbte“, striasam sa od nevíle.

6. Utvorte citoslovca, ktoré vyjadrujú:

preľaknutie - _____, vyzváňanie zvonov - _____,
hlas kravy - _____, prejav údivu - _____,
sklamanie - _____, smútok - _____,
prekvapenie - _____, úžas - _____,
nespokojnosť - _____, strach - _____.

7. Podčiarknite a charakterizujte citoslovca.

Ani nie je tak málo vtákov, ktoré sa vedia predstaviť. „Ku-kuk!“ volá kukučka. „Kuvik-kuvik!“ ozýva sa kuvik. A čečetka — stehlík čečetavý — pri vábení podchvíľou kričí: „Čet-čet!“ Keď sa zvečerieva, les sa stráca v tme, vtedy sa prebúdzá výrik. Jeho spev nie je taký zvonivý ako spev denných vtákov. Je to jednotvárne a clivé pískanie: „Ťju! Ťju! Ťju!“ Človek by ho však donekonečna počúval. Oživuje pustú noc a robí ju tajomnou a záhadnou.

(Podľa knihy N. Sladkovej: Deti dúhy.)

8. Vo vete nahrad'te sloveso citoslovcom.

Kohút ráno zakikirikal. Na lúke kvákali kačky a gagotali husi. Trieskal a búchal palicou po ľade. Meluzína fičala, zavýjala pomedzi škáry. Dunčo z búdy zlostne vrčal. Zacupkala nohami, preklat' chcela rohami. Uteká už zajko môj, keď počul strieľať z pušky. Odveziem sa na koničku, do Prešova po pšeničku.

Pomôcky: Cupilupi; Pif!Paf!, ojojóóój; Hijo-heta.

9. Zapíšte správne citoslovca.

Božechráň/bože chráň, bože môj/božemôj, dajbože/daj bože, dajsamisvete/daj sa mi svete, prepánajána/pre pána Jána, do videnia/dovidenia, s pánom Bohom/spánombohom, do čerta/dočerta, nafigu/na figu.

10. Vo vetách vyhl'adajte citoslovca, doplňte čiarky a urobte morfológický rozbor citosloviec.

Ach moji zlatí vy si to nevíete ani predstaviť. Haló je tu niekto? Bf to je zima! Jaj už si spomínam. Sestra prásk za sebou dvere. Í ty si to vedel? Diet'a cup-cup po dlážke a potom bác na zem. Ahá už víem. Hurá sme doma. Myš šmyk do diery. Fíha tá sa nesie!

TESTY NA PRECVIČOVANIE SLOVNÝCH DRUHOV

Podstatné mená

1. Podľa významových a gramatických príznakov sa podstatné mená delia na:

- a) neživotné, látkové, všeobecné, vlastné, hromadné;
- b) konkrétne, abstraktné, všeobecné, vlastné, počítateľné, nepočítateľné, životné, neživotné;
- c) konkrétne, abstraktné, osobné, zvieracie, vlastné, všeobecné, počítateľné, nepočítateľné.

2. Konkrétne podstatné mená sú:

- a) skromnosť, stôl, čítanie, stolička, okno, život;
- b) teplo, okno, človek, Tatry, žena, dievča, škola;
- c) učiteľka, myš, drevo, lampa, pero, stolička, žiak.

3. Podstatné mená v slovenčine majú morfológické kategórie:

- a) čísla, spôsobu, rodu;
- b) rodu, čísla, osoby;
- c) rodu, čísla, pádu.

4. Formálnym ukazovateľom gramatického rodu pomnožných substantív je:

- a) datív a lokál;
- b) datív a inštrumentál;
- c) datív a genitív.

5. Prevzaté neživotné nesklonné substantíva ako *klišé, taxi, pyr, menu, rugby* sú:

- a) mužského rodu;
- b) ženského rodu;
- c) stredného rodu.

6. Podľa vzoru *chlap* sa skloňujú mužské podstatné mená:

- a) hosť, rybár, impresário, Jano, génius, Achilles, strýko, dedo, žiak, lev;
- b) mäsiar, sudca, dedo, ujo, učiteľ, génius, strýko, dôchodca, žiak;
- c) čitateľ, papagáj, bojko, záujemca, orol, žiak, stôl, baran, kocúr.

7. Podľa vzoru *hrdina* sa skloňujú mužské podstatné mená:

- a) sudca, strýko, Saša, huslista, gazda, bicyklista, dôchodca;
- b) poeta, sudca, huslista, dôchodca, oportunist, odporca;
- c) záujemca, dedo, strojca, bicyklista, bojko, gazda.

8. Podľa vzoru *dub* sa skloňujú podstatné mená:

- a) stôl, dedinčan, počítač, hosť, strom, koberec;
- b) hrad, strom, cirkus, likér, dotyk, vlak, breh;
- c) text, cieľ, vírus, potok, ľud, ľan, zoznam.

9. Podľa vzoru stroj sa skloňujú podstatné mená:

- a) vták, plášť, kašeľ, dedo, okno, dub, stroj;
- b) plášť, cieľ, kašeľ, hostinec, vozeň, okuliare;
- c) následok, čitateľ, hostinec, vozeň, rezance.

10. Podľa vzoru žena sa skloňujú podstatné mená:

- a) voda, dcéra, idea, ťava, záhrada, orchidea, obhajoba;
- b) malina, strela, gazdiná, postava, úľava, hora, budova;
- c) paralela, aloa, knižnica, vláda, skepsa, čiara, hrádza.

11. Podľa vzoru ulica sa skloňujú podstatné mená:

- a) pracovňa, marhuľa, knižnica, Košice, šija, akcia;
- b) ryža, gazdiná, čiara, knižnica, spálňa, vôňa, funkcia;
- c) pracovňa, stolička, žemľa, akcia, funkcia, letkyňa.

12. Podľa vzoru dľaň sa skloňujú podstatné mená:

- a) tyč, haluz, zem, pieseň, posteľ, nádej, koľaj, faloš;
- b) čeľusť, myš, retuš, pieseň, esej, šľapaj, koľaj, zem;
- c) reportáž, púšť, tovareň, soľ, voš, päšť, plť, plantáž.

13. Podľa vzoru kosť sa skloňujú podstatné mená:

- a) vec, step, os, spoločnosť, hus, myš, ratolesť, obuv;
- b) neter, spoločnosť, päšť, zver, niť, soľ, obec, pec;
- c) rýchlosť, masť, horlivosť, päšť, cirkev, čeľusť.

14. Podľa vzoru mesto sa skloňujú podstatné mená:

- a) drevo, slovo, sucho, múzeum, video, epiteton, mlieko;
- b) koryto, následok, gymnázium, rádio, vrecko, kúzlo;
- c) pásmo, mydlo, okno, génium, štúdium, slovo, drevo.

15. Podľa vzoru srdce sa skloňujú podstatné mená po:

- a) more, pole, učilište, vajce, prsia, nástupište, citoslovce;
- b) pole, srdce, slnce, slnko, ohnište, ohnisko, vedierko;
- c) učilište, varenie, more, vajce, pohorie, vedierce, cvičenie.

16. Podľa vzoru vysvedčenie sa skloňujú podstatné mená:

- a) učilište, varenie, kreslenie, skladište, svedomie, umenie;
- b) zahraničie, čítanie, písanie, kreslenie, varenie, svedomie;
- c) vysvedčenie, kreslenie, vajce, sedenie, pohorie, výročie.

17. Podľa vzoru dievča sa skloňujú podstatné mená:

- a) nemluvňa, dojča, šteňa, chlápä, mača, žieňa, dvojča, jahňa;
- b) šteňa, pracovňa, kurča, knieža, nemluvňa, vnúča, dieťa;
- c) zviera, jahňa, spálňa, dievča, teľa, húsa, prasa, knieža.

18. Ktoré podstatné meno nepatrí ku kolektívam (hromadným):

- a) zverina
- b) zelenina
- c) skupina

19. Určte správny tvar N. pl. :

- a) duch – duchi
- b) duch – duchovia
- c) duch – dusi

20. Určte správnu podobu lokálu:

- a) mladej panej Liptákovej
- b) mladej pani Liptákovej
- c) mladej pani Lipták

21. Ktoré z týchto cudzích substantív zostáva nesklonné:

- a) dandy
- b) grizly
- c) jury

22. Ktorý typ morfológického systému je dominantný v slovenčine:

- a) aglutinačný
- b) analitický
- c) flektívny

23. Pri ktorom podstatnom mene sa odohral proces apelativizácie:

- a) Pravda
- b) damask
- c) Paríž

24. Ktoré z pomenovaní osôb má ženský rodový pár:

- a) kolega
- b) držgroš
- c) rytier

25. Podľa vzoru *mesto* sa skloňuje podstatné meno:

- a) menu
- b) tabu
- c) observatórium

26. Určte správny tvar L. sg. pri substantíve *mlieko*:

- a) v mlieku
- b) v mlieke
- c) v mliece

Prídavné mená

1. Prídavné mená v slovenčine majú gramatické kategórie:

- a) rodu, spôsobu, čísla;
- b) zhody, stupňovania;
- c) rodu, čísla, osoby, stupňovania, zhody.

2. Kategória stupňovania má:

- a) pozitív, komparatív, superlatív;
- b) prvý stupeň, druhý stupeň, tretí stupeň, štvrtý stupeň;
- c) pozitív, komparatív, elatív.

3. Podľa významu a formy sa prídavné mená delia na:

- a) vlastnostné, akostné;
- b) vlastnostné, privlastňovacie;
- c) vzťahové, akostné.

4. Vzťahové prídavné mená sú:

- a) dnešný, spodný, sladkastý, včerajší;
- b) detské, matkin, suchý, krásny;
- c) ozajstný, dnešný, otcov, červený.

5. Akostné prídavné mená sú:

- a) hluchý, pekný, veselý, otcov;
- b) bosý, pomalý, zlý, mŕtvy;
- c) drevený, raketový, slepý, suchý.

6. Podľa vzoru cudzí sa skloňujú prídavné mená:

- a) rýdзи, súci, svieži, rúci, písací, terajší;
- b) raňajší, hrdí, vedľajší, písací, kniežací;
- c) domáci, horúci, malí, žnúci, svieži.

7. Podľa vzoru pekný sa skloňujú prídavné mená:

- a) dobrý, výborný, zdravý, veselý;
- b) veselý, matkin, prekrásny, vysoký;
- c) otcov, malý, domáci, výborný.

8. Privlastňovacie prídavné mená sú:

- a) múdry, srdečný, otcov, matkin;
- b) učiteľkin, bratov, susedov, matkin;
- c) žiakov, líškin, pekný, sestrin.

9. Podľa vzoru cudzia sa skloňuje prídavné meno:

- a) nemotorná

- b) rúča
- c) soľná
- d) široká

10. Prídavné mená sa s podstatnými menami zhodujú v:

- a) rode, čísle a páde
- b) rode, čísle a vzore
- c) rode, čísle a čase
- d) rode, čase a spôsobe

11. Prídavné meno *krásny* bude mať v datíve jednotného čísla tvar:

- a) krasnému
- b) krásnému
- c) krásnym
- d) krásnemu

12. Prídavné meno *rúči* bude mať v akuzatíve jednotného čísla tvar:

- a) rúčí
- b) rúčieho
- c) rúčeho
- d) rúčého

13. Ktorá z dvojíc k sebe nepatrí?

- a) pekná - sladká
- b) cudzia - slabá
- c) pekné - tvrdé
- d) cudzie - rýdze

14. Prídavné mená, ktoré vyjadrujú privlastnenie jednotlivej osobe alebo zvierat'u, nazývame:

- a) druhové privlastňovacie
- b) akostné
- c) vzťahové
- d) individuálne privlastňovacie

15. Prídavné meno *líškin* sa bude skloňovať podľa vzoru:

- a) matkin
- b) otcov
- c) páví
- d) cudzí

16. V pádových príponách prídavných mien, ktoré sa skloňujú podľa vzoru páví sa píše

- a) len tvrdé y
- b) väčšinou tvrdé y

- c) len mäkké i
- d) väčšinou mäkké i

17. Prídavné mená, pri ktorých vieme vysvetliť, ako pomenovanie vlastnosti vzniklo, nazývame:

- a) akostné
- b) individuálne privlastňovacie
- c) vzťahové
- d) druhové privlastňovacie

18. Podľa vzoru *otcov* sa skloňuje prídavné meno:

- a) sestrin
- b) sloní
- c) susedkina
- d) bratova

19. Podľa vzoru *matkin* sa skloňuje prídavné meno:

- a) myškin
- b) Jožova
- c) kačací
- d) miší

20. Ktorá z možností je napísaná správne?

- a) krokodílí
- b) krokodýlí
- c) krokodilí
- d) krokodíli

21. Prídavné meno *starí* (ľudia) sa skloňuje podľa vzoru:

- a) cudzí
- b) otcov
- c) páví
- d) pekný

22. Prídavné meno *strýkov* patrí medzi prídavné mená:

- a) vzťahové
- b) privlastňovacie
- c) nie je to prídavné meno
- d) akostné

23. Ktorá z možností je vzťahové prídavné meno?

- a) mladý
- b) kozí
- c) považský
- d) naliehavý

24. Medzi vzory prídavných mien nepatrí vzor:

- a) pekný
- b) páví
- c) otcov
- d) dcérin

25. V pádových príponách prídavných mien, ktoré sa skloňujú podľa vzoru cudzí sa píše:

- a) väčšinou tvrdé y
- b) tvrdé y aj mäkké i
- c) len mäkké i
- d) väčšinou mäkké i

26. Podľa vzoru pekný sa skloňuje prídavné meno:

- a) sloní
- b) útly
- c) širší
- d) svieži

27. Podľa vzoru cudzí sa skloňujú prídavné mená, ktoré majú pred ohýbacou príponou:

- a) mäkkú spoluhlásku
- b) tvrdú spoluhlásku
- c) obojakú spoluhlásku
- d) dvojhlásku

28. Podľa vzoru pekný sa skloňujú prídavné mená, ktoré majú pred ohýbacou príponou:

- a) len tvrdú spoluhlásku
- b) tvrdú alebo obojakú spoluhlásku
- c) len mäkkú spoluhlásku

Zámená

1. Zámená sú:

- a) slová so všeobecným významom, ktoré nepomenúvajú javy skutočnosti priamo, ale označujú ich tak, že ukazujú alebo odkazujú na ne;
- b) ohybné a neohybné slová, ktorými sa pomenúvajú pojmy počtu, jednak číselné príznaky vecí, dejov a príznakov;
- c) ohybné slová, ktoré v rámci kategórie rodu, čísla a pádu pomenúvajú samostatne existujúce veci a javy skutočnosti.

2. Zámená v slovenčine majú gramatické kategórie:

- a) osoby, rodu, čísla, pádu;
- b) rodu, čísla, pádu;

c) rodu, čísla, pádu, zhody.

3. Podľa gramatického významu sa zámená delia na:

- a) substantívne, adjektívne, adverbialne, numerálne;
- b) substantívne, verbálne, numerálne, adjektívne;
- c) substantívne, verbálne, numerálne, adverbialne.

4. Podľa vecného významu (funkcie) sa zámená delia na:

- a) zvrtné, neurčité, bezrodové, vymedzovacie, osobné, ukazovacie;
- b) ukazovacie, opytovacie, osobné, zvrtné, vymedzovacie, neurčité;
- c) osobné, rodové, substantívne, vymedzovacie, zvrtné, ukazovacie.

5. Zámená majú funkciu:

- a) ukazovaciú a odkazovaciú;
- b) odkazovaciú a estetickú;
- c) ukazovaciú a komunikačnú.

6. Ukazovacie zámená sú:

- a) aký, ten, ktorý, onen, tam;
- b) onen, tamten, tento, hento;
- c) ten, môj, onen, ono, hentam.

7. Vymedzovacie zámená sú:

- a) sám, nikto, všetci, všetok, každý;
- b) sama, môj, onen, tenže, nikam;
- c) nikto, všetci, inokedy, každý, ja.

8. Neurčité zámená sú:

- a) ja, môj, onen, tam, taký;
- b) voľakedy, ktosi, niekto, ktokoľvek.

Číslovky

1. Číslovky v slovenčine majú gramatické kategórie:

- a) rodu, čísla, pádu;
- b) rodu, pádu, mužskej osoby;
- c) žiadne.

2. Podľa vzťahu k číselným pojmom sa číslovky delia na:

- a) zložené a jednoduché;
- b) určité a neurčité;
- c) základné a skupinové.

3. Podľa morfológických a syntaktických vlastností sa číslovky delia na:

- a) základné, násobné, radové, druhové;
- b) základné, skupinové, násobné, radové, druhové;
- c) základné, skupinové, násobné, druhové.

4. Skupinové číslovky sú:

- a) dvoje, desatoro, štvoro, viacero;
- b) troje, dvojnásobný, pätoro;
- c) desatoro, prvý, štvoro.

5. Násobné číslovky sú:

- a) desaťkrát, pätoro, trojitý;
- b) dvakrát, dvojnásobný, päť ráz;
- c) trojitý, prvý, viacnásobný.

6. Druhové číslovky sú po:

- a) dvojaký, štvorako, desatoraký;
- b) dvoje, trojitý, dvojaký;
- c) pätoraký, štvoraký, druhý.

7. Radové číslovky sú:

- a) trojitý, druhý, prvý;
- b) druhý, prvý, tretí;
- c) štvrtý, dvojnásobný, prvý.

8. Číslovka *jeden* má gramatické kategórie:

- a) rodu, čísla, pádu;
- b) rodu, čísla, pádu, mužskej osoby;
- c) rodu, čísla, osoby.

9. Číslovka *zopár* patrí medzi číslovky:

- a) základné neurčité
- b) základné určité
- c) radové neurčité
- d) násobné neurčité

10. Medzi určité číslovky nepatrí číslovka:

- a) prvý
- b) nultý
- c) stý
- d) posledný

11. Číslovka *tisíci* patrí medzi číslovky:

- a) radové neurčité
- b) radové určité
- c) základné určité

d) násobné neurčité

12. Medzi neurčité číslovky nepatrí číslovka:

- a) viacnásobná
- b) trojnásobná
- d) menejnásobná

13. O určitých a neurčitých číslovkách platí, že sa:

- a) určité číslovky dajú zapísať číslicou a neurčité sa nedajú zapísať číslicou
- b) určité číslovky nedajú zapísať číslicou a neurčité sa dajú zapísať číslicou
- c) určité aj neurčité číslovky dajú zapísať číslicou
- d) určité aj neurčité číslovky nedajú zapísať číslicou

14. Podľa vzoru *cudzí* sa skloňuje číslovka:

- a) tisíci
- b) desiaty
- c) ôsmi
- d) stý

15. Ktorá z čísloviek je radová?

- a) 30 litrov vody
- b) 60. narodeniny
- c) 5 víťazov
- d) 1 000 strán

16. Ktorá z dvojíc k sebe nepatrí?

- a) päťtisíci - radová číslovka
- b) jedenásty - základná číslovka
- c) dvanásť - základná číslovka
- d) stoprvý - radová číslovka

17. Podľa vzoru *pekný* sa neskloňuje radová číslovka:

- a) štvrtý
- b) dvadsiaty prvý
- c) milióny
- d) tretí

18. Základná číslovka *deväť* sa skloňuje podľa vzoru:

- a) jeden
- b) päť
- c) je nesklonná
- d) kost'

19. Základná číslovka *dva* má v I. tvar:

- a) dvomi

- b) dvom
- c) dvomy
- d) dvoma

20. Číslovky sú slová:

- a) plnovýznamové
- b) bezvýznamové
- c) neplnovýznamové
- d) významné

21. Základné číslovky označujú:

- a) počet dejov
- b) počet ľudí a vecí
- c) poradie ľudí, vecí alebo javov
- d) koľkokrát sa dej alebo jav opakuje

22. Číslovky sú slová, ktoré označujú:

- a) činnosť, dej alebo stav
- b) množstvo, poradie alebo počet
- c) rozličné okolnosti deja
- d) vzťahy medzi slovami

Slovesá

1. Zámeno sa v spojeniach *umývam sa, domy sa stavajú, zmráka sa, pôžička sa spláca, smeje sa, bijú sa je*

- a) zvratným zámenom
- b) vždy súčasťou zvratného slovesa
- c) súčasťou tvaru trpného rodu slovesa.

2. Ktorá z viet neobsahuje neplnovýznamové sloveso?

- a) Vari si to sám nevedel?
- b) Text sme napísali o deviatej.
- c) Stojím pred vážnym rozhodnutím.
- d) Začnite sa už konečne učiť!

3. Určte slovný druh zvýraznených slov

- a) **a** mňa nevezmeš
- b) len **aby** prišiel
- c) **čľup** do vody
- d) behal **okolo** domu

4. Pomocné slovesá *začať, začínať, zostať, prestať* sú

- a) limitné
- b) fázové

- c) modálne
- d) sponové.

5. Činné prídavné príslovky:

- a) neskloňujú sa
- b) skloňujú sa podľa vzoru cudzí
- c) skloňujú sa podľa vzoru pekný
- d) skloňujú sa len v pozícii zhodného prívlastku.

6. *Kto chce hýbať svetom, nech najprv pohne sám sebou!*

Ktorá z možností je správna:

- a) chce – plnovýznamové sloveso, nech – spojka, sám – zámeno vymedzovacie;
- b) chce – neplnovýznamové sloveso, nech – spojka, sám – zámeno neurčité;
- c) chce – plnovýznamové sloveso, nech – spojka, sám – zámeno neurčité;
- d) chce – neplnovýznamové sloveso, nech – spojka, sám – zámeno vymedzovacie.

7. Pre slovo *vryl* platia tieto gramatické kategórie:

- a) 3. osoba, singulár, minulý čas, oznamovací spôsob, činný rod, dokonavý vid
- b) 2. osoba, singulár, minulý čas, oznamovací spôsob, trpný rod, nedokonavý vid
- c) 3. osoba, plurál, prítomný čas, rozkazovací spôsob, činný rod, nedokonavý vid.

8. Pomocné slovesá *byť, bývať, zdať sa, vyzerať* sú

- a) limitné
- b) fázové
- c) modálne
- d) sponové.

9. Slovesný tvar *bolo by bývalo* je tvarom

- a) prechodníka
- b) podmieňovacieho spôsobu minulého času
- c) zloženého minulého času
- d) podmieňovacieho spôsobu prítomného času.

10. V ktorej z možností je nesprávne utvorená 2. osoba singuláru rozkazovacieho spôsobu?

- a) padni, buď
- b) umy, bi
- c) jedz, vedz
- d) prikry, uby.

11. Ktorý slovný druh je nositeľom deja?

- a) podstatné mená
- b) prídavné mená
- c) slovesá
- d) príslovky.

12. V ktorej z možností nemajú slovesá rovnaký vid?

- a) natierajú, kupujú, volajú, mávajú
- b) privítaš, ukradneš, pozbieraš, zapíšeš
- c) doveziem, zapáčia, vyvolávame, pripravili
- d) pôsobili, účinkovalo, hádali, krúžkovala.

13. Činné prídavné príslovky prítomné sa

- a) neskloňujú
- b) skloňujú podľa vzoru cudzí
- c) skloňujú podľa vzoru pekný
- d) skloňujú podľa vzoru vysvedčenie.

14. Pomocné slovesá *musieť*, *smieť*, *mať*, *chcieť* sú

- a) limitné
- b) fazové
- c) modálne
- d) sponové.

15. V ktorej z možností je nesprávne utvorená 2. osoba singuláru rozkazovacieho spôsobu?

- a) padni, buď
- b) umy, bi
- c) jedz, vedz
- d) prikry, uby.

16. V ktorej z možností nemajú slovesá rovnaký vid?

- a) natierajú, kupujú, volajú, mávajú
- b) privítaš, ukradneš, pozbieraš, zapíšeš
- c) doveziem, zapáčia, vyvolávame, pripravili
- d) pôsobili, účinkovalo, hádali, krúžkovala.

Príslovky

1. V ktorom riadku je slovo *konečne* príslovkou?

- a) Konečne zasvietilo slniečko.
- b) No, konečne si tu!
- c) Ved', konečne, možné je všetko.
- d) Konečne, gól!

2. Vetnú príslovkou *treba* doplňte do viet a vyjadrite správne s príslušným určitým tvarom slovesa:

- a) prítomného času oznamovacieho spôsobu: V škole dávať pozor.
- b) minulého času oznamovacieho spôsobu: Do školy prísť načas.

- c) budúceho času oznamovacieho spôsobu: Do školy prísť načas.
d) prítomného času podmienovacieho spôsobu: V sobotu upratať celý byt.

3. V ktorej z možností nie sú všetky slová príslovkami?

- a) potme, priateľský, dávno
b) pomaly, dnes, sprava
c) zajtra, možno, plynule.

4. Akým slovným druhom je slovo *okolo* v týchto vetách?

- a) Okolo parku sme vysadili ruže.
b) Všetky deti sa zhýkli okolo mňa.
c) Otec sa vrátil okolo piatej.
d) Okolo prebehlo malé mačiatko.

5. Ktoré z uvedených slovných druhov nie sú plnovýznamové?

- a) príslovky
b) zámená
c) častice
d) číslovky.

6. *Dobre, prídem k vám.* Vo vete je slovo *dobre*:

- a) príslovkou
b) prídavným menom
c) časticou
d) podstatným menom.

7. Keď som išiel *okolo*, srdiečko ma bolelo.

Zvýraznené slovo vo vete je

- a) príslovka,
b) častica
c) predložka
d) citoslovce.

Pomocné slovné druhy

1. V ktorej vete je slovo *prsto* časticou?

- a) Naši rodičia žili prsto.
b) Hodil mu kameň prsto do chrbta.
c) Zaujala ho tým, že bola prsto oblečená.
d) Nerozumiem prsto tomu, že neprišiel.

2. V ktorom riadku je slovo *okolo* predložkou?

- a) Bolo to okolo poludnia.
b) Vrch má výšku okolo tisíc metrov.

- c) Prešiel okolo a vôbec si ma nevšimol.
- d) Musel ísť domov okolo, pretože cesta bola rozkopaná.

3. V ktorom prípade nevyslovíme predložku *so* ako *zo*?

- a) so Stanom
- b) so Zlaticou
- c) so mnou
- d) so starým rodičom.

4. V ktorej vete je častica?

- a) Netelefonuj, veď zajtra sa uvidíme.
- b) Stretol som mamu aj strýka.
- c) Len aby konečne prišiel.
- d) Prečo si neprišiel?

5. Ktoré z uvedených predložkových spojení je správne?

- a) voda k pitiu
- b) odsúdiť na trest odňatia slobody
- c) je za päť minút dvanásť
- d) ísť pre mlieko.

6. Neprišiel, *lebo* ho rozbolel zub.

K akému slovnému druhu patrí zvýraznené slovo?

- a) predložka
- b) spojka
- c) častica
- d) citoslovce.

7. Ktoré z uvedených predložkových spojení je správne?

- a) platil niečo cez tisíc korún
- b) poslali po doktora
- c) maľuje so štetcom
- d) ani jedna z možností.

8. Utvorte ľubovoľné tri jednoduché vety, v ktorých slovo *okolo* bude:

- a) častica
- b) predložka
- c) príslovka.

9. Spojka *ale* je:

- a) podradňovacia
- b) odporovacia
- c) stupňovacia.

10. Predložky *bez, do, od, k, cez* sú:

- a) prvotné
- b) druhotné
- c) podvojný.

11. Predložky *o, po, na, v* sa viažu s

- a) akuzatívom a lokálom
- b) akuzatívom a inštrumentálom
- c) akuzatívom a datívom.

12. Spojky *ale, no, iba, len* sú:

- a) priradovacie
- b) podradovacie.

13. V ktorom riadku sú všetky citoslovčia?

- a) vrah, fuj, hej, chichi
- b) pif-paf, krá-krá, haf-haf.
- c) cupi-lupi, cingi-lingi, ale.

14. Podľa významu sa častice delia na:

- a) uvádzacie, vytyčovacie
- b) primárne, sekundárne
- c) jednoslovné, viacslovné.

POSTUP PRI MORFOLOGICKOM ROZBORE

V predloženom postupe vychádzame z príručky Miloslavy Sokolovej *Kapitolky zo slovenskej morfológie* (Prešov 1995).

Všeobecný postup

1. Vymedziť rozsah a hranice gramatického tvaru. Uvedomte si, že v texte je toľko gramatických tvarov, koľko je lexém. Uviesť základný tvar slova.
2. Urobiť morfematický rozbor porovnávaním najbližších tvarov.
3. Zaradiť rozoberanú jednotku do slovného druhu. V rámci slovného druhu jednotku zaradiť do sémanticko-gramatickej skupiny.
4. Zistiť gramatické kategórie. Neurčovať kategórie: rod, číslo a pád pri adjektívach a adjektíváliách; menný rod pri bezrodových zámenách, pri tvaroch sloviess v prézente; životnosť pri femininách a neutrách; čas pri imperatíve; kategórie spôsob, čas, osobu pri neurčitých tvaroch – prechodníku, neurčitku, prístiach; intenciu pri neplnovýznamových slovesách; slovesný rod pri slovesách, ktoré netvoria pasívum a pod.
5. Zaradiť tvar do skloňovacieho alebo časovacieho typu.
6. Uviesť syntaktickú funkciu tvaru.

Konkretizácia všeobecného postupu podľa slovných druhov

P o d s t a t n é m e n á (substantívum – substantíva)

1. **Pri vymedzovaní tvaru** upozorniť na predložkový pád (*o škole*), viacčložkové vlastné mená (*Nižný Hrušov*), združené pomenovania (*vysoká škola*). Uviesť základný tvar slova (N sg.).
2. **Pri morfematickom rozbores** je základný vzorec:
{prefix – [koreň] – sufix} + {finálová morféma}
3. **Zaradiť medzi podstatné mená:**
 - a) všeobecné meno (apelatívum) – *mesto*
vlastné meno (proprium) – *Prešov*
skupinové antroponymá: etnonymum (*Slovák*) a obyvateľské meno (*Prešovčan*).
 - b) konkrétne (*stôl*),
abstraktné (*zrak*),
nepravé abstraktné (*deň*),
 - c) počítateľné (*jeden stôl*) – nepočítateľné (*krása*),
singulária tantum (pravé abstraktá, látkové, hromadné),
plurália tantum,
č) životné (*študent, chlapec*) – neživotné (*stôl, strom*).
4. **Gramatické kategórie:**
 - a) rod (genus): mužský, ženský, stredný; gramatický (*skala, kameň*) – prirodzený (*muž, žena*),

- b) číslo (numerus): singulár a plurál,
- c) pád (casus): N, G, D, A, L, I – nezávislý (N), závislý (všetky ostatné pády).

5. Zaradiť do skloňovacieho vzoru.

6. Uviesť syntaktickú funkciu vo vete (subjekt, objekt, predikatívum, príslovkové určenie, nezhodný prívlastok, doplnok, prístavok).

P r í d a v n é m e n á (adjektívum – adjektíva)

1. Pri vymedzovaní rozsahu gramatického tvaru brať do úvahy zriedkavé prípady analytického stupňovania (*najviac hokejová tretina*).

2. Základný vzorec morfeomatického rozboru:

{prefix – [koreň] – sufix - (modifikačná morféma)} + {finálová morféma}

3. Pri určovaní slovného druhu zaradiť medzi adjektíva

a) prívlastňovacie:

- individuálne (*kravin, hadov*)
- druhové (*kraví, hadí*)

b) vlastnostné:

- vzťahové (*kravský*)
- prechodné (*slovenský – slovenskejší*)
- akostné (*biely*).

4. Gramatické kategórie:

a) zhoda (kongruencia) v rode, čísle a páde s tvarom nadradeného podstatného mena

b) lexikálno-gramatická kategória stupňovania (gradácia)

stupne – pozitív, komparatív, superlatív; syntetická, analytická gradácia, nepravidelné stupňovanie.

5. Zaradiť do skloňovacieho typu (*pekný, cudzí, matkin, otcov, páví*).

6. Uviesť syntaktickú funkciu vo vete (zhodný prívlastok, predikatívum, doplnok).

Z á m e n á (pronomen – pronominá)

1. Vymedziť rozsah tvaru: a) pri substantívnych zámenách brať do úvahy predložkové pády (aj typy *doň*); b) pri opytovacích a vymedzovacích zámenách sú možné viacslovné tvary (*koľký raz, ten istý*).

2. Morfeomatický rozbor zámen je komplikovaný, časté sú prípady supletívnych koreňových morféme (*my – nás*), nulovej realizácie koreňovej morfémy (*jeho – ho*). Pri neurčitých zámenách ide o derivačné prefixy, koreňové morfémy, derivačné postfixy (*nie-č-í, z-riedk-a-č-o, sotva-č-o, č-í-si, kedy-koľvek*).

3. Zaradiť do slovného druhu.

Zaradiť do sémanticko-gramatickej skupiny:

a) podľa paralely s pomenovacími slovnými druhmi – **substantívne, adjektívne, adverbiálne, numerálne zámená**,

b) podľa lexikálno-sémantických a funkčných rozdielov:

- osobné (základné, privlastňovacie),
 - zvrtné (základné, privlastňovacie),
 - ukazovacie,
 - opytovacie,
 - neurčité,
 - vymedzovacie (kvalitatívne, kvantitatívne).
4. **Gramatické kategórie** – určovať podľa slovnodruhovej paralelnosti zámena s príslušným pomenovacím slovným druhom. Substantívne zámená majú vlastnú kategóriu pádu (určovať ako pri substantívach), rod a číslo sa pri nich uplatňuje osobitne. Adjektívne a numerálne zámená majú kategóriu zhody.
 5. **Zaradiť do skloňovacieho typu.**
 6. **Uviest' syntaktickú funkciu vo vete** (subjekt, objekt, príslovkové určenie, predikatívum, prívlastok, doplnok, prístavok).

Č í s l o v k y (numerále – numeráliá)

1. **Pri vymedzení rozsahu tvaru mať na pamäti pravopis čísloviek:** zloženú číslovku, aj keď sa jej časti píšu oddelene, pokladáme za jednu lexikálnu a gramatickú jednotku. Určiť typ použitia: numerické s tendenciou po nesklonnosti (v matematických úkonoch), nenumerické (v bežnom používaní).
2. **Pri morfematickom rozbere** si uvedomiť neobyčajnú rozmanitosť morfematickej stavby čísloviek (napr. niekoľko koreňových morfém v zložených číslovkách a suffixoidy).
3. **Pri určovaní slovného druhu** mať na zreteli hranice slovného druhu čísloviek: slová typu *veľa*, *málo*, *viac* sú neurčité číslovky v pozícii pred substantívom (*veľa kávy*), slová *koľký*, *tolko* sú zámená.
Klasifikácia čísloviek: podľa morfológických, syntaktických a sémantických vlastností:
 - **primárne číslovky:** základné (*jeden nôž*), skupinové (*jedny nožnice*), násobné adverbialne (*tri razy*), zlomkové (*štvrt'*, *pol*);
 - **sekundárne číslovky:** radové (*prvý návrat*), druhové (*trojaké ovocie*), adjektívne násobné (*dvojnásobný otec*).
4. **Gramatické kategórie** vyplývajú z formálnych vlastností čísloviek, podľa toho či sú substantívne (*boli siedmi*), adjektívne (*siedmi muži*), adverbialne (*tretíkrát*).
5. **Skloňovanie.**
6. **Uviest' syntaktickú funkciu vo vete** (subjekt, objekt, prívlastok, predikatívum, príslovkové určenie, doplnok, prístavok).

S l o v e s á (verbum – verbá)

1. **Vymedziť rozsah a hranice tvaru** – brať do úvahy existenciu zložených slovesných tvarov. Pomôcť si uvedením slovíes v základnom tvare – v neurčitku. Tvary deliť na **určité a neurčité**.

2. Morfematický rozbor: pre zaradenie do časovacieho vzoru je zvlášť dôležité vyčleniť tematickú submorfému pripájajúcu sa ku gramatickej morféme (*rob-í=m, rob-i=t', rob-i=l-0 som, budem rob-i=t'*)

Základný vzorec:

(prefix-koreň-sufix + tematická morfa=finálová morféma + postfixálna koreňová morféma)

ne-vy-ráb-a=me, po-pre-kruc-ov-a=t'.

3. Zaradiť do slovného druhu: tvarmi slovesá sú aj neurčité slovesné tvary. Zaradiť slovesá do sémantickej skupiny:

- a) **plnovýznamové:** činnostné (*písať*)
 - procesné (*chudnúť*)
 - statické (*patríť*)
 - kvalifikačné (*vyzerat'*)
- b) **pomocné:** fázové (*začať*)
 - limitné (*ísť, mať*)
 - modálne (*môcť*)
 - sponové (*byť*)

c) **uviesť intenčnú štruktúru**

d) **zvrätané – nezvrätané.**

4. Gramatické kategórie:

- a) **vid:** dokonavý (*urobiť*) – nedokonavý (*robiť*);
- b) **slovesný rod:** činný (aktívum) – trpný (pasívum);
- c) **spôsob:** oznamovací, podmieňovací, rozkazovací;
- d) **čas:** prítomný, budúci, minulý;
- e) **osoba:** 1., 2., 3. osoba;
- f) **číslo:** jednotné a množné.

5. Zaradiť sloveso do časovacieho vzoru: chytať, rozumieť, niešť, hynúť, trieť, brať, česať, žať, chudnúť, žuť, pracovať, robiť, vidieť, kričať.

6. Uviesť syntaktickú funkciu vo vete: prísudok, podmet, predmet, príslovkové určenie.

Príslovky (adverbium – adverbiá)

- 1. **Vymedziť hranice tvaru:** analytické formy typu *za čerstva, po slovensky, do sucha* chápeme ako jednu jednotku.
- 2. **Pri morfematickom rozbere** zdôvodniť zaradenie adverbií medzi **vlastnostné** alebo **okolnostné** príslovky.
- 3. **Zaradiť medzi príslovky:** podľa významovej modifikácie príslovky:
 - **priestoru** (*doma*)
 - **času** (*včera*)
 - **spôsobu** (*dobře, úmyselne*)
 - **zreteľa** (*ekonomicky*)
 - **predikatívne príslovky zúčastňujúce sa na predikácii (obsahové stavové – bolo zima a modálne predikatívne príslovky bolo treba ísť).**

4. **Príslovka nemá vlastné gramatické kategórie**, pri rozbere treba len upozorniť na prípadnú stupňovateľnosť vlastnostných prísloviiek, odvodených z akostných adjektív.
5. **Príslovky sú nesklonné.**
6. **Uviest' syntaktickú funkciu vo vete:** príslovkové určenie, časť prísudku, nezhodný prívlastok.

P r e d l o ž k y (prepozícia – prepozície)

1. **Vymedziť rozsah predložky:** pozor na zložené druhotné predložky (*v rámci, pod vplyvom, v súvislosti s*).
2. **Morfematicky rozčleniť** zložené predložky ako podvojnú (*popri*) a potrojnú (*spoza*) podľa počtu morfém.
3. **Zaradiť predložku:**
 - a) z hľadiska tvorenia: **prvotné** (*v, s*) – **druhotné** (*popod, kvôli*);
 - b) z hľadiska formy: **jednoduché** (*v*) – **zložené** (*sponad*);
 - c) z hľadiska väzby: **s jedným pádom** (určiť s ktorým), **s viacerými pádmami** (s ktorým ešte okrem pádu v texte);
 - d) z hľadiska zvukovej formy: **slabičné** (*na, vo*) – **neslabičné** alebo **vokalizované** (*so, vo, podo*) – **nevokalizované** (*s, z, pod, bez*).
4. **Podľa významu prvotnej predložky:**
 - a) **priestorové:** kontaktové (*do, na, v, z, cez, po*)
 pozičné (*nad, pod, pri, od, pre*)
 sociatívne (*s, bez*)
 - b) **časové** (*pred, počas, po*).

S p o j k y (konjunkcia – konjunkcie)

1. **Vymedziť rozsah jednotky:** pozor na viacslovné typy (*len čo, nielen – ale aj*).
 2. **Jednomorfémové** (*a, že*) a **viacmorfémové** (*ibaže*) **spojky**.
 3. **Zaradiť spojky medzi:**
 - a) **prvotné (primárne) – druhotné (sekundárne);**
 - b) **jednočlenné – viacčlenné** (opakované: *aj-aj*, zložené: *a predsa, ako keď*);
 - c) **parataktické:** zlučovacie, odporovacie, vylučovacie, stupňovacie, vysvetľovacie, dôsledkové, prípustkové;
hypotaktické: prísudkové, predmetové, podmetové, príslovkové, prívlastkové, doplnkové.
- Spájacie výrazy** (*taký, že; ktorý*) **majú význam spojok.**

Č a s t i c e (partikula – partikuly)

1. **Vymedziť rozsah jednotky** (vzhľadom na viacslovné častice – *už aj, asi sotva*).
2. **Zaradiť častice** podľa klasifikačných kritérií:

- a) **uvádzacie:** – pripájacie (*a, nuž*);
 – pobádacie (*nech*);
- b) **vytyčovacie:** – vysvetľovacie (*respektíve*);
 – zdôrazňovacie (*iba, až*);
- c) **hodnotiace:** (*hej, asi nie, možno*).
 Hodnotiace častice tvoria jednočlenné vety: *Dobre. Možno.*

C i t o s l o v c i a (interjekcia – interjekcie)

1. **Vymedziť rozsah jednotky.**
2. **Zaradenie podľa klasifikačných kritérií:**
 - a) formálnych: **primárne** (*brr, ach*)
sekundárne (z verb – *vitaj, hybaj* a substantív – *pánečku*);
 - b) obsahových: **vlastné** – **citové** (kladné – *ej*, záporné – *fuj*);
 – **vôľové** (*hej, marš*);
zvukomalebne (*mééé*).
3. **Citoslovčia tvoria jednočlenné vety.** – *Chacha! Vitaj!* Osobitne hodnotíme tzv. slovesné citoslovčia vo funkcii predikátu – *Ona mu tresk po hlave.*

KONTROLNÉ OTÁZKY

1. Podstata morfológie. Jej vzťah k iným rovinám jazyka.
2. Podstata, vývin a delenie slovných druhov v slovenčine.
3. Morfológické kategórie. Podstata a charakteristika.
4. Morfológický typ slovenčiny.
5. Gramatický tvar slova.
6. Prechodné javy medzi slovnými druhmi.
7. Podstatné mená. Definícia a lexikálno-gramatické vlastnosti.
8. Klasifikácia podstatných mien.
9. Morfológické kategórie podstatných mien.
10. Deklinácia substantív. Pojem tvarotvorného základu a skloňovacieho vzoru.
11. Homonymita a synonymita pádových prípon. Dvojtvary.
12. Centrálné, postcentrálné a periferné skloňovacie vzory substantív.
13. Skloňovanie podstatných mien ženského rodu.
14. Adjektívno-substantívne a nepravidelné skloňovanie feminín.
15. Skloňovanie životných podstatných mien mužského rodu.
16. Skloňovanie neživotných podstatných mien mužského rodu.
17. Skloňovanie podstatných mien stredného rodu.
18. Skloňovanie cudzích substantív.
19. Prechod iných slov k substantívam.
20. Prídavné mená. Definícia a lexikálno-gramatické vlastnosti.
21. Gramatické kategórie prídavných mien.
22. Klasifikácia prídavných mien. Charakteristika skupín.
23. Stupňovanie prídavných mien.
24. Skloňovanie prídavných mien.
25. Vzťah adjektív k iným slovným druhom.
26. Zámená. Definícia a lexikálno-gramatické vlastnosti.
27. Klasifikácia zámen.
28. Gramatické kategórie zámen.
29. Ukazovacie a opytovacie zámená. Charakteristika a skloňovanie.
30. Osobné a zvrätne zámená. Charakteristika a skloňovanie.
31. Vymedzovacie a neurčité zámená. Charakteristika a skloňovanie.
32. Číslovky. Definícia a lexikálno-gramatické vlastnosti.
33. Klasifikácia čísloviek.
34. Gramatické kategórie čísloviek.
35. Základné číslovky. Charakteristika a skloňovanie.
36. Skupinové číslovky.
37. Násobné číslovky.
38. Radové číslovky.
39. Druhé číslovky a číselné podstatné mená.
40. Číslovky a iné slovné druhy.

- 41.Sloveso: definícia, lexikálno-gramatické vlastnosti.
- 42.Sloveso ako systém tvarov.
- 43.Klasifikácia a gramatické kategórie slovies.
- 44.Pomocné slovesá, definícia a klasifikácia.
- 45.Pojem slovesnej intencie v slovenčine.
- 46.Intenčné typy.
- 47.Zmeny a úprava slovesnej intencie.
- 48.Pojem slovesného vidu v slovenčine.
- 49.Tvorenie nedokonavého vidu.
- 50.Obojvidové a jednovidové slovesá.
- 51.Slovesný rod v slovenčine.
- 52.Slovesný spôsob v slovenčine.
- 53.Slovesný čas. Kategória zhody.
- 54.Morfematická štruktúra slovesných tvarov.
- 55.Časovanie slovies.
- 56.Pojem slovesných tvarov.
- 57.Tvorenie jednotlivých slovesných tvarov.
- 58.Produktívne a neproduktívne slovesné vzory.
- 59.Príslovky: definícia, lexikálno-gramatické vlastnosti.
- 60.Klasifikácia a tvorenie prísloviak.
- 61.Stupňovanie prísloviak.
- 62.Príslovky a iné slovné druhy.
- 63.Predložky: definícia, lexikálno-gramatické vlastnosti.
- 64.Delenie a charakteristika predložiek.
- 65.Predložky v rámci jednotlivých pádov.
- 66.Gramatický význam predložiek.
- 67.Predložky a iné slovné druhy.
- 68.Spojky: definícia a delenie.
- 69.Charakteristika hypotaktických spojok.
- 70.Charakteristika parataktických spojok.
- 71.Poloha spojok vo vete.
- 72.Vzťah spojok k iným slovným druhom.
- 73.Častice: definícia, lexikálno-gramatické vlastnosti.
- 74.Klasifikácia a funkcie častíc.
- 75.Formálna stránka a poloha častíc vo vete.
- 76.Častice a iné slovné druhy.
- 77.Citoslovčia: definícia a delenie.
- 78.Charakteristika citoslovciak.
- 79.Funkcie citoslovciak.
- 80.Citoslovčia a iné slovné druhy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Všeobecné otázky morfológie

1. Bujalka, A. – Dubníček, J.: Slovenský jazyk II. Morfológia. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2002. 165 s.
2. Czambel, S.: Rukoväť spisovnej reči slovenskej. 3. vyd. Martin 1919.
3. Dolník, J.: Koncepcia novej morfológie slovenského jazyka. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 4, s. 193-210.
4. Dvonč, L.: Dynamika slovenskej morfológie. Bratislava: SAV 1984. 124 s.
5. Horecký, J. – Buzássyová, K. – Bosák, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda 1989. 440 s.
6. Horecký, J.: Morfematická štruktúra slovenčiny. Bratislava: SAV 1964. 194 s.
7. Jacko, J.: Slovenská morfológia v škole. Bratislava: SPN 1974. 232 s.
8. Kesselová, J.: Morfológia v komunikácii detí. Prešov: Vydavateľstvo Anna Nagyová 2003. 149 s.
9. Letz, B.: Gramatika slovenského jazyka. Bratislava 1950. 566 s.
10. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava: SNP 1994. 168 s.
11. Morfológia slovenského jazyka. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1966. 896 s.
12. Ondrus, P.: Morfológia spisovnej slovenčiny. Bratislava: SPN 1964. 250 s.
13. Ondruš, Š. – Sabol, J.: Úvod do štúdia jazykov. Bratislava: SPN 1987. 344 s.
14. Oravec, J. – Bajzíkova, E. – Furdík, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia. 1. vyd. Bratislava: SPN 1984. 232 s.
15. Oravec, J.: Pol storočia vo výskume slovenskej gramatiky. In: Slovenská reč, 34, 1969, č. 3, s. 129-137.
16. Pauliny, E.: Krátka gramatika slovenská. Bratislava: SPN 1997. 216 s.
17. Ružička, J.: Sporné otázky slovenskej morfológie. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 3-19.
18. Sokolová, M.: Kapitoly zo slovenskej morfológie. Prešov: Slovacontract 1995. 178 s.
19. Sokolová, M. – Vojteková, M. – Mirosławska, W. – Kysel'ová, M.: Slovenčina a poľština. Synchronne porovnanie s cvičeniami. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2012. 336 s.

Podstatné mená

1. Buffa, F.: Formy plurálu typu húsence/húsatá v slovenčine. In: Slovenská reč, 38, 1973, č. 3-4, s. 151-154.
2. Dvonč, L.: Tvorenie ženských priezvisk od mužských priezvisk cudzieho pôvodu. In: Kultúra slova, 30, 1996, s. 280-285.
3. Dvonč, L.: Cudzie podstatné mená s rozdielom medzi pravopisom a výslovnosťou z hľadiska skloňovania. In: Kultúra slova, 12, 1978, s. 241-246.
4. Dvonč, L.: Cudzie ženské priezviská. In: Slovenská reč, 24, 1959, s. 98-102.

5. Dvonč, L.: Dat. a lok. sg. substantív typu človek. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 2, s. 62-93.
6. Dvonč, L.: Ešte o skloňovaní a pravopise niektorých cudzích podstatných mien. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 2, s. 102-108.
7. Dvonč, L.: Forma gen. pl. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 4, 1950, s. 96-124.
8. Dvonč, L.: Forma gen. pl. feminín a neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 4, 1950, s. 96-124.
9. Dvonč, L.: Gramatický rod a skloňovanie substantíva knieža. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 3, s. 182-188.
10. Dvonč, L.: K štylistickým rozdielom v dvojtvaroch podstatných mien. In: Jazykovedné štúdie, 8. Bratislava, SAV 1965, s. 160-187.
11. Dvonč, L.: Karta – gen. pl. kariet/karát. In: Slovenská reč, 18, 1963, č. 6, s. 343-346.
12. Dvonč, L.: Kategória množného čísla pri vlastných menách v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 10, 1959, s. 138-150.
13. Dvonč, L.: Nesklonné cudzie mužské priezviská a rodné mená. In: Slovenská reč 44, 1979, č. 4, s. 231-237.
14. Dvonč, L.: O skloňovacích tvaroch podstatných mien. In: Slovenská reč, 16, 1950/51, s. 24-28.
15. Dvonč, L.: Rod pomnožných miestnych názvov na -y, -e v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 12. Bratislava, Veda 1974, s. 76-88.
16. Dvonč, L.: Skloňovanie mien osôb alebo zvierat použitých na označenie neživých vecí. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 290-294.
17. Dvonč, L.: Skloňovanie podstatných mien vzoru vysvedčenie. In: Slovenská reč, 49, 1979, č. 6, s. 359-365.
18. Dvonč, L.: Substantíva typu kuli a Sardou v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 3, 1949, s. 129-137.
19. Dvonč, L.: Z problematiky podstatných mien. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 21-30.
20. Dvonč, L.: Ženské podstatné meno zoo. In: Slovenská reč, 29, 1964, č. 3, s. 187-188.
21. Dzendzelivská, N.: Morfológia súčasného spisovného jazyka. Podstatné meno. Konspekt prednášok. Užhorod 2000.
22. Horák, G.: Gramatický vzor. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 300-304.
23. Horák, G.: O tak zvanom absolútnom akuzatíve. Slovenská reč, 22, 1957, č. 3, s. 177-183.
24. Jacko, J.: Genitív mužských pomnožných miestnych názvov v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 5, s. 302-309.
25. Jacko, J.: Poznámky k vzorom dlaň a kost'. In: Slovenská reč, 39, 1974, č. 1, s. 40-46.
26. Jacko, J.: Skloňovanie substantív rifle, džinsy a ich derivaty. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 4, s. 254-255.
27. Keder, A.: Gen. sg. niektorých substantív typu prezent. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 217-223.

- 28.Koncová, M.: Galicizmy atašé a chargé. In: Slovenská reč, 65, 2000, č. 4, s. 203-209.
- 29.Králi, L.: O názvoch menových jednotiek pobaltských republík a ich skloňovanie v slovenčine. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 3, s. 159-164.
- 30.Kredátusová, J.: Slovenské a ukrajinské substantíva transpozičnej kategórie – sufixačný spôsob tvorenia. In: Studia Slovakistica 4. Українсько-словацькі діалоги. Мовознавство. Ужгород 2004, s. 105-109.
- 31.Kredátusová, J.: Nové slová – substantíva – utvorené pomocou cudzojazyčných predpôn a prefixoidov: (slovensko-ukrajinský porovnávací aspekt). In: Ukrajnistika v slovanskom kontexte na začiatku nového tisícročia: jazykovedný zborník vedeckých štúdií venovaný životnému jubileu doc. PhDr. Zuzany Hanudelovej, CSc. [Editorka: Mária Čižmarová]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009, s. 247-265.
- 32.Kredátusová, J.: Nové substantíva s cudzojazyčným komponentom vo funkcii prefixu v slovenčine a v ukrajínčine In: Hľadanie ekvivalentností IV.: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie rusistov, konanej v dňoch 11. – 13. septembra 2008 na KRaT IRUS FF PU v Prešove. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009, s. 141-156.
- 33.Kredátusová, J.: Nová substantívna lexika v ukrajinsko-slovenskom aspekte (vybrané porovnávacie štúdie). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013. 170 s.
- 34.Marsinová, M.: Genitív plurálu pri feminínach typu kazeta – kaziet. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 5, s. 302-308.
- 35.Marsinová, M.: Nominatív plurálu v type sudca. In: Slovenská reč, 36, 1971, č. 2, s. 79-85.
- 36.Marsinová, M.: Skloňovanie miestnych mien typu Jastrabie. In: Slovenská reč, 15, 1949/1950, s. 299-308.
- 37.Miko, F.: K otázke vokatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 32-40.
- 38.Miko, F.: Niektoré typy nominatívu. In: Slovenská reč, 25, 1960, č. 1, s. 25-38.
- 39.Miko, F.: Rod, číslo a pád podstatných mien. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1962. 254 s.
- 40.Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1994. 166 s.
- 41.Navrátíl, L.: Skloňovanie substantív. Nitra: Enigma 1996. 81 s.
- 42.Ološtiak, M. – Gianitsová-Ološtiaková, L.: Deklinácia prevzatých substantív v slovenčine. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 152 s.
- 43.Ološtiak, M.: O prechýľovaní cudzích priezvisk v slovenčine. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 5, s. 298-308.
- 44.Ološtiak, M.: O skloňovaní zemepisných názvov typu New Orleans. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 6, s. 380-382.
- 45.Ološtiak, M.: Skloňovanie anglických antroponým v slovenčine. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 4-5, s. 211-224.

46. Ološtiak, M.: Výslovnosť a skloňovanie názvov klubov NHL. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 5-6, s. 302-317.
47. Oravec, J.: Lokál s príponou -i pri vzore dub. In: Kultúra slova, 3, 1969, s. 41-45.
48. Oravec, J.: Podstata záporového genitívu v súčasnej slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 81-91.
49. Oravec, J.: Rozhraničenie prípon -a/-u v genitíve sg. vzoru dub. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 161-169.
50. Palkovič, K.: Rod podstatných mien v slovenčine. In: Slovenská reč, 44, 1971, č. 1, s. 38-44.
51. Pauliny, E.: Genitív plur. žen. typu bodka – bodiek. In: Slovo a tvar, 2, 1948, s. 44-46.
52. Pauliny, E.: Genitív sg. vzoru dub. In: Slovo a tvar, 3, 1949, s. 41-43.
53. Pauliny, E.: Krátka gramatika slovenská. Bratislava: SPN 1997. 216 s.
54. Sabol, J.: Frekvencia deklinačných typov feminín v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 27, 1976, s. 45-53.
55. Sabol, J.: Frekvencia deklinačných typov neutier v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 42, 1977, s. 193-204.
56. Sabol, J.: Skloňovanie slovenských priezvisk na -o. In: Slovenská reč, 30, 1965, s. 89-92.
57. Schenk, R.: K morfológickým kategóriám mužských podstatných mien. In: Slovenská reč, 22, 1955.
58. Smiešková, E.: Genitív pl. podstatného mena deka. In: Slovenská reč, 24, 1959, č. 3, s. 178-181.
59. Sokolová, M. – Jarošová, A.: Optimalizácia gramatickej charakteristiky substantív v Slovníku súčasného slovenského jazyka. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 4, s. 212-220.
60. Sokolová, M.: Nový deklinačný systém slovenských substantív. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 338 s.
61. Štolc, J.: Poznámka o genitíve singuláru maskulín na -a/-u. In: Slovenská reč, 36, 1971, č. 1, s. 39-43.

Prídavné mená

1. Bujalka, A.: O vzťahových prídavných menách s adjektívno-substantívnym základom. In: Slovenský jazyk a literatúra v škole, 19, 1972/73, s. 40-43.
2. Dvonč, L.: Dva sporné tvary druhových privlastňovacích prídavných mien. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 3, s. 169-174.
3. Horák, G.: K problému zaradenia živočíšnych prídavných mien. In: Slavica Pragensia, 4, 1962, s. 399-403.
4. Horák, G.: K významovému roztriedeniu prídavných mien. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 30-34.
5. Horecký, J.: Prídavné mená na -lý. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 338-342.
6. Horecký, J.: Prídavné mená od názvov miest. In: Kultúra slova, 31, 1997, s. 134-138.

7. Kočiš, F.: Prídavné mená strojný a strojový. In: Slovenská reč, 28, 1963, č. 6, s. 369-372.
8. Koperdan, Š.: Sémanticko-morfologická klasifikácia prídavných mien v slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 325-338.
9. Kopina, J.: Miesto živočíšnych adjektív medzi sekundárnymi prídavnými menami. In: Slovenská reč, 45, 1980, s. 108-112.
10. Majtán, M.: Adjektívum zázrivý – proprium Zázrivá v slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 6, s. 336-339.
11. Nabělková, M.: Vzťahové adjektíva v slovenčine. Bratislava: Veda 1993. 208 s.
12. Sabol, J.: Členenie privlastňovacích adjektív. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 5, s. 293-297.
13. Sekvent, K.: Morfematické aspekty slovenských adjektív na -ský/sky odvodené od francúzskych zemepisných názvov. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 4, s. 193-210
14. Buzássyová, K.: Príspevok k vymedzeniu neutralizácie v kategórii stupňovania. In: Jazykovedný časopis, 30, 1979, s. 6-17.
15. Buzássyová, K.: Špecifika stupňovania v slovenčine. In: SAS, 13, 1984, s. 135-150.
16. Horák, G.: Stupňovateľnosť prídavných mien. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 93-99.
17. Horecký, J.: Poznámka o využití superlatívu. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 6, s. 346-349.
18. Horecký, J.: Zložené prídavné mená v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava: Veda 1977, s. 131-137.
19. Nabělková, M.: Paradigmatika prídavných mien – východisko aj výsledok ich syntagmatickej realizácie. In: Jazykovedný časopis, 48, 1997, s. 89-103.
20. Nabělková, M.: Variantnosť ako prvok dynamiky v adjektívnej paradigmatike. In: Slovenská reč, 61, 1996, s. 257-266.
21. Oravec, J.: Predpoklady pre zvládnutie pravopisu adjektív. In: Slovenský jazyk a literatúra v škole, 8, 1962, s. 102-106.
22. Pauliny, E.: O vývine kongruentného skloňovania. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 3-12.
23. Tibenská, E.: Synonymia adjektív. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 294-305.

Zámená

1. Bajžíková, E.: Sémantika ukazovacích zámen v textovej syntaxi. In: Jazykovedné štúdie. 16. Bratislava: Veda 1980, s. 123-126.
2. Bajžíková, E.: Ukazovacie zámená v textovej syntaxi. In: Zborník FF UK. Philologia. 30. Bratislava, SPN 1979, s. 19-24.
3. Keder, A.: Genitívny tvar zvrátného zámena v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 6, s. 362-366.
4. Kesselová, J.: Komunikačno-pragmatický status osobných zámen v súčasnej hovorenej komunikácii. In: Slovenská reč, 70, 2005, č. 3, s. 129-141.

5. Navrátil, L.: Prídavné mená – zámená – číslovky. Nitra: Enigma, 1998. 84 s.
6. Ondrus, P.: Klasifikácia a systematický opis zámen v slovenčine. In: Slovenská reč, 33, 1973, s. 209-219.
7. Oravec, J.: K otázke tzv. určovacích zámen. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 40-48.
8. Oravec, J.: Osobné zámená v podmete. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 199-206.
9. Oravec, J.: Sporné otázky pri zámenách. In: Slovenská reč, 21, 1956, č. 1-2, s. 44-48.
10. Oravec, J.: Vymedzovacie zámená v slovanských spisovných jazykoch. In: Slovenská reč, 33, 1968, s. 137-146.
11. Peciar, Š.: Ešte o používaní tvarov *na neho / naňho / naň*. In: Slovenská reč, 51, 1986, s. 295-297.
12. Peciar, Š.: Tvary a používanie zámen *sám, sama, samo a samý, -á, -é*. In: Slovenská reč, 44, 1979, s. 125-126.
13. Pisárčiková, M.: Cez mňa? In: Kultúra slova, 28, 1994, s. 55-56.
14. Rybák, J.: K systému ukazovacích zámen. In: Slovenská reč, 34, 1969, s. 358-362.
15. Rybák, J.: K významu neurčitých zámen so -si a -nie. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 236-242.
16. Rybák, J.: Poznámky k opozícii slov *tuto – tuhľa, tamto – tamhľa*. In: Slovenská reč, 37, 1972, č. 3, s. 151-158.
17. Sabol, J.: Ešte raz o neurčitosti zámen. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 1, s. 42-45.
18. Sabol, J.: Slovo čim v platnosti zámena, častice, a spojky. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 50-55.
19. Šikra, J. – Furdík, J.: Príspevok k vymedzeniu a klasifikácii zámen z konfrontačného hľadiska (na materiáli angličtiny a slovenčiny). In: Jazykovedný časopis, 33, 1982, s. 132-143.

Číslovky

1. Horák, G.: Číslovky v školskej praxi a jazyková kultúra. In: O slovenčine pre slovenčinárov. 2. Bratislava, 1973, s. 30-50.
2. Horecký, J.: Poznámka k slovám typu jednorazový. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 315-317.
3. Ivanová-Šalingová, M.: Z problematiky čísloviek a číselných výrazov. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 179-184.
4. Ivanová-Šalingová, M.: Z problematiky čísloviek a číselných výrazov (dokončenie). In: Slovenská reč, 35, 1970, č. 4, s. 228-235.
5. Kačala, J.: Zložené číslovky so základom jeden. In: Kultúra slova, 30, 1996, s. 123.
6. Kráľ, A.: Pravidlá slovenskej výslovnosti. Bratislava: Veda 1984, 1988, 1996.

7. Marsinová, M.: Násobiť (deliť) stom alebo tisícom. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 49-53.
8. Miko, F.: Prívlastok pri základných číslovkách. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 5, s. 295-300.
9. Ondrus, P.: Číslovky v slovenčine. In: Slovenská reč, 27, 1962, č. 4, s. 223-234.
10. Ondrus, P.: Čítanie spájacích symbolov v počtových úkonoch a číslovky. In: Slovenská reč, 33, 1968, s. 97-104.
11. Ondrus, P.: Číslovky v súčasnej spisovnej slovenčine. Bratislava: Univerzita Komenského 1969. 147 s.
12. Oravec, J.: Vyjadrovanie rozsahu, veľkosti, rozmerov. In: Kultúra slova, 1, 1967, s. 202-205.
13. Peciar, Š.: Nula celých, či nula celá? In: Slovenská reč, 23, 1958, č. 2, s. 117-119.
14. Peciar, Š.: O používaní zlomkových výrazov. In: Slovenská reč, 41, 1976, s. 201-212.
15. Peciar, Š.: Poznámky o niektorých druhoch čísloviek. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 50.
16. Považaj, M.: Dvetisíc či dvatisíc. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 238-239.
17. Považaj, M.: Päť celých päť desatín. In: Kultúra slova, 29, 1995, s. 245.
18. Sabol, F.: Nové vymedzenie čísloviek. In: Slovenská reč, 51, 1993, s. 302-305.
19. Štolc, J.: Niekoľko poznámok o číslovkových tvaroch. In: Slovenská reč, 35, 1970, s. 365-368.

Slovesá

1. Baláž, P.: Slovenský vid v slovenčine ako cudzom jazyku. In: Studia Academica Slovaca. 14. Red. J. Mistrík. Bratislava, Alfa 1985, s. 35-55.
2. Breznen, B.: Algoritmus na analýzu a syntézu slovesných tvarov v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 37, 1986, č. 1, s. 46-54.
3. Bujukliev, I.: K histórii jednoduchých minulých slovesných časov. In: Slavica Slovaca, 30, 1995, č. 2, s. 100-104.
4. Dolník, J.: Kontextová sémantická vlastnosť slovesa. In: Jazykovedný časopis, 32, 1981, č. 1, s. 25-32.
5. Dvonč, L.: O časovaní slovesa *kecať*. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 1, s. 26-29.
6. Dvonč, L.: Trpné prídavné vzorov *biť, vidieť, česať a držať*. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 205-212.
7. Dvonč, L.: Trpné prídavné vzoru *volať a rozumieť*. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 6-17.
8. Dvonč, L.: Trpné prídavné vzoru *brať*. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 354-371.

9. Dvonč, L.: Trpné prídavné vzoru *triet'*. In: Slovenská reč, 27, 1962, s. 129-144.
10. Dvonč, L.: Tvary trpného prídavného v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 3, s. 129-136.
11. Dvonč, L.: Tvorenie tvarov imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 2, s. 65-77.
12. Dvonč, L.: Tvorenie tvarov imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 68, 2003, č. 2, s. 65-77.
13. Findra, J.: Sémantická divergencia a sloveso *vytesniť*. In: Slovenská reč, 77, 2012, č. 5-6, s. 312-318.
14. Giger, M.: Recipientné pasívum v slovenčine. In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 1, s. 37-43.
15. Horák, G.: K problému predminulého času v slovenčine. In: Slovenská reč, 22, 1957, s. 342-352.
16. Horák, G.: Predikačné kategórie slovenského slovesa. In: Jazykovedný časopis, 18, 1967, č. 1, s. 3-13.
17. Horák, G.: Sekundárne funkcie času a spôsobu v slovenčine. In: O slovenčine pre slovenčinárov 3. Bratislava 1975, s. 18-42.
18. Horák, G.: Slovesné kategórie osoby, času, spôsobu a ich využitie. Bratislava: Veda 1993. 173 s.
19. Horecký J.: Slovesá *točiť*, *krútiť* a *obracať*. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 1, s. 32-36.
20. Horecký, J.: Intencia slovesného deja ako gramatická kategória. In: Slovenská reč, 55, 1990, č. 6, s. 343-352.
21. Horecký, J.: O tvorení sloves predponami. In: Slovenská reč, 22, 1957, s. 141-159.
22. Horecký, J.: Sémantické a derivačné pole sloves *ísť* a *chodiť*. In: Slovenská reč, 1999, 64, č. 4, s. 202-208.
23. Horecký, J.: Sémantické pole slovesa *padáť*. In: Slovenská reč, 64, 1999, č. 2, s. 83-91.
24. Horecký, J.: Vidové dvojice pri odvodzovaní. In: Slovenská reč, 57, 1992, č. 1, s. 38-40.
25. Ivanová-Šalingová, M.: Väzba sloves s významom „bit“ v slovenčine a češtine. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 1, s. 3-13.
26. Janočková, N.: Slovo tvorné a sémantické súvislosti slovesného vidu v slovenčine (k štatútu slovesného vidu v slovenčine). In: Slovenská reč, 69, 2004, č. 2, s. 65-84.
27. Jarošová, A.: Vidová opozícia a vidová korelácia v slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 64, 2013, č. 1, s. 5-47.
28. Juhásová, E.: Existenciálny význam sloves *byť* a *mať* v slovenčine a bulharčine. In: Slavica Slovaca, 41, 2006, č. 1, s. 32-39.
29. Kačala, J.: Neosobné slovesá so slovo tvorným formantom sa. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 6, s. 321-327.
30. Kačala, J.: Pojem intencie slovesného deja v slovenskej jazykovede. In: Studia Academica Slovaca. 6. Bratislava, Alfa 1977, s. 231-235.

31. Kačala, J.: Pojem nespojitej prechodníkovej konštrukcie. In: Slovenská reč, 72, 2007, č. 4, s. 193-203.
32. Kačala, J.: Sémantika slovesa a intencia slovesného deja (K jazykovému vyjadreniu kategórie času a priestoru). In: Jazykovedný časopis, 39, 1988, č. 2, s. 129-143.
33. Kačala, J.: Slovesá typu *sviatkovať* v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. XIII. Bratislava, VEDA SAV 1977, s. 147-156.
34. Kačala, J.: Slovesá v spojeniach so substantívom *pozornosť*. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 3, s. 139-146.
35. Kačala, J.: Slovesný rod a pasívum v spisovnej slovenčine. In: O slovenčine pre slovinčinárov. Bratislava 1975, s. 106-130.
36. Kačala, J.: Sloveso ako sémantická štruktúra vety. Bratislava: Veda 1989. 250 s.
37. Kačala, J.: Využívanie slovesného vidu. In: Slovenská reč, 46, 1981, č. 2, s. 106-109.
38. Kačala, J.: Zámernosť a nezámernosť ako komponenty sémantiky slovesa. In: Jazykovedný časopis, 31, 1980, č. 2, s. 131-139.
39. Kočiš, F.: Slovesá *ísť, bežať, plávať, letieť* ako prechodné slovesá. In: Slovenská reč, 45, 1980, s. 13-20.
40. Krajčovič, R.: Vývin paradigmy slovesa byť v strednej slovenčine, srbčine a chorvátčine. In: Slavica Slovaca, 30, 1995, č. 2, s. 138-142.
41. Krupa, V.: Časové a priestorové súradnice slovesa. In: Jazykovedný časopis, 29, 1978, č. 1, s. 24-32.
42. Kyseľová, M. – Ivanová, M.: Sloveso vo svetle kognitívnej gramatiky. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013. 248 s.
43. Lifanov, K.: Zánik menných tvarov trpných prídavných v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 74, 2009, č. 4, s. 193-203.
44. Lovás, R.: Konverzia sloviess na substantíva. In: Jazykovedný časopis, 32, 1981, č. 1, s. 33-42.
45. Marsinová, M.: Sémantický rozbor sponových sloviess. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.
46. Marsinová, M.: Slovesá motivované číslovkami. In: Slovenská reč, 44, 1979, č. 6, s. 328-334.
47. Miko, F.: Prítomný čas oznamovacieho spôsobu vo výzvovej funkcii. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.
48. Miko, F.: Prítomný čas oznamovacieho spôsobu vo výzvovej funkcii. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 51-54.
49. Nemcová, E.: Sémantická analýza verb dicenti. Bratislava: Veda 1991. 136 s.
50. Nolte, G.: O snahovom préterite a potenciálnom présente v slovenčine. In: Slovenská reč, 51, 1986, s. 72-76.
51. Ondrejovič, S.: Medzi slovesom a vetou. Problémy slovesnej konverzie. 1. vyd. Bratislava: Veda 1998. 128 s.
52. Ondrejovič, S.: O niektorých otázkach slovesnej konverzie. Jazykovedný časopis, 33, 1982, č. 1, s. 43-51.

53. Ondrejovič, S.: Sémantika slovíes *zdediť* – *zanechať* – *odkázať*. In: Slovenská reč, 47, 1982, s. 204-212.
54. Ondrejovič, S.: Verba dandi et accipiendi ako lexikálno-sémantická skupina. In: Jazykovedný časopis, 35, 1984, č. 1, s. 39-54.
55. Ondrus, P.: Neplnovýznamové slová a systém slovných druhov v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. XII. Bratislava, Veda SAV 1974. S. 118-121.
56. Oravec, J.: Slovenský model v tvorení nedokonavého vidu. In: Jazykovedné štúdie. XII. Bratislava: Veda SAV 1974, s. 103-117.
57. Oravec, J.: Teoretické predpoklady opisu významovej stavby slovíes. In: Slovenská reč, 49, 1984, č. 1, s. 6-13.
58. Oravec, J.: Tvorenie nedokonavého vidu. In: O slovenčine pre slovenčinárov. Bratislava 1975, s. 71-105.
59. Oravec, J.: Väzba slovíes v slovenčine. Bratislava: SPN 1967. 392 s.
60. Oravec, J.: Zvratné zámeno sa vo funkcii objektu. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1977, s. 217-225.
61. Oravec, J.: Zvratné zámeno si v objektovej funkcii. In: Slovenská reč, 40, 1975, s. 193-201.
62. Páleš, E.: Sémantické roly slovenských slovíes. In: Jazykovedný časopis, 41, 1990, s. 30-47.
63. Paňko, J.: Implicitné pomocné sloveso v štruktúre predikátu. In: Slavica Slovaca, 15, 1980, č. 1, s. 29-35.
64. Paňko, J.: Vertifikácia charakteristiky modálnych slovíes. In: Jazykovedný zborník. 12. Rossia Slovaca. Bratislava, SPN 1992. s. 113-120.
65. Pauliny, E.: Poznámky k pomocným slovesám a k významu pádov. In: Slovenská reč, 45, 1980, č. 3, s. 165-174.
66. Pauliny, E.: Štruktúra slovenského slovesa. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení 1943. 116 s.
67. Pauliny, E.: Štruktúra slovenského slovesa. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1943. 112 s.
68. Pauliny, E.: Tvorenie imperatívu v spisovnej slovenčine. In: Slovo a tvar, 1, 1947, s. 103-105.
69. Pauliny, E.: Vývin opisného pasíva v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1977, s. 225-231.
70. Peciar, Š.: K problému čisto vidových predpôn. In: Jazykovedný časopis, 1968a, 19, č. 1-2, s. 216-230.
71. Peciar, Š.: Neproduktívne a nepravidelné vidové alternácie v slovenčine. In: Slovenská reč, 10, 1968 b, s. 154-162.
72. Považaj, M.: Prítomné činné prídavné slovo typu *vládnuci*. In: Kultúra slova, 26, 1992, s. 259-265.
73. Rothstien, R. A.: Príspevok ku klasifikácii slovenských slovíes. In: Slovenská reč, 48, 1983, č. 6, s. 356-363.
74. Ružička, J.: Činnostné a stavové slovesá. In: Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 4-17.

75. Ružička, J.: Ešte raz o triedení slovenských slovies. In: Jazykovedný časopis, 7, 1953, s. 135-168.
76. Ružička, J.: Kategória osoby. In: Jazykovedný časopis, 18, 1967, s. 61-63.
77. Ružička, J.: O tvorení trpného prídavia. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 175-178.
78. Ružička, J.: Poznámka o pasíve. In: Kultúra slova, 8, 1974, s. 187-188.
79. Ružička, J.: Príspevok ku skladbe slovesa *byť* – *som*. In: Slovenská reč, 18, 1952/53, s. 398-405.
80. Ružička, J.: Valencia slovies a intencia slovesného deja. In: Jazykovedný časopis, 19, 1968, s. 50-56.
81. Ružičková, E.: O konštrukciách so slovesami pocitu. In: Jazykovedné štúdie. XIII. Bratislava: Veda SAV 1977, s. 243-250.
82. Rybák, J.: O antepreteriálnych tvaroch slovesa *byť*. In: Slovenská reč, 40, 1975, č. 1, s. 55-57.
83. Sabol, J.: Z morfológie slovenského slovesa. In: Jazykovedné štúdie. 13. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1977, s. 251-257.
84. Sekaninová, E.: Lexikálno-sémantické rady slovies označujúcich pocity fyzickej bolesti v ruštine a slovenčine. In: Slavica Slovaca, 18, 1983, č. 3, s. 217-225.
85. Sekaninová, E.: Semantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine. Bratislava: Veda 1980. 199 s.
86. Smirnov, L.: Poznámka o prenesenom používaní tvarov pretérita v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 29, 1964, s. 137-139.
87. Sokolová, M. – Bónová, I.: Tvorenie imperatívu v slovenčine a lexikografická prax. In: Slovenská reč, 73, 2008, č. 5, s. 271-280.
88. Sokolová, M.: Funkcie pasíva v slovenčine (v porovnaní s češtinou, poľštinou a nemčinou). In: Slavica Slovaca, 28, 1993, s. 235-242.
89. Sokolová, M.: Sémantika slovesa a slovesný rod. Bratislava: Veda 1993. 110 s.
90. Sokolová, M. – Žigo, P.: Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, VEDA, vydavateľstvo SAV 2014. 320 s.
91. Šícha, F.: K pojmu slovesný rod. In: Jazykovedný časopis, 34, 1983, č. 2, s. 145-154.
92. Trošok, R.: Porovnanie verb dicendi v slovenčine a nemčine na základe teórie valencie. In: Jazykovedný časopis, 39, 1988, č. 1, s. 31-40.
93. Žigo, P.: Kategória času v slovenskom jazyku. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 1997. 116 s.
94. Žigo, P.: Kvalitatívny aspekt gramatickej kategórie času. In: Jazykovedný časopis, 45, 1994, č. 2, s. 103-109.

Príslovky

1. Kočiš, F.: Ešte o pravopise prísloviiek z predložkových pádov. In: Slovenská reč, 64, 1999, č. 3, s. 129-136.
2. Kollár, D.: K otázke slovnodruhovej charakteristiky adverbií. In: Slavica Slovaca, 18, 1983, č. 1, s. 49-58.
3. Miko, F.: Dovedna, či osve? K pravopisu niektorých prísloviiek. In: Kultúra slova, 7, 1973, s. 340-344.
4. Miko, F.: Generovanie príslovkového určenia v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 11. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1971, s. 185-203.
5. Miko, F.: K problematike prísloviiek. In: Jazykovedný časopis. 12, 1961, s. 10-24.
6. Peciar, Š.: Ako písať príslovkové výrazy. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 207-228.
7. Sabol, J.: Fonologická úvaha o adverbiálnych relačných morfédoch. In: Slovenská reč, 39, 1974, s. 343-349.
8. Šikra, J.: Derivačné vzťahy spôsobových a zreteľových adverbií a adjektív. In: Slovenská reč, 53, 1988, s. 129-139.
9. Šikra, J.: Polysémia prísloviiek. In: Slovenská reč, 55, 1990, č. 4, s. 193-203.
10. Šikra, J.: Problematika prísloviiek príčiny v slovenčine. In: Slavica Slovaca, 24, 1989, č. 3, s. 241-247.
11. Šikra, J.: Sémantika slovesných prísloviiek. In: Jazykovedné štúdie. 25. Bratislava, Veda 1989.
12. Šikra, J.: Syntakticko-sémantické typy prísloviiek. In: Slovenská reč, 54, 1989, s. 137-147.
13. Šimková, M.: Slovnodruhovú príslušnosť vetných prísloviiek. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 4-5, s. 193-210.

Predložky

1. Ferenčíková, A.: Funkcia predložky *o* v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 57, 1992, č. 3, s. 135-144.
2. Horák, E.: Invariantný význam slovenskej predložky *o*. In: Slovenská reč, 42, 1977, č. 5, s. 281-293.
3. Horák, E.: Metodologické východiská opisu sémantickej štruktúry slovanského predložkového systému. In: Slavica Slovaca, 13, 1978, č. 1, s. 8-18.
4. Horák, E.: Významové jadro slovanskej predložky *o*. In: Slavica Slovaca, 11, 1976, č. 3, s. 263-271.
5. Horák, G.: Metodologické a teoretické východiská opisu sémantiky slovenských predložiek. In: Slovenská reč, 41, 1976, č. 2, s. 85-87.
6. Jarošová, A.: Problém významu predložky *kvôli* na pozadí lingvistickej reflexie a jazykového materiálu. In: Slovenská reč, 75, 2010, č. 3, s. 159-169.
7. Kačala, J.: Distributívny predložkový výraz *od – cez – (až) po*. In: Kultúra slova, 39, 2005, č. 3, s. 142-147.

8. Keselová, J.: Funkčno-sémantické vlastnosti predložiek v spontánnej komunikácii detí. In: Slovenská reč, 66, 2001, č. 4, s. 204-217.
9. Kočiš, F.: Slová *miesto*, *namiesto* ako predložky a spojky. In: Slovenská reč, 59, 1994, č. 4, s. 233-240.
10. Ondrejovič, S.: Mária Rázusová-Martáková o slovenských predložkách. In: Kultúra slova, 10, 1976, s. 21-24.
11. Ondrejovič, S.: O prízvukovaní jednoslabičných predložiek v slovenčine (Z histórie otázky). In: Slovenská reč, 42, 1977, s. 14-22.
12. Ondrejovič, S.: O prízvukovaní jednoslabičných predložiek v publicistickom štýle slovenčiny I. II. In: Slovenská reč, 44, 1979, s. 204-210, s. 346-352.
13. Oravcová, A.: Spracovanie predložiek vo výkladovom slovníku. In: Slovenská reč, 58, 1993, č. 5, s. 296-301.
14. Oravec, J.: K základom opisu sémantickej štruktúry slovenských predložiek. In: Slovenská reč, 41, 1976, č. 2, s. 98-101.
15. Oravec, J.: Opakovanie predložiek. In: Slovenská reč, 26, 1961, s. 151-160.
16. Oravec, J.: Predložka *pre* v dnešnej slovenčine. In: Kultúra slova, 2, 1968, s. 129-135.
17. Oravec, J.: Slovenské predložky v praxi. Bratislava: SPN 1968. 224 s.
18. Oravec, J.: Vyjadrovanie podmienky predložkovými pádmi. In: Slovenská reč, 37, 1972, s. 73-80
19. Oravec, J.: Významová stavba predložky *na*. In: Slovenská reč, 23, 1958, s. 194-207.
20. Oravec, J.: Významová štruktúra prvotných predložiek. In: Jazykovedný časopis, 19, 1968, s. 41-48
21. Orlovský, J.: Používanie predložiek v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. I. Bratislava: Veda SAV 1956, s. 65-106.
22. Pavlovič, J.: Predložka *bez* ako prostriedok gramatickej negácie. In: Slovenská reč, 56, 1991, s. 203-209.
23. Sabol, F.: Ešte o výrazoch *miesto* a *namiesto*. In: Slovenská reč, 59, 1994, č. 6, s. 356-358.
24. Timková, M. – Alfageme, C.A.H.: Syntetická alternatíva tradičnému priestorovému vysvetleniu používania predložiek *na* a v s lokálom *na* vyjadrenie umiestnenia v priestore. In: Slovenská reč, 72, 2007, č. 5, s. 288-298.
25. Uhlár, V.: Predložka *u* a *pri*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 151-153.
26. Vojteková, M.: Predložky v spisovnej slovenčine a poľštine. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis. Monografia 93 (UP 228/310). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove Filozofická fakulta 2008, 163 s.
27. Vojteková, M.: Zložené predložky v spisovnej slovenčine, poľštine a češtine. In: Slavistika v premenách času (štúdie z jazykovednej a literárnovednej komparatistiky). Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 23.-24. apríla 2009. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2009, s. 197-209.

28. Vojteková, M.: Druhotné predložky v spisovnej slovenčine. In: Vidy jazyka a jazykovedy. Na počesť Miloslavy Sokolovej. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 201, s. 196-206.
29. Vojteková, M.: Dynamika systému sekundárnych predložiek v spisovnej slovenčine. In: Jazyk – médiá – text. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, konanej dňa 5.11.2010 na pôde Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra excelentnosti pri Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2012, s. 380-387.

Spojky

1. Gahér, F.: O vetných spojkách: logika verus lingvistika. In: Jazykovedný časopis, 52, 2001, č. 1, s. 23-37.
2. Habovštiak, A.: Varianty spojky a častice *iba* v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 43, 1978, č. 5, s. 276-280.
3. Kačala, J.: Dvojčlenná spojka ešte (ani) – a (už). In: Slovenská reč, 46, 1981, č. 6, s. 321-325.
4. Kesselová, J.: Status spojok v sémanticko-syntaktických vzťahoch spontánného komunikátu dieťaťa. In: Slovenská reč, 67, 2002, č. 3, s. 129-141.
5. Kesselová, J. a kol.: Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine: synchronia, diachronia, ontogenéza. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 2013. 312 s.
6. Oravec, J.: Používanie slova *čo* v spisovnej slovenčine. In: Jazykovedný časopis, 8, 1954, s. 216-233.
7. Oravec, J.: Spojovacia príslovka a spojka *ako*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 280-287.
8. Ružička, J.: Podrad'ovacia spojka *keď*. In: Slovenská reč, 21, 1956, s. 339-351.
9. Ružička, J.: Podrad'ovacia spojka *že*. In: Jazykovedné štúdie. 3. Bratislava: vydavateľstvo SAV, 1959, s. 321-357.
10. Ružička, J.: Používanie spojky *aby* v spisovnej slovenčine. In: Slovenská reč, 20, 1955, s. 290-301
11. Ružička, J.: Spojka *lebo*. In: Slovenská reč, 19, 1954, s. 135-142.
12. Ružička, J.: Spojky *pretože, lebo*. In: Slovenská reč, 24, 1959, s. 231-235.
13. Sabol, F.: Slovo *čím* v platnosti zámena, častice a spojky. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 1, s. 50-54.

Častice

1. Ferenčíková, A.: Častice vyjadrujúce pravdepodobnosť a približnosť v slovenských nárečiach. In: Slovenská reč, 49, 1984, č. 1, s. 21-29.
2. Ferenčíková, A.: Významová analýza častice *azda, ozdaj* z územného aspektu. In: Slovenská reč, 47, 1982, č. 4, s. 213-218.
3. Jóna, E.: Častice ako osobitný slovný druh. In: Slovenská reč, 17, 1951/52, s. 233-236.

4. Kesselová, J.: Častice v jazykovom systéme a v komunikácii dieťaťa. In: Slovenská reč, 65, 2000, č. 5-6, s. 257-269.
5. Mistrík, J.: Častice a štýly. In: Jazykovedné štúdie. 12. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1974, s. 137-142.
6. Mistrík, J.: K otázke častíc v slovenčine. In: Jazykovedné štúdie. 4. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1962, s. 270-275
7. Sabol, F.: Príspevok k spresneniu klasifikácie častíc. In: Slovenská reč, 53, 1988, s. 295-299.
8. Šimková, M.: Fungovanie častíc na osi pozitívne-negatívne. In: Slovenská reč, 63, 1998, č. 2, s. 80-87.
9. Šimková, M.: O lexikálnom význame častíc. In: Slovenská reč, 66, 2001, s. 37-51.

Citoslovcia

1. Dvonč, L.: Citoslovcia a príslovky typu *doparoma*. In: Slovenská reč, 48, 1983, č. 2, s. 94-98.
2. Mistrík, J.: Gramatika slovenčiny. Bratislava: SPN 1994. 166 s.
3. Pravidlá slovenského pravopisu. Tretie, upravené a doplnené vydanie. Bratislava: Veda 2000.

Zbierky úloh

1. Caltíková, M. – Tarábek, J.: Prehľad gramatiky a pravopisu slovenského jazyka s diktátmi a pravopisnými cvičeniami. Bratislava: Didaktis 1995.
2. Caltíková, M. – Tarábek, J.: Prehľad gramatiky a pravopisu slovenského jazyka s diktátmi, cvičeniami a testami. Bratislava: Didaktis 2009. 200 s.
3. Krajčovičová, J. – Caltíková, M. – Žigová, L.: Slovenský jazyk 6. Zbierka úloh a cvičení. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2006. 48 s.
4. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk 7. Zbierka úloh a cvičení. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007. 64 s.
5. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk 8. Zbierka úloh a cvičení. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2007. 72 s.
6. Lukačková, R. – Solčanská, B.: Budem vedieť pravopis. Bratislava, Didaktis 1998.
7. Péteryová, O. a kol.: Zbierka úloh so slovenského jazyka. Bratislava, Didaktis 1993.
8. Somorová, R.: Precvičme si slovenčinu pre 6. ročník základných škôl a 1. ročník gymnázií s osemročným štúdiom. Bratislava: Príroda 2014. 104 s.
9. Somorová, R.: Opakujeme si slovenčinu pre 9. ročník základných škôl a 4. ročník gymnázií s osemročným štúdiom. Bratislava: Príroda 2015. 96 s.
10. Žigová, L.: Slovenčina pre cudzincov. Gramatická a pravopisná cvičebnica. Bratislava: Univerzita Komenského 2000.

Učebnice

1. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk. Učebnica pre 5. ročník základnej školy. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 2006. 136 s.
2. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk. Učebnica pre 6 ročník základnej školy. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 2006. 160 s.
3. Krajčovičová, J. – Caltíková, M. – Žigová, L.: Slovenský jazyk. Učebnica pre 7. ročník základnej školy. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 2007. 128 s.
4. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk. Učebnica pre 8. ročník základnej školy. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 2006. 128 s.
5. Krajčovičová, J. – Caltíková, M.: Slovenský jazyk. Učebnica pre 9. ročník základnej školy. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 2007. 144 s.
6. Krajčovičová, J. – Kesselová, J. – Sedláková, M. – Hirschnerová, Z.: Slovenský jazyk pre 5. ročník základných škôl. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2011. 143 s.
7. Krajčovičová, J. – Kesselová, J.: Slovenský jazyk pre 6. ročník základných škôl. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2011. 96 s.
8. Krajčovičová, J. – Kesselová, J.: Slovenský jazyk pre 7. ročník základnej školy. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2011. 96 s.
9. Krajčovičová, J. – Kesselová, J.: Slovenský jazyk pre 8. ročník základnej školy a 3. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2012. 128 s.
10. Krajčovičová, J. – Kesselová, J.: Slovenský jazyk pre 9. ročník základnej školy a 4. ročník gymnázia s osemročným štúdiom. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2012. 128 s.